

Septimum Preceptum

de rapina holocaustū offert. q̄
 vel ciboz nimia egestate. vel
 māducādi. vel somni penuria i
 moderate corp⁹ affligit. **Ter**
 cio si fit t̄nta abstīnētia q̄ hō
 ab opibus vtiliorib⁹ impedia
 tur q̄uis ad ea ex necessitate
 non teneatur: indiscretū est ie
 iumū. a si nō sit illicitū. **Vnde**
Iero. dic. Rōnabilis homo dig
 nitatem amittit. qui ieiunium
 caritati. vel vigilias sensus ite
 gritati prefert. **Queritur.** n̄
 an ieiunia possint redimi p pe
 cunia. vel alio mō. **R.** s̄m Inno
 c. q̄ triplex est Ieiunū. vnum
 ab eccl̄a mādatū. de quo sup̄. a
 hoc non pōt redimi. nisi cā vel
 necessitas in ieiunante sub sit
 Alia ieiunia sūt volūtaria. id est
 vtiā. a talia sine causa que in
 ieiunāte sub sit. dūmō alias sit
 vtile redimi p̄nt. auctoritate
 sup̄ioris. **Tercō** sūt ieiunia i pe
 nitentiā iniūcta. a de istis idem
 est sicut de voluntarijs.

Preceptū. vij. Capi. Primū

Quo vidēdū ē de se
 ptio p̄cepto. non
 faties furtū. **Ubi**
 nō solū de q̄ phibz
 furtū: s̄ rapinā. oēz infidelē emp
 cōez. venditionez. laboz. a oēz
 modis quibz hō voluntarie in
 fert alteri damnū in rebus suis

Capitulum Primum

tpalibus. **Qd** nōuit Aug⁹. cū
 i q̄stioibus. **Ero.** dixit furti no
 mine intelligitur ois v̄surpācō
 rei aliene. nō ei rapia; p̄misit.
 q̄ furtū phibuit. sed apte totū
 phibere voluit. **Vñ** cōn aua
 riciā hoc mādatū traditur de
 q̄ videnda sūt tria. **Primo** q̄d
 sit auaritia. a quale p̄ccm. **Se**
 cūdo q̄ detestabil sit. **Tercio**
 cur diuitie q̄ sunt infima bō tā
 tū diligūtur ab hōie. **Quintū** a
 ad p̄mū sciēdum q̄ auaritia ca
 pitur s̄m tho. 2. 2. q. ex viij. Du
 pliciter. **Vno** mō est inordina
 tus appetitus. seu amor h̄ndi a
 possidendi aliena. **Ex** q̄ amore
 mouet hō ad volendū seu pos
 sidendū aliena i debite. vicz sur
 ripiēdo ea aut retinēdo **Et** sic
 auaritia oppoitur iustitie **Et** sic
 accipitur **Ezech. xxij.** p̄ncipes
 ei⁹ i medio ei⁹ q̄si lupi rapiētes
 p̄dā **Alio** modo accipitur aua
 ritia put ē iordinatus amor a
 appetitus ad diuitias p̄prias.
 ut cū q̄s nimis amat res vtilē
 exteriōres. a p̄t hoc nimis desi
 deat eas acq̄rere. **Aut** nimis cō
 placz i nā possessis. a i dō nimis
 retinē eas. q̄uis nō velit rape
 ā retinē aliena **Et** sic oppoitur
 liberalitati. que modeatur hu
 iusmōi affectioēs circa p̄prias
 diuitias. **hoc** auaritia semp est
 p̄ccm. **Vñ** lxx. vlti. d̄z. **Sunt**
 mores. id est vita sine auaricia

Septimū

Precepti

cōtenti pñtib? id est nō sint
 cupidi nō habitoz vbi glō.
 Auar? ē. qui tenax ē in largiē
 do. cupidus i accipiēdo. **¶** Ex q̄
 p; q̄ avaricia nō solū est in di
 uitib? q̄ plus debito acquirūt
 diuitias aut retinēt: s; etiā est
 in paupibus. q̄ lic; nō habeāt
 supflua: tñ sic i ordmate amāt
 diuitias. q̄ ex hoc mouētur ad
 desiderandum eas supflue. Aut
 supra debitū modum. Aut in
 puis diuitijs sic amore luxent.
 ut indebite in eis delectentur. ā
 eas indebite retineāt. **Vñ** sup
 illud ps̄. q̄nquagesimo p̄mo.
Vidēbūt iusti et timebūt. et sup
 ipm ridebūt. et dicēt. **E**cce hō q̄
 non posuit dū adiutorē suum.
 s; spauit i multitudine diuitia
 rum suarū dic̄. **Aug⁹.** Audiuit
 aliquis paup̄ p̄pham dicētem.
 sperauit in multitudine diuitia
 rum suarū. et otinue attēdi
 p̄anos suos. respexit forte iux
 le diuitem ornacius indutū. et
 ait in corde suo. de illo dicē. nū
 q̄d de me. **C**ontr̄ q̄d subdit. **Aug⁹.**
 noli te idē excipere. noli te idē
 separare nisi videris et timueis.
 et peccata rideas. **N**ā quid tibi
 p̄dest si egeas facultate. et arde
 as cupiditate. hoc ergo attēdi
 te ne passim diuites replēnda
 tis. et rursum de paupertate et ege
 state p̄sumatis. **E**t quāuis ita
 sit de paupibus ut dictum est:

Capitulū

Primum

tñ auricie supflu? amor frequē
 ti? et magis habūdat in diuiti
 bus. **Q**uia ex hoc q̄ aliquis di
 uitias possidet. alliacur animus
 eius ad earū amorem. **S**ic ec̄.
 ex cōtinua cohabitacōe mulie
 rū efficitur quis incōtinēs. eo
 q̄ vtrq; materia; sui criminis h; p̄
 sentem. **Vñ** i ep̄la ad paulinū
 et threasiā. dicit **Aug⁹.** q̄ ter
 rena arti? diligūtur adeptā q̄
 cōcupita. **N**am vbi ille iuuenis
 discessit. nisi quia magnas ha
 bebat diuitias. **A**liud est enim
 nolle incorpare q̄ desūt. **A**liud
 iam incorpata diuelle. **I**lla ei
 velut extranea repudiātur. **I**ta
 vero velut mēbra p̄scindūtur.
Et cri. sup math. **A**ppoiō di
 uitiarū maiorē accēdit flāmā.
 et vlxmēter fit cupidus. **¶** **Q**ñ
 do autem ille due avaricie sint
 peccata mōelia vel non: **N**ōn
 dum fm̄ thō. q̄ avaricia. p̄rio
 mō vic; put̄ opponitur iusti
 cie quo ad actus suos est de ge
 nere suo peccatum mortale. q̄
 actus ei? sunt iniusta accepō
 et retēcio alieni. et sic pertinēt
 ad rapinam et furtum que sūt
 mortalia ut patebit in sequen
 tibus. **S**ed secūdo modo aua
 ritia: capiēdo eam prout oppo
 nitur liberalitati pro amore in
 ordinato diuitiarum pro pria
 rum. sic est aliquādo peccatum
 mōele. aliqñ viale. q̄a ut dic̄

Septimum Preceptum

sanctus tho. 2. 2. q. Cxviii. Si homo diligit diuitias supflue et plus debito, non tñ plus q̄ deū s̄ c̄tra deū nec vllz p̄pter diuicias aliqd̄ facere qd̄ esset contrariū amor̄i dei aut p̄xi mi. **Tūc** talis auaritia est peccatū q̄ immo d̄erat? amor̄ a cōn re c̄tā racōez. s̄ est vialē. eo q̄ nō est cōtrariū caritati dei aut p̄xi mi. Si aut̄ amor̄ extēior̄ rez sit tā imoderatus a magn⁹ q̄ homo pl⁹ diligit diuicias vlt̄ rē aliquā vtilē q̄ deū. ut q̄ pl⁹ vlt̄ carere dō q̄ talire. vlt̄ q̄n̄ p̄pter amorē diuiciaz non v̄retur facere cōn amorē dei aut p̄xi mi. tūc talis auaritia ē peccatū mōrle. **Sicut** cū amore nō necessarij lucri a sine causa rācōnabiliviolari; diē dñicūm aut multum solemnē diē. Aut piurat. a d̄ammificat p̄ximum a sic d̄ alijs auaricie filiabus **Et** hoc vult ap̄ls Ro. v. **Ubi** cū p̄missi s̄ repletos oī iniquitate. fornicōne. auaritia a similib⁹. **S̄** d̄it qui talia agunt digni sunt morte. **Quo** ad ij. p̄ncipale nōndum q̄ auaricia est valde d̄testabile vitū. p̄pter quicq̄. p̄mo q̄ est capitale viciū. ex qua filie valde notue oriuntur s̄m gre. xxxi. moā. **Differunt** aut̄ mōrle vitium. et capitale. Quia mōrle est qd̄lib; priuans hōiem vita aie. qd̄

Capitulum Primum

ē grā. a vita eterna. **Cui** peccō debetur pro pena mors et̄na. et̄ talia mōrta sūt valde multa **Sed** capitale est ex quo multa alia peccā ut frequēter oriuntur. p̄ modū principij a cause efficiētis **Vñ** sicut caput ē p̄ncipale membz a tanq̄ p̄ncipium a quo alia quodāmodo oriuntur et̄ dirigūtur. **Et** sicut dux exercitus p̄pter p̄ncipalitātē alios regit. **Sic** ad similitudinē talū quedā sūt vitia q̄ propter p̄ncipalitātē et̄ d̄pendēciā alior̄ ab ip̄s̄ dicūtur capitalia. **Et** sūt. vij. quoz vnū ē auaricia. de q̄ tho. 2. 2. q. Cxvii. declarādo filias auaricie quas vbi prius enumerat gre. dic̄. q̄ auaricia est supfluus amor̄ habēdi diuicias a i duob; hñ dat. **Primo** i retinēdo. et̄ ex hac pte ex ea oritur ob duracō cōn misericordiā. q̄ sc̄; cor nō emolitur mia ut diuicijs suis s̄bueniat miscis. **Secdo** auaritia hñ dat i accipiēdo. **Et** s̄m hoc auaritia p̄t̄ ofiderari dupliciē **Vno** modo s̄m q̄ est i affectū. a sic ex auaricia oritur inquietudo. in q̄tū ingerit hōi sollicitudines et̄ curas supfluas. **Alio** modo p̄t̄ ofiderari i effectu. et̄ sic i acquirēdo aliena vitē aliquando vi. qd̄ p̄tin; ad violenciā. **Quādo** q̄ aut̄ dolo. q̄ si fiet i vrb̄. eit fallata q̄tū

Septimum Preceptum

ad simplex vbu. piuriu aut. si addatur confirmaco iuramenti
Si aut vol? omittatur i ope: sic qntum ad res eit fraus. qntu ad psonas erit pdico ut patet de iuda qui pdidit xpm ex auaricia. **S**ecudo facit ad detestaco ne auaritie q natura illud vitiu dissuad; q terra voluit esse infima a oim co culcai pedib?. Pecunia aut a oia appcia bilia pecunia sunt terra rubi v l alba fm Bern. vel terrena. In cui? signu legitur Actu. iiii. q pmitiu de ecclia precia domoru vel agroꝝ suoz ponebant an pedes aploꝝ. qd et Joseph ibide fecit. **S**up quo glo dicit. do cet calcadu ee auru. et subdi pedib; aploꝝ. Item aia fm natura est sblimior 7 purior celo. utpote do similioꝝ. Vn in li. de caus; dz ee in coꝝo te emittatis. id e media int corpalia seu tpa lia 7 eterna. que sut a geli et de us. **I**ocirco deb; esse exaltata a terrenis. **E**t si terrenis inhert; tuc celu terra tangit con natura. Item aia fm bern. celu ei q de? habitat. terra vno scabellu dei: fm illd aphe. Celu mibi sedes est. terra aut scabellu pedu meoz. pfa. lxxvi. Absurd est celu. id e aiam terrenis repleri.
Tercio fac ad detestacoem auaritie v multiplex p scriptura cominatu. Vn pfa. v. **D**e q

Capitulum Primum

oungitis domu ad domu. 7 agru agro copulatis vsq; ad terminu loci. nuqd hitatis soli vs i medio tre: **A**bacuk. ij. v q cōgregat auaricia malā domū sue **A**mos. vi. **V**e q opulēti estis i syō luc. vi. **V**e vob diuitib; q hic habetis solacoꝝ vꝝ. **J**ac. v. **A**gite nunc diuites. ploꝝate vlulātes i miserijs vꝝis q aduent vob diuitie vꝝe putrefacte sūt. 7 vestimēta vꝝa a tineis comesta sunt **A**rgentū vꝝm 7 aurū eruginabit. 7 erugo eoz in testimoniu vob eit. a māduca bit carnes vꝝas sicut ignis. **I**n epistola Iude. ij. dz **D**e hijs q in via chā abierūt. q auaritia secuti sūt. 7 errore balaam mercede effusi sūt. a condicoe thore pieri **A**po. viii. **V**e. **V**e. **V**e. habitātib; in terra. habitātes aut i terra ad modum talpaz sunt auari. nec mirū cū aposto lus dicat **E**ph. quinto. **A**uaricia est ydolorum seruitus.
Quāto detestabilis est. Quia g tria que debemus daē deo. fide. spem. 7 caritatem: dat diuicijs fidem dat. quia plus credit de diuicijs q de deo. eo q putat sibi diuitias debere procurare necessaria. quasi deus curam non habeat de seruis suis. contra illud **M**ath. sexto. **C**ōsidērate lilia agri. volucres celi. staturā agri a similia. **S**pem dat

Septimum Preceptum
 ad simplex vbu. piuriu aut. si addatur confirmaco iuramenti
 Si aut vol? omittatur i ope: sic qntum ad res eit fraus. qntu ad psonas erit pdico ut patet de iuda qui pdidit xpm ex auaricia. Secudo facit ad detestaco ne auaritie q natura illud vitiu dissuad; q terra voluit esse infima a oim co culcai pedib?. Pecunia aut a oia appcia bilia pecunia sunt terra rubi v l alba fm Bern. vel terrena. In cui? signu legitur Actu. iiii. q pmitiu de ecclia precia domoru vel agroꝝ suoz ponebant an pedes aploꝝ. qd et Joseph ibide fecit. Sup quo glo dicit. do cet calcadu ee auru. et subdi pedib; aploꝝ. Item aia fm natura est sblimior 7 purior celo. utpote do similioꝝ. Vn in li. de caus; dz ee in coꝝo te emittatis. id e media int corpalia seu tpa lia 7 eterna. que sut a geli et de us. Iocirco deb; esse exaltata a terrenis. Et si terrenis inhert; tuc celu terra tangit con natura. Item aia fm bern. celu ei q de? habitat. terra vno scabellu dei: fm illd aphe. Celu mibi sedes est. terra aut scabellu pedu meoz. pfa. lxxvi. Absurd est celu. id e aiam terrenis repleri. Tercio fac ad detestacoem auaritie v multiplex p scriptura cominatu. Vn pfa. v. De q

Septimum Preceptum

qz putat solacioes veras diuicias conferre. et virtutum diuicias tristitias facere. contra illud xpi Joh. xvi. In me pacem habetis. in mundo pssura habebitis. Et math. xix. Omnis q reliquit domū. vel fratres. a sorozes. aut patrē. aut matrē. a vxorem. aut filios. a agros. ppter nomē meū. cētuplum accipiet. et vitā eternam possidebit. Caritatem diuicijs tradit. quia vbi est thsaur9 tu9 ibi ē h et cor tuū Math. vi. Quinto facit ad detestacōnem auaiicie qz inter infirmitates spūales ipsa vna ē de peiorib9. Vñ Ecc. v. ē infirmitas pessimā quā vidi s̄ sole: diuitie cōbuatē i malū dñi sui. peūt ei i afflictōe pessimā. meito dicit pessimā qz infirmitas mala est debilitas corporis. sed hxc in bonū cedit aie. Est infirmitas pior pccm vialē et que dam mōtia. qz aiā vulnerāt. ppter que vulnera xpm medicum vñire oportuit. Sed auaritia est infirmitatū pessima q ad pluā. sicut et infirmitas magna corporis. Primo qz diuitur na. eo qz materia vix perfecte euacuatur. ut p̄t; in diuite iu uene q nolūt relinqre omnia. Secūdo qz continua. Ecc. iiii. vñ? ē et secūdo non h3. non filiū. nō fratrē. et tñ laborare nō cessat. Tercō qz acerbē affligit i

Capitulum Primum

retinendo. graui9 in acqrendo. grauissime vno in amittēdo. i. thi. vi. Radix oim maloz ē cupiditas. Et statim seqtur. quā quidā appetētes errauerūt a fide. et miserūt se multis dolorib9. Quarto qz pestis est vniūsal. nam iuuenes et senes. diuites et paupes. infirmos et sanos. stultos et sapiētes. clericos inficit et seculares. non sic aut est de luxuria. Vñ Jere. vi. A minore vsqz ad maiore omēs student auaiicie. et a ppheta vsqz ad sacerdotem. cūcti faciūt dōlū Seneca. Quid stulci9? qz deficiente via viaticum augere. Quinto quia celestis medicus hāc infirmitatē ad mortē quasi iudicauit. Mathei. xix. dicens Amen dico vob9 qz diues difficile intrat in rgnū celoz. Sexto qz hxc auaiicia expulsiōe et potentissimo medico a cura abstulit vñū infirmū. iudā vic9. Septimo qz celestē medicum irrisit. et ad vltimū interfecit. Vñde luc. xv. Audiebāt verba hxc pharisei qui auai erāt. et irridebāt eū. Octauo qz hxc infirmitas nimis varia est. ut pitissimi aiaz medici vix eā agnoscant. ut p̄t; in vsurarijs. contra ctib9. symonij9. et mercatorib9. Tot enim inuēcōes et modos inuenit hūana malicia in acqrendo tpalia. Vñde gene. xx

margin notes on the left side of the page, including the word 'Septimum' at the top and various lines of text in a smaller script.

margin notes on the right side of the page, including the number '80' and other small characters.

Septimum Preceptum

Abimelech dedit ierare tres ar-
 geteos in vlamē oculoz. **No**
 no. qz xps otra hāc infirmita-
 tem indixit qz null⁹ ei⁹ discipu-
 lus esse possit nisi renūciat omi-
 bus q̄ possidet. **Luc. xiiii.** **¶** Quo
 ad tertū p̄ncipale. **Cur** diui-
 tie nō faciēt appetitū fm qz di-
 citur **Eccl. v.** **Auar⁹ nō implebitur**
pecunia. **Et fm p̄m li. poli.**
Appetitus pecunie ē in infinitū.
Dicendū qz hui⁹ sūt q̄nq; cau-
se. **Prima** est capacitas aie infi-
 nita que aptitudinata ē ad so-
 lū dū recipiendū si d; faciat. **vñ**
Aug. 9. li. cōf. s. fecisti nos dñe
 ad te. a inq̄tū est cor n̄m. do-
 nec req̄s cat i te. **Et sap. xi.** **Cū**
orbis terraz sit an̄ dūm. quasi
gutta rois antelucanū q̄ d̄scē-
dit in terrā. Quō finitū possēt
 faciare infinitum. **Secūda** cā
 est infiniteas inordinati affectus.
 a fineitas rez tpaliū. q̄ ad n̄ra
 puer sa desideria. **Nullo** em̄ fine
 mēsuatur affect⁹ ei⁹ qui cupit
 oim glā; a grā; h̄re. ac supple-
 cōnem defectuū. qd̄ tñ cui libet i
 possibile est. ut p; i xpō p̄fectis-
 simo hōie. de quo s; **Joh. vii.**
 qd̄a dicebāt qz bon⁹ ē. alij dix-
 erūt nequaq̄. s; seducit turbas
Cū aut finitū nō possit replere
 vel p̄p̄or cōnai in finitū. nec ē est
 ut desideria tpaliū diminuat⁹
 a tūc pauca sufficit. ut p; i aia-
 lib; brutis. **Et. i. thi. vi.** hñtes

Capitulum Primum

alimentum a quib; tegamur
 hijs contenti simus **Ideo** seneca
Si vis te diuitem facere nō pe-
 cunie est adiciendū s; cupidita-
 ti subtrahendū. **Tertia** causa ē
 qz noua tpalia acq̄sita semper
 vel frequēter aliqd̄ vacuū r̄qui-
 runt in quo recipiantur. vel ut
 custodiantur. vel pot⁹ habent
 defectus annexos **Exēpli** grā
Si acquiris aux indiges scri-
 niō. sera. a camera. **Si** faccā in-
 diges stabulo. feno a famula.
Si adiciis tpalia. pluravis ha-
 bere fercula. familiā. a ita de si-
 milib; sile ē iuditiū **Ideo** **Eccl. v.**
Vbi multe sūt op̄s. a mlti sūt
 qui comedunt eas. **Tales** em̄
 faciunt sicut multum hiciētes. q̄
 ad extingued sitim aquā salā
 bibunt. nam in eo qz aqua ē. si-
 tim habet extinguerē. s; qz sal-
 sa est: siū hab; puocare. **Sic**
 tpalia aliquem defectū tollunt.
 s; ad alia plus affectum accen-
 dunt. **Ideo** **Joh. iiii.** **Qui** bibit
 ex aqua hac: faciet iterum. **Quā-**
ta causa est. qz errāt i satisfaci-
 endo potēcie que sitit. a defectū
 p̄ncipalit̄ patitur. puta intelle-
 ct⁹ q̄ vult p̄mū v̄z fm **Auro**
 im sup illo. i. metha. **Ois** hō na-
 tura scire desiderat. **Et** p̄mū bo-
 nū. fm illud primo ethicorū.
Oia bonū appetūt **Sed** auari
 si sitim p̄ncipalem vellēt extin-
 guere. sciētā a v̄tutes deleterēt

Septimum Preceptum
 Abimelech dedit ierare tres ar-
 geteos in vlamē oculoz. No
 no. qz xps otra hāc infirmita-
 tem indixit qz null⁹ ei⁹ discipu-
 lus esse possit nisi renūciat omi-
 bus q̄ possidet. Luc. xiiii. ¶ Quo
 ad tertū p̄ncipale. Cur diui-
 tie nō faciēt appetitū fm qz di-
 citur Eccl. v. Auar⁹ nō implebitur
 pecunia. Et fm p̄m li. poli.
 Appetitus pecunie ē in infinitū.
 Dicendū qz hui⁹ sūt q̄nq; cau-
 se. Prima est capacitas aie infi-
 nita que aptitudinata ē ad so-
 lū dū recipiendū si d; faciat. vñ
 Aug. 9. li. cōf. s. fecisti nos dñe
 ad te. a inq̄tū est cor n̄m. do-
 nec req̄s cat i te. Et sap. xi. Cū
 orbis terraz sit an̄ dūm. quasi
 gutta rois antelucanū q̄ d̄scē-
 dit in terrā. Quō finitū possēt
 faciare infinitum. Secūda cā
 est infiniteas inordinati affectus.
 a fineitas rez tpaliū. q̄ ad n̄ra
 puer sa desideria. Nullo em̄ fine
 mēsuatur affect⁹ ei⁹ qui cupit
 oim glā; a grā; h̄re. ac supple-
 cōnem defectuū. qd̄ tñ cui libet i
 possibile est. ut p; i xpō p̄fectis-
 simo hōie. de quo s; Joh. vii.
 qd̄a dicebāt qz bon⁹ ē. alij dix-
 erūt nequaq̄. s; seducit turbas
 Cū aut finitū nō possit replere
 vel p̄p̄or cōnai in finitū. nec ē est
 ut desideria tpaliū diminuat⁹
 a tūc pauca sufficit. ut p; i aia-
 lib; brutis. Et. i. thi. vi. hñtes

Septimum Preceptum

pmo acquirere tunc cessar;
 sitis respectu aliorum sicut illud Jo
 h. iij. Qui biberit ex hac aqua
 qua ego dabo: non fiet ietnu
 Quia vero auaritia non sic fatiunt
 sicut temporalia que nec in intellectu nec
 in affectu potest ponere sicut bene i
 cistam vel stomachum. ideo nu
 que faciantur. sic nec ille corpora
 lem sitim sedat; qui potum in
 caltium. dolium. pedes. aures. vel
 huiusmodi ponit. Quinta causa e
 quod anima est spiritualis. et temporalia
 sunt corporalia. talium autem nulla
 est proportio. Unde sic cista non
 potest esse proportio nata sapientie. sic
 nec anima temporalibus. **Tercio** pnci
 paliter queritur. unde pueniat
 tatus affectus ad diuitias. cum
 tamen tot curis et malis acqui
 rant. et possideantur et amittan
 tur. sicut quod ex tribus. Primo quod ho
 mines multum diligunt corpus. ho
 nores. prudentias et huiusmodi. Et
 secundum humanam estimationem putant
 quod per pecuniam talia adipiscantur
 Sed videant huius exemplum luc. xij.
 diuitis qui multis diuitiis con
 gregatis ait anime sue. In gaude
 epulae. et letare. quod reposita ha
 bes multa bona in annos plu
 mos. Sed ei dixit. Stulte hac
 nocte reptent animam tuam a terra
 que congregasti cum erit. Se
 cundo quod homines non cogitant ma
 la puenientia ex diuitiis per ta
 cta. Unde apostolus. i. thi. vi. ha

Capitulum Primum

dixit omnium malorum est cupidi
 tas. id est auaritia. Et iterum ibi
 dem. Qui volunt diuites fieri
 incidunt in temptationes. et in
 laqueos dyaboli. et in desideria
 inutilia et nociua. que mergunt
 homines in interitum et in perditionem.
Exemplum de otactibus. la
 boribus. et huiusmodi. Tertia causa
 est quia ut prius tactum est. non cu
 piditati detrakere studet homines
 sed pecunie adiciunt. Unde sere
 tim impossibile est quod cum auaritie
 obiecto carere auaritia. sic luxu
 rie obiecta habet. id est mulie
 rum frequentiam et castum esse. Ideo
 sic ignis non extinguitur sed
 intenditur si materia lignorum
 aptorum sibi ministratur. sic
 et auaritia. non ergo mirum quod do
 minus diuitias spiritibus compat.
 math. xij. di. Sollicitudo se
 culi et fallacia diuitiarum suffo
 cant verbum dei. diuitie enim
 secundum Augustinum. velut bitumen au
 um sunt. et si eas non capiat: tamen
 multarum contemplationum penitus
 priuat. Unde Cesarus diui
 tes in suo statu compat aptissime
 nauis in mari tempore statibus quas
 fate. que a perit aut mergitur.
 aut iactura onerum vacua ad
 litus venit. Sic reuera diuitum
 status. a ad infernum trahit. a in
 purgatorium mergit. a plurimum
 glorie gradibus priuat.

Capitulum Secundum

Septimum Preceptum

De obduracione que est filia auaricie. et de misericordia que opponitur obduracioni videbuntur principaliter tria. Primo quod sit obduracio. quid misericordia. quod elemosina. et qui eius fructus. Secundo quod possit elemosina dari. quomodo datur. et quibus. Tercio que sint elemosine spirituales. quantum. et quomodo. corporalibus elemosinis sunt meliores.

a ¶ Quantum ad primum non dicitur quod obduracio est quedam a misericordia operibus obstinacio. Est autem misericordia secundum Augustinum. ix. li. de ci. dei. aliene misericordie in corde nostro compassio. cui cum possumus. subuenire compellimur. Sunt autem duplices primorum defectus. quidam spirituales. quibus subuenitur per spirituales elemosinas de quibus in tercio principali dicetur. Alii sunt corporales. quibus subuenitur per corporales elemosinas. ut sunt. vij. opera misericordie corporalia conuicta. math. xxv. et hoc verum visito. alio. potio. redimo. terno. colligo. conuico. **M**o do auaritia que est inordinata amor diuiciarum facit cor durum et non percipit misericordiam de se nec operari. a non tantum quantum deberet quod per temporalia effectum vel saltem affectum. ¶ Est autem elemosina secundum theodosium. 2. 2. q. xxii. articulo. **O**perum quo indigenti datur aliquid ex compassione propter deum. et sunt elemosine effectus secundum theodosium. in. iij. tres principales et magni

Capitulum Secundum

Primus quod satisfacit per peccatis que hic aut in purgatorio lueret debemus. Unde secundum doctores dur. pe. pal. et etiam alios. in. di. xv. Elemosina in tres partes satisfactorias. que sunt ieiunium. et oracio. Est comitatie magis satisfactoria. supposita pari gratia et caritate. Ratio. quod in elemosina virtualiter continentur alie partes. ut ieiunium et oracio. triplici de causa. Primo quod cui datur elemosina constituit eum debitorem ad ieiunandum et orandum. et ad faciendum. alia bona que potest qui dedit. loquendo de debito morali non civili. Secundo quod elemosina propter deum data est quasi quodam oblatio deo facta. Unde in. iij. et hico. dicitur quod dona habent aliquid que fide deo sacratis. Oblatio autem facta deo. vim oracionis habet. frequenter enim plus impetrat donum quam supplicacio. Tercio cum bona exteriora ad conseruacionem corporis ordinantur. subtractio eorum per elemosinam continet virtute ieiunium. et plerumque contingit quod aliquis arcius viuat ex hoc quod sua dedit. ergo elemosina complecius habet vim satisfactorias. quam oratio vel ieiunium. Et idcirco elemosina indicatur etiam per scripturam. Ut vltis medicina peccati. luc. xi. date elemosinam et omnia munda sunt vobis. Et theodosius. iij.

Septimum Preceptum

Elemosina ab omni peccato liberat et a morte. et non patietur aia; ire i tenebris. **S**ecundus effectus seu fructus elemosine est quod misericordes per opera misericordie frequenter a magnis peccatis resurgunt. **V**n math. v. **B**eati misericordes. quoniam. et **M**ath. xxv. disceptatio fiet de misericordiis quibus enumerantur **E**t. i. thi. iiii. pietas ad omnia valde dicitur glosa Ambro. **O**is summa disciplina christiane in misericordia et pietate est. quam aliquis sequens si carnis lubricum patitur. sine dubio vapulabit; non pibit. **Q**uam auctoritate th. in. iiii. di. xlvi. exponens dicit quod sic intelligi potest. quod in vita ista exiites. illi qui ex fragilitate in carnalia peccata incidunt. mortalia seu venialia. per opera misericordie ad penam disponuntur. **V**n talis non pibit. id est disponetur per talia opera ad non per eundem. **A**d idem est Aug. in epistola ad euodiu ubi refert Aug. se a gymnadio medico audiuisset. **Q**ui gymnadii cum iunior esset elemosinas magis daret. **E**t cum de vita post mortem dubitaret. dormiente gymnadio apparuit ei iuuenis pulcherrimus. et se sequente duxit ad civitatem in qua nos audiuit ad dextram supra modum suaves. quos cum a iuvene audisset fore gaudia beatorum euigilauit gymnadii. **A**lia autem

Capitulum Secundum

nocte iuuenis inter dormienti apparet. an se id est iuuenem agnoscat. **Q**ui respondit quod sic. **E**t iuuenis per quem. **R**espondit gymnadii. per visionem alterius noctis. **E**t iuuenis nunquam vides me in somno. **R**espondit gymnadii quod sic. **E**t iuuenis ubi est mortuum corpus tuum. respondit gymnadii in cubiculo meo. **E**t iuuenis. **S**cis ne in eorum corpore ligatos oculos tuos habere. et nihil eis mediamentibus videre. **R**espondit gymnadii. scio. **E**t iuuenis. quod ergo sunt oculi quibus nunc me vides. **E**t ille non inuenies quod responderet; obmutuit. **E**t iuuenis ait. **S**ic oculi carnis tue. iam non vident. sed oculi tue mentis. sic post mortem corpe iacentem. anima vivit et oculi mentis videbit. noli esse ammodo incredulus. **Q**uia ex visione ois dubitatio a gymnadio recessit. **O**peribus misericordie dicit. **A**ug. adiutus. **V**nde et Jero. dicit non meminisse me legisse male mortuum. qui libenter exercent opera pietatis; habet ei multos intercessores; et impossibile est multorum preces non exaudiri. **E**t leo papa. **Q**uicquid in opera pietatis expenditur non minuitur. sed augetur. nec unquam apud deum perire potuit quod fidelis benignitas erogavit. dum quod cuique tribuit. id sibi ad premium recondit. **T**ertius effectus elemosine est meritum primii

29

no

se 17

39

Septimum Preceptum

eēntial' a accidētāl'. **Et** hoc fm
 q̄ magis datur de tpalib; xl
 fm q̄ ex maiori caritate datur.
 vñ dicit thō. i. iij. di. xv. tractan
 do q̄stionē. An pl' mereat' de p̄
 mio a fr̄cū. q̄ dat multū de tpā
 lib; xl an ille q̄ dat modicum
 ex magna caritate: sic r̄nd; **Ele**
 mosina efficacitā h; ex ipō fatiē
 te. inq̄tū ē q̄dā op' meiton
 um. **Ex** r̄cipiente inq̄tū obli
 gat' ad orādū p̄ illo q̄ elemo
 sinā dedit **Si** ergo cōsideretur
 elemosine efficacitā ex pte r̄cipi
 entis: sic maior efficacitā i maio
 ri dato consistit. Inq̄tū p̄ hoc
 plures q̄ magis debitores effi
 ciūtur. **Ex** pte aut dantis sic re
 spectu p̄mij essentialis efficacitā
 elemosine magis pensatur ex
 affcū q̄ ex dato. **S; r̄sp̄cū** p̄
 mij accidentalis. ut puta r̄missi
 ois pene vel alicui' h̄mōi mag
 ficatur efficacitā elemosine ex
 magtūdie dati. n̄ ex alterā pte i
 tensio volūtatis magtūdi ex
 teioris dati ipōder; pōt tñ tā
 intēsa esse volūtās. q̄ ec̄. oēs pe
 nā absorb; q̄ reatū. sic dicit de cō
 tricōe. **Et** fm hoc itelligitur
 illa glō. sup illd ps. **Qui** semi
 nat i lacrimis **Mag** inq̄t volun
 tas multū dedit. multū sc̄iauit
In hac voluntate illa vidua q̄
 minuta duo misit. nō par' sc̄ia
 uit. **hxc** glō. q̄ thō. **Et** sup. iij. di.
 q̄rti dicit. **Ad** exteior n̄ ad iun

Capitulum Secundum

git ad p̄miū eēnale. **Tantū** em̄
 mētur q̄ h; p̄fectā volūtate ali
 q̄d bonū faciendi. quātū si face
 ret illud **Idē** vbi sup' idē thō.
 dicit iij. **Nullus** abelemosi
 na excusatur. q̄ si pecunia de
 est ob se q̄m pōt face. vel op' q̄
 misericordie spūale. a si hoc de
 ess; volūtās cōpleta sufficeret
 hxc thō **Ex** p̄dictis p; q̄ elemo
 sina h; tres effcūs de q̄b; **Ecc̄.**
xix. p̄de pecuniā p̄p̄ fr̄em. pone
 thesauros in p̄ceptis altissimi
 q̄ p̄derit tibi magis q̄ aux q̄
 ad p̄mū effectū. **Quo** ad secun
 dū sequitur ibidē. **Cōclūde** ele
 mosinā in sinu paupis. q̄ ipsa
 pte orabit. **Quo** ad tercū dicit
 ibidē q̄ curabit te ab omni ma
 lo. **Verz** q̄ hōs effect' elemosine
 potissime diuites negligūt sepe
¶ **Elotandum** fm armicanū
 sermone de eph̄ia q̄ tria sunt
 genera hominum habētium di
 uiciās. p̄imi qui in vita sua mi
 hil post mortem in elemosinā
 dandum ordmāt. a in vita mo
 dicā elemosinā aut nullam do
 nant. p̄uenti morte. **Aut** ali
 as p̄pediti citra mortale pec
 catum. **Alij** sunt qui in vita
 non dant. sed i vita ordmāt ut
 elemosine post eorum mortē
 dentur. **Tercij** sunt qui in vita
 dant elemosinas. p̄imi sūt de
 fides. secundi simplices. tercij
 prudētes. **De** primis a tercij

Septimum Preceptum

sciendum qd vtili⁹ est hōi ut det
 quis denariū vnū i vita sua. q̄
 ut toci⁹ mundi diuitie alteri⁹
 ordinacōne solū post ei⁹ mor
 tem dentur. p eo m elemosinā.
Quia pro vno denario dato ex
 caritate in vita. dans meretur
 vitam eternā. vel spālem ḡdū
 eēnlis ppetuū gaudij. teste ma
 th. x. vbi dicit xp̄us. Quicūqz
 dedit potū vni ex minimis istis
 calicē aque frigide tm̄ in noie
 discipuli: amen dico vobis nō
 perdet mercedē suā. q̄nto ergo
 magis meretur qui amplius
 dat in nomine discipuli. id est
 ex caritate qua quisqz xp̄i disci
 pulus efficitur. p nullum aut
 bonū datum p eo p⁹ mortē. al
 teri⁹ dono. etiā si mund⁹ dare
 tur corpore⁹: pōt defuncto me
 reri grad⁹ ppetuus gaudij in
 vita eterna. sed tm̄ diminucio
 purgatorij. aut ei⁹ tōlis pene
 ablacō. **Q**uia h̄m oēs doctores
 thologie null⁹ pōt alteri mere
 ri: excepto xp̄o augmētum gr̄
 cie. a p osequēs glorie. h̄ q̄libz
 solū sibi. licz aliquis alteri me
 reri possit diminucōnem pene
De stultitia ergo p̄mo⁹ et secū
 do⁹ licz minor sit dicit salomō
Ecc. iij. Consideraui et reperi
 aliā vaitatem sub sole. vn⁹ est
 a secū⁹ non h̄z. non filiū. non
 fratrem. et tñ laborare non ces
 sat. nec saciatur oculi eius di

Capitulum Tertium

uicijs. nec recogitat dicēs **C**ui
 laboro. et defraudo aiā meā
 bonis. **D**e scdis etiā p; quō ani
 mā suā defraudant: cōpando
 actum donacōnis denarij in vi
 ta. a ordinacōis rez post mor
 tem. **E**tā virtus ut dicit ph̄us
 .ij. ethicoz ē circa difficile. **E**t
 regnū celoz vīm patitur. ma
 th. xi. **E**t **Matth. viij.** Intrate p
 angustā portā. quia lata porta.
 et spaciōsa est via que ducit ad
 pdicōez. et multi sūt qui intrāt
 eam. **Q**uā angusta porta et ar
 ta est via que ducit ad vitā. et
 pauci sunt q̄ inueniūt eā. **¶ Ex**
 quo patz qd etiā meritū exigit
 actum difficilē saltē ex pre ope
 ris. **S**ed in ordinacōe tue pe
 cumie dan⁹ post mortē nihil ē
 difficile tibi. **Q**uid enī patris
 cum post mortem p̄mo distri
 buitur p te. quo necio. vlis.
 nolis carebis. dacō autem vo
 luntaria vni⁹ denarij in vitā
 saltē aliquā molestiam tibi in
 fert. qd amatum tradis. multū
 ergo aiā defraudat bonis q̄ i
 vita dare potēs ordinat. p̄mo
 post mortē dandum. **E**st tñ al
 terum meritorij. h̄ tamen lon
 gemin⁹ p̄mo. **R**azo enim h̄ze
 des p̄t auariciā exequūtur fi
 delit ordinacōez. **¶ Capi. iij.**
Quod dū est nūc qn̄ te
 neamur dare elemosi
 nā. vel nō. **V**bi sciēdū

Septimū

Præceptū

q̄ dae elemosinā s̄m thō. 2. 2.
 . 9. xxxij. Aliqñ ē p̄ceptū. aliqñ
 ofiliū. aliqñ phibitū. de quibz
 a tribz vidēdū erit. ¶ Præceptū
 est p̄mo qñ p̄xim⁹ est ostitu-
 tus in vr̄gente necitate a picu-
 lo vite. aut grauis infirmitatis.
 a iste qui videt. nō h̄z tūc illa
 necitatē. s̄ supfluū quo ad illā
 necitatē. idigētū tūc dae. q̄ s̄m
 possibilitatē s̄buenire isti i sua
 necitate i victua v̄stitū cadit
 s̄b p̄cepto. ut cū quis occurrit
 in tali articulo ostitutus q̄ cū
 eū apparēt pbabilia signa ex-
 treme necitatis futuē n̄ eis̄bue-
 niat. Si tūc nullus apparz in
 p̄mpto q̄ possit aut velit eis̄bue-
 uenire: tu teneris q̄ntum tibi ē
 possibile: de tuo d̄ ad. aut aliū
 de ordm̄ ad. q̄ si negligis: pe-
 cas mōrliter oīra p̄ceptū de di-
 lectione p̄xim⁹. vñ Ambro. pa-
 sce fame moriētē: si nō pauisti.
 occidisti. Ita eē. de q̄libet alia
 necitate intelligendū est Ideo
 Basī. Est panis fālicī quē tu
 tenes. tunca nudi quā ofuas
 Indigētis aurū vel argētum
 q̄ possides. q̄cū tot iniuriaris.
 quot exhibere valeres. Et ad-
 dit thō. di. xv. obligat p̄ceptū
 qñ apparēt signa pbabilia ex-
 treme necitatis future. n̄ eis̄bue-
 ueniat. ut cū q̄s videt. aliq̄s
 impotentes vel pigros ad sub-
 ueniendū. a paup̄z indigētē

Capitulū

Tertium

cibo a potu a alijs vite necessa-
 rijs. nec sibi satisfacē posse. nō
 enim est expectāda vltia neces-
 sitas. q̄ forte non poss̄ inuari
 naturaiā fame vel siti cōsupta.
 dicit enim crīb. super Joh. non
 optz paup̄em vlulātē decepto
 re v̄care. si acō aut dictoz est.
 q̄ caritas pl⁹ diligit vitā p̄xi-
 mi q̄ oīa bona tp̄alia. etiā dece-
 cia statum. vñ de bt̄us Marti-
 n⁹ cū in dececia v̄stitus sui ve-
 stiuit paup̄em. a hoc est p̄cep-
 tū Johis baptiste. luc. iij. Qui
 habz duas tunicas. quod ē de
 necitate: det vnā non h̄nti: q̄d
 est nature. q̄ extra padisū nō
 p̄t viuere nud⁹. Videm⁹ etiā
 bruta naturalit̄ subuenire paci-
 entibz necessitatē. vñ gallia nu-
 trit alienos pullos. a catti q̄
 dā alieōs fet⁹. Sic etiam bt̄us
 dominicus necessaria quo ad
 statum suum. a supflua q̄ ad
 p̄sonā. libros ⁊ omnē supel-
 lectilez vendidit p̄pter famem
 paup̄erū palencie. Q̄d quia ⁊
 epulo nō fecit de quo luce. xvi.
 Idcirco sepult⁹ est in inferno
 ¶ Secundo elemosinam da-
 re est p̄ceptū qñ quis h̄z sup-
 flua. duplicia ei sunt tp̄alia. q̄
 dam sunt necessaria h̄omi. alia
 supflua. necāria. sunt adhuc
 duplicia. quedāz simplicit̄
 sine quibz h̄mo esse non p̄t
 aut viuere. Alia sūt necessaria

Septimum Preceptum

non simpliciter. s; sine quibus
conuenienter vita trahigi non potest
s; in statum et conditionem persone
proprie et aliarum personarum quarum
cura ei incumbit. Et tunc que ultra
hanc necessitatem sunt dicuntur superflua.
vnde quando quis talia habet superflua.
ista s; in arcanum sub precepto
tenetur distribuere in elemosinam
pauperum. et in alios pios usus.
quod si quis non facit: transgre-
ditur mandatum dei. et peccat
mortaliter. **Quod** patet quod luc. xi. dicit.
christus **Quod** super dicit in elemosi-
nam. et ecce omnia munda sunt vobis
Et loquitur preceptiue. **Idem** cri-
stus ad ignem eternum dedit
eos qui esurietes non pauperunt.
et ita de alijs **Math. xxv.** quod
non diceretur nisi elemosinam
dare eadem sub precepto. et non
de necessitate nisi in casu necessitatis.
igitur de superfluo. **Idem** vult
beatus Iohannes in. iij. ca. prime vbi
non solum affirmat: s; etiam pro-
bat quod que in reseruacione diuitiarum
superfluarum claudunt vi-
scera pietatis necessitate paci-
entibus peccat mortaliter: quod dicit
quod caritas dei non manet in eis. eo
quod non diligunt primum opere
et veritate s; tamen verbo et lingua.
Item probat **tho. 2. 2. q. lxxvi.** idem
sic ea que sunt **Juris humani**
non possunt derogare iuri natura-
li vel diuino. s; s; in naturalis or-
dinem ex diuina prudentia in-

Capitulum Tertium

stituti. res inferiores sunt ordi-
nate ad hoc ut ex eis subueia-
tur hominum necessitati. **Et** ideo pro-
pter diuisionem et appropriationem
de iure humano precedentem non
impeditur quin hominis necessitati
sit subueniendum ex hominum rebus
Et ideo res quas aliqui superba-
bunt dantur habent ex naturali iure
debentur pauperum sustentationi
Item de istis qui superflua di-
uitiarum congregant dicit **Aug. 9. li.**
de decem cordis. **Seruat tibi primum**
tuas. suas tu filijs tuis. **Ser-**
uant filij tui filijs suis. et nullus
est seruaturus preceptum dei.
Quare illi non suas omnia. qui te
et alios fecit ex nihilo. neque ei
melius committis primum tuum
filijs tuis quam creatori tuo. **hanc** il-
le **Verum** quod patres dicunt se excu-
sando temporalia se retinere amore
filiorum. quibus prouidere volunt. vbi
tamen auaritia sepe est in causa **Idem**
circo subdit **Aug. 9.** Amittat a-
mator siue seruator diuitiarum fi-
lium suum. tunc vti que si propter filium
seruabat. mittit post illum parte sua.
quare illam tenet in seculo. et re-
liquit filium ab animo: reddet illi quod
suum est. reddet illi quod seruabas. si
propter ipsum sic agebas. mortuus
recessit ad deum. pro illius datur
pauperibus **Illi** enim datur ad quem
prexit qui et dixit quod vni ex mi-
nimis meis fecistis. in fecistis.
videte fratres quia mendatum

Septimum Preceptum

est qđ hoies dicūt. scz filijs meis suo. Quia auari sunt hoies: ideo diuicijs excecati sic menciūtur hęc de Aug⁹. Iđ pz de patre. qui si in diuicijs filiū aut filiam haberz. qui reformate rligiōis locū intrare uellet: pat ei min⁹ qđ alteri in seculo manēt dāt; de pecunijs. Nec de rfiduo elemosinam facerz. ex qđ patet patris auaritia. vñ ocludit Armean⁹ vbi sup̄ Basili⁹ Cris. Jero. Aug⁹. Ambro. grego. et Bern. pre ceteris qntū ego intelligo ex eoz scriptura. Inālitati āgumēto vtitur. Quicqđ ē tibi supfluū. in bonis paupm oputatur. Cum igitur supfluū illud eis subtrahis: tunc sctrahis qđ eis debetur. 7 p osequēs non eis irrogas solum iniuriā. S; etiā mittis rapinā. Et si ex illa cā moriūtur paupes sic sctralendo qđ eis debetur: eos occidis. **S**ed queritur Quid sit supfluum. Rñ. fm eūdē armeanū ibidem a p. de pal. m. iij. di. xv. a alios qđ etiā micus loquūtur de pposito. Supflua bona sunt que nec necāria sunt p sone. nec status: nec psoē accommoda ad hoc ut p sone status a honestas seruet. Ex quo pz qđ in homine sūt quatuor ofideranda quoz qđlibz aliquid requirit de diuicijs. p que pōt qđ rimari an: 7 qđ habeat supflua.

Capitulum Tertium

Prīmū ē persona ppa. qđtū ad ei? tpalem uitam. oplexionē sēsus 7 oia naturalia ut hō ofuet in cōueniēti hitudine a iualitū die corpali. qđ sufficit ei ad exitiū opm spūaliū aie. 7 etiā exercitio corpaliū opm que sibi ex officō. statu aut societate eoz cū quibus uiuit necārio incūbūt faciēda. necāria sūt ei aliqua tpalia. ut cib⁹ pot⁹. wstis. hōspiciū. ac hmoi. sine quibz hęc fieri non possent. Et iste diuitie ad hoc req̄site dicūtur necēaria p sone. Et ad sic ofuandū psonā i bona dispōsiōe naturalū a oueniēti ualitudine. vñg pl⁹ idiget qđ alter. Aqua em̄ rustico sufficit. qđ sola potata infirmar; diuitē. aut debilē in oplexiōe. Siplicia a modica wstīmēta sufficerēt forti. que non sufficerent debili. et sic de alijs. Et qđ secūdo ē necāriū: pmo eēt supfluū. 7 sūt p̄fata nō solū itelligēda de necārijs vñ p sone soli. s; de necārijs p sone pncipali 7 oibz quoz etiā sibi necārio incūbit. ut vxoris. a filioz. a similiū. Et nō nter dicitur necārio incūbit. qđ nō sic de psonis spōte assumptis ad pōpā. wl ad aliam supfluitatē. Ex quo patet iterū qđ vñg pluribz idigz. quo ad hoc qđ alter. quia habēs infirmam vxorem pl⁹ indiget qđ habens sanam

Secundū in homine considerā-
dū: est honestas persone q̄ est
excellētia p̄sone i aliquib⁹ ho-
mīnib⁹ q̄ ei insunt racōe quoz red-
ditur p̄sona honore digna. qz
tho. 2. 2. q. Cxlv. dicit. honestū
ē aliquid ex hoc qz est honore
dignū. Vñ s̄m p̄s̄id. honestas
dicitur q̄si honois status. S;
qz honestas hoīs maxime oñ-
deratur s̄m virtutē a opera vir-
tuosa. Ido inter oīa hoīs bona
virtutes reddūt eū magis ho-
nore dignum. Vñ p̄s̄ p̄mo
ethico. dic. qz honoz est p̄mi-
um virtutis. Et in. iij. In verita-
te soli homī sunt honozādi. Ido
etiā honestas p̄sone maxie est
virtus p̄sone ⁊ opa ei⁹ bona.
Dñ si nobilitas gñis ⁊ aliq̄
exteriora fatiūt hoīem excellē-
tem aut honore dignū. hoc ē
solū in opinione hoīm erratū.
aut in q̄tū iuuāt hoīem ad vir-
tutū opa. Et dicitur notanter
qz vera honestas p̄sone oñstīe
in hijs que fatiūt vere honore
dignū. ut sunt virtutes. sciē. ⁊
opa virtutū. Quia honestatē
p̄sone nō fatiūt multe diuicie.
grādes familia. vestes p̄ciose.
apparatus mēse. dom⁹ gloiose.
⁊ filia exteiora. s; magis iho-
nestū fatiunt. ⁊ signa sūt sup-
bie ⁊ auaritie insaciabil. Si-
cut etiā inditia virtutū easdē
ostendūt. **T**ertium in hoīe

considerādū ē status eius seu of-
ficiū. vel artificū. vel alia bitu-
do ipsius in cōitate. qd totum
oprehēditur sub statu. Ad sta-
tum aut sepe multa requirun-
tur. que officia talium exigūt.
Vñ magister ciuū plus indi-
get q̄ ceteris parib⁹ simplex
ciuis. plus dux q̄ comes. plus
ep̄s q̄ pleban⁹. ⁊ sic de alijs.
Item mechanic⁹ vn⁹ indiget
de instrumētis sue artis. de ma-
teria quā faciat. ⁊ de talibus.
Vnde ad hoc qz hō exēqtur
cōueniēter p̄tinēcia ad statū
suū: necia sunt sibi p̄fatavltra
duo p̄ma ⁊ illa dicuntur neces-
saria statui. **Q**uartū in hoīe
considerādū est honestas stat⁹
Et sicut honestas p̄sone per ea
q̄ dicta sūt scd o mēbro non ē
grādis familia ⁊ hmōi. Sic
nec honestas stat⁹ ē hmōi. s;
est virtutes tali statui debite
⁊ factio opm tali statui debi-
toz. ⁊ p̄ncipaliter opa exteio-
ra racōi recte omēsurata. que
hoī racōe status sui. vel officij
faciēda incūbūt ad regimē ali-
ozum ⁊ p̄fectū t̄paliū ⁊ sp̄uali-
um. Et ad cōseruādū talē sta-
tus honestatē sepe vltra p̄dca-
tria que sūt necessaria: requiri-
tur aliqua familia. aliqua ve-
stes. ⁊ aliqua hmōi. ⁊ diuicie
ad hoc req̄site dicuntur honesti
stat⁹ necie. ⁊ accōmode.

Septimum Preceptum

Et illa necessaria sunt differentia
 secundum dram statum. Stat enim
 honestior plura in talibus requi-
 rit. Et nota quod quanto virtutes
 ad statum pertinentes sunt excellen-
 tiores et opera ad quod homo tene-
 tur ratione status sunt presentiora.
 tanto status videtur honestior.
Et ita status episcopi cui principaliter
 incumbit regimen omnium in dyo-
 cesi honestior est quam status ple-
 bani. qui solum subministracionem
 quorundam habet. ideo etiam licite
 episcopus recipit vltra necessitatem
 persone et status aliquam familiam
 et vestes et plures quam status ple-
 bani. Et sic de plebano respectu
 altaris. Et ducis respectu militis.
Et militis respectu rustici. Et sic
 que episcopus quantum est ex parte istius
 condicionis secundum rectam rationem
 sunt necessaria diuiciis. eunt sim-
 plici plebano superflua et conuer-
 so. Debet tamen illud quod impeditur
 pro honestate status et persone
 esse moderatum. quod secundum Augustinum li-
 primo de ciuitate dei. De ratione hone-
 statis est usus rerum modestus et
 recte rationis moderamine mesu-
 ratur. quia Augustinus ibidem expo-
 nit honeste uti rebus pro uti mo-
 deste. sobrie. temperate. et pie. Etiam
 honestas versusque vicius status. et
 persone paucis contentatur. Cuius
 fitati vero pompe. et varietati
 versusque status totum minus est ista
 omnia deuorant. et pauperibus nihil

Capitulum Tertium

relinquunt. et fatiunt quod multi diu-
 sis modis illicitis laborant quod
 congregent diuitias quibus super-
 bias et voluptates suas nutri-
 ant et dilatent. Istis igitur qua-
 tuor pensatis ea temporalia que resul-
 tant ex istis quaduplicibus ne-
 cessariis. dicuntur necessaria homi-
 ni ad transgendum uenientem vitam futu-
 ram secundum exigentiam status sui. et con-
 dicionem persone proprie. et aliorum
 quorum cura sibi necessaria incu-
 bit. Et de istis necessariis loquitur
 apostolus. i. thim. vi. di. Nunc
 alimenta et quibus tegamur hijs
 contenti sumus. Et salomon pu-
 xxx. dic. Domine diuitias et medi-
 citam ne dederis mihi. sed tamen vi-
 ctui meo tribue necessaria. pro
 quibus secundum Augustinum ad psalmum om-
 nis panis nostrum quotidianum
 da nobis hodie. Et homo
 quicquid super illa quatuor habet
 superfluum reputet et in pios
 usus distribuatur. quia precep-
 tum est. Et dicit psalmus. de psalmi. di-
 xv. i. iiii. quod habens talia super-
 flua non solum tenetur subuei-
 re pauperi extremam paupertatem
 patienti. sed etiam pacien-
 ti necessitate in vite honestate. ha-
 co est quod quilibet debet uelle ex ca-
 ritate proximo quod sibi. Non con-
 caitate faceret si seipsum de hone-
 staret. eo quod crudel est qui famam
 negligit ideo etiam contra caritatem pro-
 ximi facit si eius honestati de-

Capitulum
 Tertium
 Et nota quod quanto virtutes
 ad statum pertinentes sunt excellen-
 tiores et opera ad quod homo tene-
 tur ratione status sunt presentiora.
 tanto status videtur honestior.
 Et ita status episcopi cui principaliter
 incumbit regimen omnium in dyo-
 cesi honestior est quam status ple-
 bani. qui solum subministracionem
 quorundam habet. ideo etiam licite
 episcopus recipit vltra necessitatem
 persone et status aliquam familiam
 et vestes et plures quam status ple-
 bani. Et sic de plebano respectu
 altaris. Et ducis respectu militis.
 Et militis respectu rustici. Et sic
 que episcopus quantum est ex parte istius
 condicionis secundum rectam rationem
 sunt necessaria diuiciis. eunt sim-
 plici plebano superflua et conuer-
 so. Debet tamen illud quod impeditur
 pro honestate status et persone
 esse moderatum. quod secundum Augustinum li-
 primo de ciuitate dei. De ratione hone-
 statis est usus rerum modestus et
 recte rationis moderamine mesu-
 ratur. quia Augustinus ibidem expo-
 nit honeste uti rebus pro uti mo-
 deste. sobrie. temperate. et pie. Etiam
 honestas versusque vicius status. et
 persone paucis contentatur. Cuius
 fitati vero pompe. et varietati
 versusque status totum minus est ista
 omnia deuorant. et pauperibus nihil

sic supfluo non subuenit **I**do
 brato **N**icola? vicino qui se de
 honestate voluit pstitueno
 filias: subuenit **E**xemplū de la
 trone qui liberauit vxorē vni
 us detē de carcere ac. q̄uis vi
 de retur maior necitas vitā di
 pccm **E**t in neemia ⁊ esdra q̄si
 de mōrli reprehēdūtur israheli
 te. de hoc q̄ fratres possidebāt
 in suos ⁊ ācillas dātes eis vi
 ctum ⁊ veltitū. q̄ nō tenebāt
 eos s̄m decentiā stat⁹ sui cū es
 sent liberi ⁊ non hui. ⁊ de super
 fluo quo eos tenebāt seruos
 poterāt eos tenere ut liberos.
 vel mutuādo ut thobias fecit
 galxlo de sua habūdātia dā
 do primo. vel ad dēter filias
 suas maritādas sic fecit btus
Nicola? s̄m pe. pal. **V**erū
 cū mediū t̄pantie non consistat
 in indiuisibili. s̄ in latitudine
 quadā: nō opt̄ q̄ p̄ctualit̄
 predcā necaria sciātur **S**;
 exēpli grā **S**i cētū floreni sūt
 necarij p̄cise ad quatuor p̄fa
 ta: tñ qui sine dolo ⁊ s̄m racōez
 rectam ⁊ muestigacōem dili
 gēt̄m centū ⁊ duos florenos
 putar; necessarios: non maḡ
 vis cēt. q̄ punctuale mediū
 nō est necessariū scire **E**x quo
 pat̄ q̄ multi sint iniusti possesso
 res t̄paliū fures. aut raptores
 q̄ supflua habēt. de quoz nu
 mero fuit epulo diues qui nō

legitur illicita acq̄uisse. attā
 mē i inferno sepultus fuit. q̄
 supflua non dedit. p̄ dictis sa
 tis o cordat th. 2. 2. q. xxxij. ar.
 .v. ⁊ addit q̄ non opt̄ q̄ di
 ues. vel alter o sider; ad oēs ca
 sus qui p̄nt otingere i futur.
 hoc enim eēt de crastino cogi
 tare. q̄ dñs phib; math. vi.
S ⁊ b; iudicai supfluū ⁊ ne
 cessariū s̄m ea que pbabilitez
 ⁊ ut plurimū occurrūt. **S**;
 dicit; aliquis diues. **C**uilibet li
 t; re sua vti ⁊ eam rem retinere
S;
 recipiendo rē suā aliquis
 elemosinam non dabit. ergo
 non est p̄ceptū dare elemosi
 nā. s̄. th. vbi sup̄ **B**ona t̄pa
 lia q̄ homini diuinitus cōferū
 tur. ei⁹ quidē sunt q̄ tū ad p
 prietate. **S**;
 q̄ tum ad vsum
 non solum debet eē ei⁹. s̄ etiā
 alioz qui ex eis sustēari pos
 sūt. ex eo q̄ ei supfluit **V**nde
 basilus **S**;
 i fateris ea diuini
 tus tibi puenisse. sc; bona t̄pa
 lia. **A**n iniust⁹ est deo mequa
 liter nob̄ distribuens. **C**ur tu
 habūdas. ille v̄ro mendicat.
 n̄ ut tu bone disp̄sacōis meita
 cōsequaris. **I**lle v̄ro patientie
 meitis decoretur. **E**st panis fa
 melici quē tu tenes. nudi tum
 ea quā i cōclauī cōhuas. discal
 crati calti⁹ qui p̄nes te marce
 scit. **I**ndigetis argentū quod
 possides inhumatū. quo circa

Septimū Preceptum

tot iniuriis quot dare vales
hec xp̄i mens luc̄. xvi. dicētis.
facite vob̄ amicos de māmona
iniquitatis. ut cū defeceritis. r ecī
piāt vob̄ in et̄na tabernacula.

110

Vñ aug⁹. oia bō sua dedit de
us duobz hoibz. diuītibz terre
na. pauperibz celestia Sed de
us vōlēs vtrūqz saluare: cōsti
tuit ut hic diuites i sua heredi
tate recipiāt paupes. a paupe
res eos in sua hereditate collo
cent ut vtrūqz p aliū collocetur

K Est aut elemosinā dare ali
qñ fm̄ th̄. abidē pccm̄ r phibi
tum. vic; de necario certo daē
Obi nōt q necariū dz aliqd
dupliciter Vno modo sine quo
aliquid eē nō pōt. de tali necā
rio. oīno elemosinā dare non
d; quis. puta si aliqñ in necessi
tatis articulo constitut⁹ h̄ret
solū vñ sustentari possent filij
sui. r alij ad eū ptinētes. de hoc
em̄ elemosinā; dare est; sibi r
suis vitā subtrahere S; hoc di
co n̄ forte talis cas⁹ iminer; ut
subtrahēdo sibi dar; alicui mag
ne p̄sōe p quā ecclā v̄l respub.
sustentaret. Quia p talis p̄sō
ne libracōe scipm̄ r suos lauda
bilit̄ morti exponer; cū bonum
coe sit. p̄pō p̄ferēdū Vñ. in. Re.
xvij. Vidua victui suo r filij.
ipofuit victū helpe dicētis Fac
m̄ sibi inericū panē. tibi aut r
filio facies postea. laudabiliter

Una mo

Capitulū Tertū

ei p̄ferre poterat vitā helpe. q
cur⁹ fuit israel r auiga ei⁹. a
morti se exponē. Et sic p̄t; p̄t;
az duo cas⁹ sūt i qbz elemosinā ē
i phibicōe. Prim⁹ rōe dātis. q
eqliter indig; . vel pl⁹ in p̄pā p
sona. Ra cō ē. qz caritas cordiata
incipit a seipā Vñ ecclā. xxx. mi
serē aīe tue placēs de o Secūdo
casus qñ indig; p suis. vñ de. i.
thi. v. Si qñ suos. r maxime
domesticorū curā nō h; fidē ne
gauit. r ē infideli detrior. vñ au
g⁹. Si qñ vult filios exheredi
tare r ecclā; instituē. aliū q̄rat
q̄ augustinū p consilio. Et intel
ligit casus n̄ alia rō vtilitatis
publice cōmū suader; ut sup̄
dictū ē. **I** qñ vero elemosinam
dare sit consiliū. r qñ quis pōt de
necario elia; daē illō doc; vbi
p̄us th̄. d. qz secūdo mō aliqd
dz necariū sine q nō pōt ouem
enter t̄nfigi fm̄ odicōe; vel sta
tū p̄sone p̄pō r aliaz p̄sō nar; q
rū cura ei icūbit. h̄mōi necariū
t̄min⁹ nō ē iduisibili cōstitu
t⁹. s; m̄ltis additis nō pōt diu
dicai eē v̄ltra tale necessariū Et
multis s̄tractis: adhuc rema
net vñ possit ouenientē vitam
trāsigē. fm̄ statū p̄pū. de h̄mōi
ergo elemosinā daē ē bonū. r nō
cadit s̄b p̄cepto. s; s̄b consilio. In
ordinatū aut est; si aliquis tā
tū sibi de vob̄ p̄p̄is s̄b̄beret
ut alijs largietur. qz de residuo

2° mo

Fragmentary text from the adjacent page, including words like "Aug⁹", "p̄p̄o", "consilio", "necario", "elemosinā", "indig;", "p̄sone", "p̄pō", "statū", "p̄sone", "nar;", "rū", "cura", "icūbit", "h̄mōi", "necariū", "t̄min⁹", "iduisibili", "cōstitu", "t⁹", "m̄ltis", "additis", "diu", "dicai", "v̄ltra", "tale", "necessariū", "Et", "multis", "s̄tractis", "adhuc", "rema", "net", "vñ", "possit", "ouenientē", "vitam", "trāsigē", "fm̄", "statū", "p̄pū", "de", "h̄mōi", "ergo", "elemosinā", "daē", "ē", "bonū", "r", "nō", "cadit", "s̄b", "p̄cepto", "s; s̄b", "consilio", "In", "ordinatū", "aut", "est; si", "aliquis", "tā", "tū", "sibi", "de", "vob̄", "p̄p̄is", "s̄b̄beret", "ut", "alijs", "largietur", "qz", "de", "residuo", "Aug⁹", "p̄p̄o", "consilio", "necario", "elemosinā", "indig;", "p̄sone", "p̄pō", "statū", "p̄sone", "nar;", "rū", "cura", "icūbit", "h̄mōi", "necariū", "t̄min⁹", "iduisibili", "cōstitu", "t⁹", "m̄ltis", "additis", "diu", "dicai", "v̄ltra", "tale", "necessariū", "Et", "multis", "s̄tractis", "adhuc", "rema", "net", "vñ", "possit", "ouenientē", "vitam", "trāsigē", "fm̄", "statū", "p̄pū", "de", "h̄mōi", "ergo", "elemosinā", "daē", "ē", "bonū", "r", "nō", "cadit", "s̄b", "p̄cepto", "s; s̄b", "consilio", "In", "ordinatū", "aut", "est; si", "aliquis", "tā", "tū", "sibi", "de", "vob̄", "p̄p̄is", "s̄b̄beret", "ut", "alijs", "largietur", "qz", "de", "residuo"

non possit vitā trāfigere ouemē-
 enter s̄m ppriū statū. et nego-
 tia occurrētia. nullū enim in cō-
 ueienter viuere dicitur. s̄ ab hoc
 tria sūt excipiēda. q̄z **Primum**
 est. q̄n aliq̄s statū mutat. pu-
 ta p̄ religiōis ingressum. tūc
 enī oīa sua largiēs p̄pter xp̄m
 op̄ p̄fectōis facit se i alio sta-
 tu ponēdo. **Secūdo** q̄n ea que si-
 bi subtrahit. et si sint necessaria
 ad ouemētā vite. t̄n facilliter
 refartiri p̄nt ut nō seq̄tur max-
 imū in cōuemēs. **Tercō** q̄n oc-
 curret; extrema neccitas alicu-
 ius p̄uate p̄sone. vel etiā aliq̄
 magna neccitas reipublice. In
 hijs enim casib; laudabiliter
 aliquis p̄mitteret; id q̄s ad
 decētiam sui status p̄tinere vi-
 detur. ut neccitati maiori sub-
 m uemr; h̄c tho. **Secūdo** p̄ci-
 paliter sciēdū Quis dare pos-
 sit elemosinā. s̄. s̄m omnes. q̄
 isti q̄ h̄nt dñum libet; et palū.
 vel amistracōe; taliū et p̄tātē
 erogandi. ut religiosi q̄ h̄nt
 disp̄sacōe; a p̄lato sibi cōmis-
 s̄a dare p̄nt elemosinā s̄m cōmis-
 s̄ū vel p̄suptū. Si v̄ro nō h̄nt
 disp̄sacōe; sibi ommissa; nō pos-
 sūt dare corpalem elemosinā
 sine licētia p̄lati exp̄ssa vel p̄-
 s̄pta. nisi in neccitatis casu
 extreme. **Racō** dicti est. q̄ n̄
 h̄nt ppriū. famuli etiā domno-
 rū nō possunt dare elemosinā

de rebus dñoz nisi panē et su-
 p̄flua coquina et h̄mōi q̄ non
 inferunt sensibile nocumētū.
 de quibus eis cōstat aut veri-
 similiter p̄sumitur q̄ non di-
 splicat dominis suis. **Si** enī
 alias darent; tunc otrectarēt
 rem alienam inuito domino. et
 sic furtū cōmitterēt. **Fili;** fami-
 lias. q̄ ea q̄ h̄ sunt p̄ris: non
 p̄t dare elemosinā nisi forte
 aliquā modicā de q̄ p̄t p̄sume-
 re q̄ patri placeat. nisi forte
 alicui; rei esset sibi cōmissa di-
 sp̄sacō a patre. v̄rox etiā nō
 p̄t de omnibus sibi et marito
 cōmūibus. **S;** s̄m tho. **Rap.** et
 p̄. pal. p̄t facere elemosinā
 et alienacōnem sine licētia vi-
 ri in multis casib;. **Primo** n
 si v̄rox hab; res p̄ternales.
 id est pprias res p̄ter dotem.
 vbi huiusmodi de cōsuetudie
 locū habēt. **Secūdo** si sit lucra-
 tua. ita q̄ exhibita debita gu-
 bernatione dom̄ opibus suis
 lucratur; p̄t de illis elemosi-
 nam dare. nec illud intelligi-
 tur; deducendo exp̄sas vict̄g
 sui. **Quia** vir tenetur ad oīa
 h̄mōi onera p̄t dotem et p̄t
 obsequiū ab v̄roxē exhibitū.
 Ratio dicti est. q̄ talis mulier
 virago est et q̄si virilis. **Tercō**
 de rebus viri. ut de pane. v̄mo.
 et h̄mōi q̄ de approbato moe
 solent ad disp̄sacōe; v̄roxis

Septimū **Præceptum**

ptinere. pōt 7 d; dare elemofinas moderatas tñ a fm facultatē viri a maiorē vel minorē; multitudinē 7 ncātatē pauperum. **I**ntellige etiam de rebus dotalibus 7 si vir aliqn phibeat p̄fata verbo: pōt tñ pbabiliē credere q̄ non intēdat oīno prohibere elemofinas dare. sed supfluitatem nisi aperte cōtrariū appazer; tunc nō tenetur daē: nisi in articulo necessitatis. **Q**uō si vxor pegratur. a vir expēfas taxatas dedit. si vult sibi s̄btr̄here potest paupib; dare. **Q**uō in extrema ncātate. qz tūc oīa sūt omūia. **S**exto pōt alienacōez rez facē sine licētia viri ad vitand dānum viri. sicut ab igapl. i. **R**. xx. v. qz mulier hab; p̄prietatem ī omunib; bonis sicut 7 vir. vñ h̄p negligentia vel malitia viri immineat piculum: potest ipsa obuiare. **S**eptimo si vir sit fatuus. tunc enim dispensacō domus p̄tinet ad vxorem. nisi aliter per supiozem fuerit ordinatum. **O**ctauo si vir absens non p̄sunt dispensatozē domus sue loco sui. **S**ed quibus danda est elemofina. **R**fm Kap. **I**ste q̄ p̄sset dare omibus indigentib; talis indistincte omnibus indigentib; dare deberet. ut docet cris. super epistolā ad h̄bre. **E**xemplo loth.

8°
7°
6°
5°
4°
3°
2°

Capitulū **Tertium**

a abrahā qui quoniā omnes ī different recipiebant inter alios etiam angelos recipere meruerunt. **S**i enim non oēs recepissent. forsitā a āgelos repulissent. **I**n hoc enī casu addit cris. **Q**ui esamus ab hac suda ac dyabolica 7 p̄ptōia auositate. salic; discernendū intē pauperē 7 pauperem. nō enim ex vita eozū quos recipis mercedē tibi retribuitur? est deus. sed ex voluntate 7 honozificentiā multa. ex misericordia. a bonitate p̄mo fm grēg. ex cōmunicato danda est elemofina. 7 cui libet maifeste p̄ccātū nisi ex seuitate tibi v̄l elemosine negligeret iusticiam. **I**n quo casu dicit Augusti. vtilius panis esuienti tollitur. si de cibo securus iusticiam negligat. q̄ esurienti panis frangatur. ut iniusticie seductus acquiescat. **I**ntellige tamē hoc. nisi talis esuriret ad mortem. **U**nde dicit petrus de palud. **R**ubaldō pais. nō pecunia danda est. ne luxurietur. **I**usto ergo a scō danda ē esea. **J**uxta illd Eccle. xij. da misericordi. et ne suscepris p̄ccatozem. nisi solum ut foueatur natura. non culpa. p̄pter decē enī iustos olim p̄per affidē⁹ pēta poleos **B**enef. xviii. **B**ona ergo bonis scdm Ag⁹. **f**reata sunt. p̄ccator aut pane

nō
nō

quod
et h
grā
bu
ni
one
mū
si
ling
lar
fū
fū
at
C
hū
re
i
ai
v
v
p
n
p
cō
m
t
k
a
a
m
f
f
p
f
m
c
n

dignus non est quo vscitur.
Proptinquitas etiam fm au
 87. li. primo de doctrina xp̄ia
 na. d; inspici. qz illi qui sūt no
 bis magis cōiuncti. quasi qua
 dā sorte nob̄ obuemūt ut eis
 magis prouidēre debeat. vti
 litas etiam inspicienda ē. que
 expectat a p̄sona cui subuemit
 tur. vel ab eis data est. p̄ dica
 torib; nāq; a p̄latis ex debito
 subuemitur. Vñ sacerdotibus
 a p̄his annona olim dabat̄
 de publico. qz multitudo sapiē
 tum sanctas est orbis terrarū
 sap. vi. Et leuite etiā nutriebā
 tur de tuis coib; ut pt; leuit.
 in multis locis. Magis autē
 predicatoī subuemēdū ē. Vñ
 de. i. Cor. ix. nō alligabis os
 bovis trituratis. Idō dicit̄ th̄o.
 vbi p̄us in sūma. qz circa h̄c ē
 discretiois racō adhibēda. fm
 oūctiois dram. sanctitatis. et
 utilitatis. **C**ui aut magis sit
 danda elemosina a pl; bene
 fatiendū dicit̄ th̄o. m. iij. Vbi
 prius non est facile determīa
 re p̄pter multas diuersitates
 boni a necarij. ut dicit̄ ph̄us. ix.
 ethico. Tamen hoc ē tenendū
 qz semp magis est reddendū
 debitū. qz beneficiū impendēdū
 ut ip̄e ph̄us ibidē dicit. n̄ ex p̄
 te altera assit maior boitas vel
 necitas. et idō pentib; a p̄m
 quis. et benefactorib; a eis a

quib; spūalia accipit. magis
 d; h̄o elemosinā facere si indi
 geat. Et ceteris pibus. melio
 bus magis. et magis indige
 tib; Et sic fm has tres cōditi
 ones d; gradus in elemosina
 cōstitui. sc; fm necariū. hone
 stū. et debitum. Assignare autē
 in singulis qn̄ vnū altei prefe
 ratur est impossibile. qz singu
 lares cōditiōes que attendēde
 sūt. sunt infinite. et non cadūt
 sub arte. de h̄is aut vnctō do
 cet. et prudētie cōsiliū h̄c th̄o.
Tercō principaliter viden
 dū ē de elemosina spūali. quē
 dicit̄ th̄o. in sūma vbi p̄us. est
 septuplex. Et sūt docere igno
 ratē. cōi defectū intellectus spe
 culatiui. Cōsule dubitātū. cōtrī
 defectū intellectus p̄ctici. Cor
 rigere peccatē. cōtra inordi
 natā volūtātē p̄xim. Remitte
 re offendenti in q̄tum p̄ximus
 peccat in nos. Consolari tristē
 cōi passionem appetitue p̄u
 mt̄ qz maxima ē tristitia. Doc
 tare onerosos et graues. cōtrī
 sequelā peccati. Ex inordinato ei
 actu grauātur ei cōiuētes eti
 am preter peccatis intecōnem
 fm illud Ro. vi. Debemus nos
 firmiores in firmitates alioz
 portare. vmo non solū tales
 fm qz infirmi sunt graues ex i
 ordinatis actib; s; etiā qlibet
 eoz onera sūt sup̄ortāda fm

Septimum Preceptum

illō gallath. vi. Alter alterius
 oneā portate. **U**ltimū est orō
 p quā poscimus auxilium a deo
 Vñ vsus. **C**onsule castigare
 mitte. solae. fer. oza. **E**t sibi cō
 sule opixndit doctrina a osili
 um. **Q**ueitur aut vtz elemosie
 spūales sint meliores q̄ corpa
 les. **H**. th. ibidem simplicit̄ lo
 quendo q̄ sic. **P**rimo ex pte do
 mi. q̄ illō qd̄ exhibetur est no
 bilius sc̄; dōnū spūale qd̄ pree
 minet corpali. **S**ecūdo rōe eius
 cui subuenitur. q̄ spūs nobili
 or est corpe. vñ sicut hō sibi ipi
 magis d̄ puidere q̄ntū ad spi
 ritū q̄ q̄ntum ad corp̄. ita eē
 p̄mo quē d̄ tanq̄ seipm dili
 gere. **T**ercio q̄ntum ad ipōs
 actus p̄ q̄s a q̄b; subueitur pro
 xio. q̄ act̄ spūales sūt melioēs
 corpali; q̄ sunt quodmō hui
 les. **Q**uē q̄b; pat; q̄ dicitores
 sūt p̄dicatores a docētes sacra
 scripturā ex opassioe p̄p̄ deum
 pure a q̄b; aux a argētū deest.
 q̄ de spūalib; opib; mie plura
 facē p̄nt. vñ plus merentur ta
 les nobiles euāgelici canes vl
 tera lazari. i. pccōris sanando.
 q̄ diues epulo mereri poterat
 micas dando. **E**t ecouer so plus
 p̄ceat absco dēs talētū dñi. sc̄;
 v̄bū dei. q̄ diues negās micas
 tpalis s̄bstātie. **V**ñ ezechielis
 .iiij. **S**anguine; eius vic; pec
 catoris de manu tua requiram

29
 Sicut
 10
 20
 30

Capitulum Tertium

Quē ergo medici visitant infir
 mos. a aduocati defendunt pu
 pillos. a doctores legum docēt
 iscios. q̄uis nō sit pccm: tñ nō
 est elemosina si sit p̄pter lucrū.
 q̄ non sit ex opassione a pro
 pter deum. **S**i aut̄ gratis hoc
 facerēt. a p̄p̄ deum. elemosina
 esset non spūalis. sed corpo
 ralis. quia ille sciencie lucrati
 ue sunt p̄mopali; p̄pter in
 digentias corpales sup̄lēdas.
 possent tamen spūales elemo
 sine compari corpali; s̄m a
 liquē p̄ticularē casū. a tūc p̄fer
 ri corpali; spūali. puta magis
 pascēd̄ eēt fame moiens. q̄ p
 eo orand̄. **S**ic etiam s̄m p̄m
 Meli; ē idigēti ditari q̄ p̄hai
 q̄uis hoc simplicit̄ sit melius.
Querit etiā quē ele sint dāde
 ut fr̄uose d̄etur. **H**. p̄mo sūt ex
 caitate dāde. i. cor. iij. **S**i distri
 buero i cūos paupm oēs facul
 tates meas. caitatē aut̄ nō ha
 brā n̄l m̄ p̄dest. s. ad eēnle p̄mū
 i celalic; als multip̄ p̄fit. **S**e
 cūdo dāde sūt ex bō itencōe. nō
 p̄p̄ manē glā; s. tanq̄ deo. q̄
 qd̄ vni ex m̄mis xpi sit. xpo sit.
Math. xxv. vñ math. vi. **Q**uē
 facis elā; nesciat. sinistra. i. ma
 nis glā qd̄ faciat dextera tua. i.
 rca intentio nō ip̄diatur p̄ simi
 strā itencōe; **T**ercō ut ordiate
 fiat. p̄mo tibi. secūdo p̄ximis.
 tercō aliemis. **¶** Cap. iij.

Sicut
 10
 20
 30

Capitulum
 Tertium
 Quē ergo medici
 visitant infirmos.
 a aduocati defendunt
 pupillos. a doctores
 legum docēt iscios.
 q̄uis nō sit pccm:
 tñ nō est elemosina
 si sit p̄pter lucrū.
 q̄ non sit ex opassione
 a propter deum.
 Si aut̄ gratis hoc
 facerēt. a p̄p̄ deum.
 elemosina esset non
 spūalis. sed corporealis.
 quia ille sciencie
 lucratiue sunt p̄mopali;
 p̄pter indigentias
 corpales sup̄lēdas.
 possent tamen spūales
 elemosine compari
 corpali; s̄m a liquē
 p̄ticularē casū. a tūc
 p̄ferri corpali; spūali.
 puta magis pascēd̄
 eēt fame moiens. q̄
 p eo orand̄. Sic etiam
 s̄m p̄m Meli; ē idigēti
 ditari q̄ p̄hai q̄uis
 hoc simplicit̄ sit
 melius. Quērit etiā
 quē ele sint dāde ut
 fr̄uose d̄etur. H. p̄mo
 sūt ex caitate dāde.
 i. cor. iij. Si distri
 buero i cūos paupm
 oēs facultates meas.
 caitatē aut̄ nō habrā
 n̄l m̄ p̄dest. s. ad eēnle
 p̄mū i celalic; als
 multip̄ p̄fit. Secūdo
 dāde sūt ex bō itencōe.
 nō p̄p̄ manē glā; s.
 tanq̄ deo. q̄ qd̄ vni
 ex m̄mis xpi sit. xpo
 sit. Math. xxv. vñ
 math. vi. Quē facis
 elā; nesciat. sinistra.
 i. manus glā qd̄
 faciat dextera tua.
 i. rca intentio nō
 ip̄diatur p̄ sinistra
 itencōe; Tercō ut
 ordiate fiat. p̄mo
 tibi. secūdo p̄ximis.
 tercō aliemis. ¶ Cap.
 iij.

DE furto pprie dco qd
directe cotrariatur p
cepto septio. tria pn
cipaliter videda sut. Prio vbi
expresse comittatur furtu. vel
rapina. 7 quot modis. Scdo
vbi talia comittantur vlate.
a Tercō quo i reb; iuētis. **Quā**
tum ad primū diffinit Ray. a
vl. in trcta. in. furtū qd est cō
tractacō rei aliene. mobil. cor
pals. fraudulosa inuito dño.
lucrifatiēdi grā. vel ipi⁹ rei. vel
etiam vsus eius possessionisue
Dicit pmo o tractacō. qz sine
ea non ē furtū. pprie. lic; inter
ueiat vlūtas. vrbū. vel scrip
tura. Alias si occupat qz res
alienas illicite a sine cōtracta
cōe. est trasgressor alterius pre
cepti. sc; non occupat rem p
rimi tui. Dicit rei aliene. qz nō
omittitur furtū i re plenissime
ppria. Plenissime dico. qz si ali
us hz; i re illa ius. puta credi
tor cui res ē pignori obligata
ut comodat. 219. id est ille cui ē
aliqd comodatū. vel soti⁹. vel
filiis psona alia a dñs furtie
furripies alicui tali psonē. fur
tū omittit. Dicit mobil. corpa
lis. qz i reb; immobilib; vel im
corpals; ut sūt actiōes a fuit
tatis furtū nō omittitur. qz ta
lia nō pnt o tractai pp sui im
mē sitatē 7 incorpētatē. Dicit
tur fraudulosa. qz si aliqs cre

debat rē eē suā. a credeb at sibi
licere rē suā furzipe. nō comit
tit furtū. lic; alias tēatur resti
tue si nō fuit suā. 7 idō si crede
bat se facere dño vlēte. nō fa
cit furtū. qz nō facit dōlū. **Dr** i
uito dño. qz si credeb at dñm
pmisur 7 s best iusta cā crede
di. nō tenetur. **Si** vro nō s b
est causa. quare debebat crede
re. de hoc tenetur. **Et** dñs in
uitus. etiaz si videat rē aufzri
qzuis non cotradicat. **Si** autē
putat facere inuito dño. 7 tñ
dñs vult. furtum quodē facit
q̄tum ad intencōnem. a mōē
lit pccat. s; non tenetur ad re
stitutōem. nec dñs pōt petere.
obstāte sibi suā voluntate. **Dr**
lucrifatiēdi grā. Quia si quis
alienā ancillā vel meretricem
rapueit. vel celauit. nō causa
lucrifatiēdi. s; causa libidinis
exercendē. nō comittit furtum
lic; alias q̄uit pccat. **Dicitur**
ipi⁹ rei vl vsus ei⁹ possessionis
ue. Quia nō solū comittit furtū
q̄ rei dñum vult lucrifacere
sic furtue. si etiā q̄ vsū vel pos
sitionē rei. **Addit thō. 2. 2. q.**
lvi. q; sicut furtū comittitur
in occulta accepōe rei aliene
Ita 7 i occulta detēōe iniusta
Est aut tā furtum q; rapia b
ut doc; thō. vbi p̄us pccatum
mōle. qz cōn dñm pceptū. ut
patuit supra. 7 cotra iustitiam

Septimūm **P**receptū

qua vnicuique reddendum est
quod suū est. Et cōn caritate; de
diligendo proximum. quia rapina
et furto humana solietas p̄r;
et tam furtū q̄ rapina aggr̄ua
tur. ex circūstancijs loci. tēpis.
et persone. et similib⁹. ut si rem
sacrā in loco sacro auferat. tunc
est sacrilegium. aut alia speci
es. Aut si debito tpe oracōi au
ferat alienā rem. Si etiā persōa
damnificata pauper fuerit in
se. vel in suo statu. aut in suis hē
dibus ex hoc gr̄ue damnū pa
ciatur. **S**i quereres. est ne
peccm mortale si quis alteri fu
retur acum. vel pēnam ad scri
bendum. vel talem puā rem
fm th. vbi prius. q̄ in talib⁹
rebus minimis hō cui auferatur
res nō reputat sibi dānū infer
ri. et ille qui accipit pōt p̄sumē
hoc nō esse cōn ei⁹ volūtate cu
ius res ē. et si esset p̄ns ipse non
dissentir; ergo si q̄s h̄mōi res
furtiue. id ē alio nesciēte accipit.
pōt excusari a peccō mōrli. Si
autē h̄eat aīm furandi et alteri in
ferēdi dānū: pōt in talibus
minimis eē peccm mōrle. sic et i
sola volūtate furandi est mōrle
Vbi etiā extrinsec⁹ nullū noci
dētū infertur. **E**x q̄b; pat;
q̄ multis modis cōn septimū
mādatum peccat hōies. Prio
quādo quis rem alienā iniuste
auferat alteri; ignorante illo cu

Capitulū

Quartū

ius ē. et eo iniūto. sic q̄ si hoc
cognoscer; sibi displicer;. Et
non solū oīra hoc septimū p̄ce
ptum peccat; s; etiā tenetur re
stituē iniuste ablatum. **S**e
cūdo sc̄q̄tur fm th. q̄ q̄ rem
suam apud aliū iniuste detētā
occulte recipir; peccat; q̄dem
furtim auferēdo. non quia gr̄
uat illū qui detin; nec tenetur
ad restituēd aliquid. vel ad
recōp̄sandū. Sed peccat oīra
cōmunē iustitiā. dum ipse vsuz
pat sue rei iudicium. iuris ordi
ne p̄termisso. Et ideo tenetur
deo satisficere et dare operam
ut si inde ortum fuit scandalū
proximorum q̄ illud sedetur.
Sed p̄. Aureoli q̄dlibet. m. q.
xxi. dicit q̄ hęc op̄inio videtur
habere veritatem in casu i quo
persona priuata potest per iū
dicem. siue p̄sonam cōmunem
satis de facili recupare rem suā
Sed in casu vbi talis p̄ iudicē
non posset rem suam recupare
bono modo. vel q̄ iudex non ē
p̄ns. q̄ factum ad eius notici
am peruenire non potest. Aut
quia iudex non audeat inquirē.
vel ille cuius res detinetur nō
audeat aliū accusare vel alio mō
consimili In tali casu vnusquis
q̄ sit quasi minister iudicis.
et executor legis. Ita q̄ rem su
am vel equiualens accipere po
test. nec peccat i re accepta nec

Septimum Preceptū

in modo accipiēdi. **I**xe ille. **E**t
 pbat p **Aug** 7. in epistola ad
 macedoniū 7 p racōez. **E**ādē
 opimōnē p. pa. recitat nec eā
 improbat. **T**ercō peccat cōtra
 septimū pceptū q̄ p̄ximo suo
 nec in se nec in re sua eam nō q̄
 de m sibi vsurpando 7 retinēdo.
 s̄ siue occulte. siue manifeste de
 struēdo 7 corrupēdo. ut qui cō
 burit alteri domū. interficit ai
 malia. aut destruit agr̄ eius. 7
 similia vastat. **Q**uāuis eī nihil
 de illa re apud eum maneat. tñ
 q̄ p̄ximū iuste dānificat.
 peccat contra hoc pceptum. 7
 tenetur dānnum recōpensāe
Ritō peccat cōn hoc pceptū
 qui hmoi dānnum p̄ximo in
 iuste illatum sibi non recōpē
 sat q̄tum p̄t. qd̄ vtiq̄ tenet.
 nisi alter qui dānificatus est
 sibi illud vltuarie remittat. ā
 ab eo habeat vltuariam dila
 cōem. aut impossibilitatem re
 stituendi. vel simile excusacōez
 licitā. **E**x quo p̄t; respōsio ad
 q̄sdam alios casus. **V**n? ē q̄
 si aliquis accipit equū. v̄ aliā
 rem ac comodatā vsq̄ ad cer
 tum locum. 7 ip̄e vlt̄ illū locū
 p̄cedat cū illa re. **S**e. fm **Rap**.
 q̄ furtum cōmittit. nisi in casu
 quādo sc̄i credebatur dominū nō
 fore inuitū si sc̄i. **A**li? q̄ si ali
 quis rē sibi ad vtēdum cōces
 sam aliḡ omodauit. **S**e. **Rap**. q̄

Capitulum Quartum

furtum vtiq̄ cōmittit. q̄ non
 erat ei cōcessa ad vsū istū. **A**liū
 casus vtiq̄ creditor cōmittit fur
 tum si pignore sibi obligato
 vtatur. **S**e. **Rap**. q̄ sic **I**n hoc au
 tem casu 7 similib; sc̄i cum fur
 tum cōmittitur in vsu rei: tene
 tur fur ad estimacōnem vsus
 rei. etiā re ip̄a domio restituta
 fm **Rap**. 7 **hosti**. **Q**uinto pec
 cat vti hoc pceptum qui vine
 am. agrū. ortum. ā qd̄ cumq̄
 aliud sue cultue cōmissum infi
 delit ā fallacit colit. 7 p hoc p
 ximum suum dānificat. 7 tene
 tur ad dānni restitucōem. **I**de
 intelligendum puto de quoli
 bet infideli 7 fraudulēto labō
 tore. sc̄i carpentatore. muatore.
 p̄ximū dānificatē iuste. **S**ex
 to peccat qui r̄minos a groz
 suorum. vineaz. ortoz. prato
 rum. vel simliū possessiōnū sciē
 ter dilatat in dānnum p̄ximi
 sui. p hoc aliqd̄ sibi de sua pos
 sessiōe auferēdo. 7 tenetur ad
 restitucōem. non solū ablati. s̄
 etiā fructuū quos inde p̄cepit.
 7 quos p̄cepiss; domin? rei si
 eā possediss; deductis tñ exp̄s
 factis pro fructib; q̄rēdis. cō
 gregādis. 7 oseruādis. **S**ep
 tū peccat iudex q̄ ex cupidita
 te. timore. odio. amoe. ā ex q̄cū
 q̄ alia cā sciēter male iudicat
 7 sentēciat i dānnum p̄ximi sui
Et fm **Rap**. tenetur illi quē sic

[Marginal notes on the left side of the page, partially obscured and difficult to read.]

115

116

117

118

Septimū Preceptum

iniuste lesit ad oē interesse Si
 milit' intelligendū est de illo q̄
 licet sit ignar' a ad talem cau
 sam iudicandam insuffitēs. ta
 men p̄sumit eā iudicare sine cō
 filio aliorū magis p̄torum q̄
 sufficientes reputati sūt. Et sic
 ottingit eū p̄ ignorantiam iniu
 ste iudicare. a p̄ximū damni
 care. peccat enim talis oīra hoc
 p̄ceptum iniuste iudicādo. 7 p̄
 hoc ledēdo p̄ximū. 7 in foro cō
 scientie tenetur lesio ad restitu
 tionem. Eodem modo dicēdū
 est de illo qui sufficientes fuit ad
 iudicādu. h̄ neglexit adhibere
 diligentia debita. quia nō stu
 duit 7 vidit q̄ studere a videre
 debuit. a sic ex sua negligētia
 male iudicavit in p̄ximū lesioe;

8° **O**ctavo peccat a duocatus
 aut p̄curator qui sciens defen
 dit causa; iniustā ut dicit t̄lx.
 2. 2. q. lxxij. q̄ iniustū est a illi
 citum sciens alicui cooperari ad
 malū faciēdum. siue ofulēdo. si
 ue adinuādo. siue qualicūq;
 ofentiendo. Vñ Ro. i. digni sūt
 morte nō solum qui faciūt. sed
 etiā illi qui ofentiūt facientib;
 Tenetur etiā ad restitutione;
 ei' damni qd̄ cōi iustitiā p̄ ei'
 auxiliū alrea p̄ incurrit. Si ve
 ro i p̄ncipio credidit causā fo
 re iustam. 7 in p̄cessu appar; fi
 bi iniusta: debet causam desere
 re sine aduersarij damno ut di

Capitulū Quartū

9° cit t̄lx. vbi pri'. Nono peccat
 aduocatus aut p̄curator. si p̄ti
 aduerse causā bonā aufert a eā
 grūat. aut damnicat in expē
 sis. Aut impedit in execuōe iu
 stitie. in hoc q̄ petit dilacōnes
 supfluas. aut producit scientē
 falsa instrumenta. aut falsos a
 corruptos testes. Aut iudicat
 fm falsas leges. a quascūq; fal
 sas prohibicōnes Et fm Ray.
 tenetur parti aduise quā sic in
 iuste lesit ad restitu cōe; oīnū
 que p̄ eius patrocin iū iniustū
 amisit.

10° **D**ecimo peccant q̄ cō
 sus a tallias ofuetas 7 t̄lxolo
 ma vctigalia. vngeltas. 7 simi
 lia iuste instituta. aut ab anti
 q̄ ofuetudie cui' cōi iū nō est
 in memoria introducta nō sol
 uūt. h̄ i toto. vel i p̄te d̄nis frau
 dulent s̄trahūt. a tenētur ad
 restitu cōe;.

11° **V**ndē cō q̄ pleba
 no a alijs s̄trahūt aut eorum
 eccl̄ijs debita. ut q̄ nō soluūt de
 cimas fidelit'. aut oblacōes cō
 suetas. aut alia huiusmodi. 7 te
 nētur ad restitu cōe;.

12° **D**uodē cō
 familia famule qui bona d̄no
 rū aut dominarum infideliter
 dispensant alijs. aut sib̄ ip̄s
 iniuste d̄nis appropriādo. aut
 q̄ nimis late in pprios vsus ta
 lia assumūt. vel etiā qui de t̄n
 d̄noz suor ip̄s iniuste eleōfi
 nas faciūt cōi supius tracta.

13° **T**ercōdecimo mulieres que k

Septimum Preceptum

bona viroz suoz furantur. a ea maritis nescientib? aut nolentibus nimis sumptuose consumunt in usus proprios. vel etiam de ipsis bonis viroz suoz elemosinas faciunt contra eorum expressam prohibitionem. et contra ea que super de elemosina tacta sunt. Quarto decimo peccant mulieres adulterantes que filios illegittimos nutriunt sub expensis eorum que putantur proes talium filiorum. et non sunt. et sic faciunt filios suos illegittimos succedere ad hereditatem legitimumorum que tamen soli ius habent in paternis bonis. Talis enim mulier taliter procreat legitimos vel matrem in bonis ad utrumque alterum pertinentibus. Quinto decimo testamentarium qui elemosinas. aut alia legata non assignant quibus ex testamento assignanda sunt. sed qui sibi retinent aut propria voluntate alijs donant que illis quibus nominatim per testamentum ordinata fuerunt. per hoc enim iniuste damificant primum in re sibi debita. et tenentur ad restitutionem eius. Sexto decimo peccat contra septimum preceptum ecclesie. que rapinam committit. videlicet rem alienam iniuste auferendo alteri vi vel violentia alio cuius res est sciens et invito. Et tenetur talis ultimum restituere quod alteri sic abstulit. etiam dampnum recopensare quod iniuste intulit. Et illud est generale in

Capitulum Quartum

omnibus iniustis damnicationibus. Et non tamen dictum est qui iniuste. quod si fieret auctoritate iudicis iuste iudicantis. talis occulta et manifesta receptio nec furtum foris nec rapina. quod non iniusta. Sicut et filii israel deo iubente egyptiorum bona licite receperunt. Verum tamen si talis in publica auctoritate positus auferat alteri res per violentiam iniuste talis peccat et committit rapinam. et teneretur ad restitutionem. Sic etiam nec furtum committit nec rapinam qui auferit furtivose occulte gladium ne occidat non iniuste. quod non in alterius nocuumentum. Decimo septimo peccant domini qui a subditis suis per iniustas tallias aut exactiones indebitas superfluas. incongruas subditos suos gravant. et ab eis preterita exigunt. Sunt tamen aliqui casus secundum Ray. et hostien. in quibus licitum est dominis ultimum censum debitum aliquod subsidium moderatum exigere. Primum est per defensionem patrie. ut cum patria iniuste ab hostibus invaditur. tunc enim subditi non solum tenentur suas res impertiri. sed etiam tenentur corporaliter et totaliter iuvare et laborare. Secundum si dominus vult ire in exercitum indictum ab ecclesia vel principe contra hereticos vel paganos. nec sufficit ad expensas potest a

Vertical text in the left margin, partially obscured and difficult to read, likely a commentary or gloss.

18°

17°

16°

18°

17°

29

Sep̄timum   **Preceptū**

39

82

18°

subditis p̄tere s̄b̄idiū **Tertius** si in bello ex pacto suo iusto fuerit captus ab hostib⁹. ⁊ non sufficit se redimere absq; dāno graui **Quartus** si debeat filiam maritare. aut filiū de sp̄sare **Et** si aliqua alia causa similis emerget. de quib⁹ vide latus in summis. p̄t licite a s̄b̄ditis p̄tere auxiliū. s̄ moderatū **Si** v̄ro domin⁹ extr̄ tales ⁊ similes rōnabiles causas vltra cōsuetum exigere vll⁹: teneretur ad restituendū eū s̄m **Kap.** ⁊ alios **Decimo octauo** peccat interdū q̄ in contractu conductōis mercenariū de p̄tio suo non statim soluēdo **n** damnicat **Vñ** dicit alex. de halis i s̄m a. talis tenetur restituere damnū. ⁊ etiā tātum quātum mercenario nocuit **Vñ** leuit. xix. non morabitur opus mercenarij tui ap̄d te vsq; mane. idē opis merces. **Et** eccl̄. xx. xiiij. Qui defraudat mercedem mercenarij. ⁊ qui effundit sanguinem fr̄es s̄nt. **Et** Jac. v. dicitur diuitib⁹. Ecce merces operariorū ⁊ stroz que fraudata est a v̄bis clamat. ⁊ clamor eorū in aures dñi sabaoth introiūt **Potest** aut̄ ille cui p̄tium solui deberet multipliciter damnicari nō solutus. **Aut** quia tātum tenetur eadem nocte soluere **Aut** alimoniā. ⁊ alia necessaria emergere vel p̄ncipi obnoxii fieri. au

Capitulū   **Quartū**

19°

aliud hm̄oi incurere p̄pter caritatem sibi debite mercedis. **D**ecimo nono peccat qui defraudat dños aut ciuitates in stauris licite impositas. modo in dū illicite p̄ tiranos extortis: **Exempli** gr̄a. dñm⁹ alicui⁹ ciuitatis sibi subdite imposit ei aliquā exactionē iniustam. s̄ rector̄es dicte cōmunitatis p̄ se ⁊ cōmunitate ut maius malū euentent promittūt eidem dño quādam pecunie sumam. ⁊ statuūt quēdam modum recipiendi siue colligendi dictam pecuniā a singulis de illa cōmunitate. imponēdo cuiuslibet certā pecuniā soluēdam: s̄m multitudinē bonoz suoz. vel alit̄. posito etiā q̄ aliq̄s ciuū dictā summā pecunie vel simul vel p̄ ptes p̄mittēs soluēdicto modo recipiat ad firmam pecuniā impositam cōmunitati dicto modo colligendā. de mū posito q̄ aliq̄ de dicta cōmunitate existimātes hm̄oi exactionem iniustā. ⁊ ideo non soluēdā nisi p̄ violentiā ⁊ coactionē: aliquā pecunie sumā eis impositam. clam. vel occulte retineant **Querit** ergo gofred⁹ q̄d libt. viij. q. xv. **Verum** sic retinētes illud quod est impositum eis teneātur illud restituere. ⁊ hoc illi q̄ recipit dictam collectā ad firmam. **Rñdit** debitum est ut vnusquisq; tāq̄ pars tribuat

Marginal notes on the right edge of the page, partially cut off. Some legible words include: "capitulum", "quartum", "decimo", "nono", "peccat", "qui", "defraudat", "dños", "aut", "ciuitates", "in", "stauris", "licite", "impositas", "modo", "in", "dū", "illicite", "p̄", "tiranos", "extortis", "exempli", "gr̄a", "dñm⁹", "alicui⁹", "ciuitatis", "sibi", "subdite", "imposit", "ei", "aliquā", "exactionē", "iniustam", "s̄", "rector̄es", "dicte", "cōmunitatis", "p̄", "se", "⁊", "cōmunitate", "ut", "maius", "malū", "euentent", "promittūt", "eidem", "dño", "quā", "dam", "pecunie", "sumam", "⁊", "statuūt", "quēdam", "modum", "recipiendi", "siue", "colligendi", "dictam", "pecuniā", "a", "singulis", "de", "illa", "cōmunitate", "imponēdo", "cuiuslibet", "certā", "pecuniā", "soluē", "dam", "s̄m", "multitudinē", "bonoz", "suoz", "vel", "alit̄", "posito", "etiā", "q̄", "aliq̄s", "ciuū", "dictā", "summā", "pecunie", "vel", "simul", "vel", "p̄", "ptes", "p̄mittēs", "soluē", "dicto", "modo", "recipiat", "ad", "firmam", "pecuniā", "impositam", "cōmunitati", "dicto", "modo", "colligendā", "de", "mū", "posito", "q̄", "aliq̄", "de", "dicta", "cōmunitate", "existimātes", "hm̄oi", "exactionem", "iniustā", "⁊", "ideo", "non", "soluē", "dā", "nisi", "p̄", "violentiā", "⁊", "coactionē", "aliquā", "pecunie", "sumā", "eis", "impositam", "clam", "vel", "occulte", "retineant", "Querit", "ergo", "gofred⁹", "q̄d", "libt.", "viij.", "q.", "xv.", "Verum", "sic", "retinētes", "illud", "quod", "est", "impositum", "eis", "teneātur", "illud", "restituere", "⁊", "hoc", "illi", "q̄", "recipit", "dictam", "collectā", "ad", "firmam", "Rñdit", "debitum", "est", "ut", "vnusquisq;", "tāq̄", "pars", "tribuat"

Septimum Preceptum

ad omne bonū cōsuandū suā
 p̄conem. **S**icut etiā quisq;
 p̄ salute pp̄ria tenetur dare ti-
 rano bō exteiora v̄l p̄dere pl?
 q̄ p̄mittat se p̄rimi ab eod̄. **E**t
 bñ stāt simul in p̄posito casu ⁊
 in alio q̄ aliq̄d iniuste ab ali-
 quo recipitur. ⁊ tñ iuste pōt
 ab alijs exigi. ut si dñs a tiran-
 no capitur. si captus sine sub-
 ditorū bonis redimi nō pōt. ⁊
 tñ tyrannus iniuste p̄eciū reci-
 pit. ⁊ restituere tenetur. ⁊ s̄b-
 diti bñ fatiūt dñm liberando.
Sic ē in p̄posito. vbi oēs de
 cōmunitate sūt sicut vnum cor-
 p̄. ⁊ rētores om̄iū tatis qñ rō-
 nabilit̄ s̄bditis aliquid solue-
 dū imponūt tenētur solvere.
 alias cōmunitatē defraudant.
 p **V**icesimo p̄ccāt q̄ sciēter
 tradunt h̄ib; malas pecunias.
 v̄l alias res p̄ h̄ois. post q̄ ab
 alijs sic ad ip̄s puenerūt. ta-
 les ei nec dant p̄ciū iustū. nec
 fideliter agūt. nec bñ intēdūt.
 s̄ hoc quo ad pecuniā p̄cipue
 intelligendū est. qñ datur pecu-
 nia que est falsificacō monete
 om̄iū. **S**ecus si non est s̄ falsi-
 ficata moneta. s̄ i vno grosso
 pl? de argento a casu q̄ i alio
 q̄ ⁊ min? de cupro. **V**icesimo
 primo p̄ccāt s̄m plures q̄ me-
 liores denarios eligūt de mo-
 neta non pure argentea. ⁊ re-
 soluūt i argētū. v̄l v̄dūt p̄ci-

Capitulum Quartū

ofius. ⁊ leuiores eque care v̄-
 dūt. p̄t; q̄ tūc monetam red-
 dūt min? acceptā: ⁊ tales faci-
 unt interdū librā denarioꝝ ita
 leuem sicut p̄siores monete.
 quod tñ oino illicitū ē. ergo
 nocent coit̄ati. eadē racōne i-
 terdū. sicut isti de quib; p̄uer.
 xi. d. Qui frumenta absco die-
 maledicetur in popul. **S**e r
 cūdo principalit̄ videndū ē de
 palliatis furtis ⁊ rapinis de q̄-
 bus ē p̄ma regula **M**agistri
Math. li. de otactib; **Q**uicū
 q̄ exhib; se. qualē scit se nō es-
 se. cui p̄t hoc principaliter q̄
 creditur eē talis qualē se exhi-
 bet: datur. mutuatur. v̄ditur.
 v̄l fit aliquid boni. q̄ nō da-
 retur aut fier; si sciretur nō eē
 talis. illud ip̄ iniuste p̄cipit. ⁊
 ad restitucōez tenet. m̄h sibi
 aliūde op̄tat de iure. v̄l ip̄ p̄-
 babiliter ignor; q̄ hac racō-
 ne sibi datur v̄l fiat. **D**atēt ista.
 quia si nō datur alias de **Ju**-
 re: non datur sibi voluntarie.
 p̄mo inuolūtarie. q̄ ex ignorā-
 tia cui? ip̄ est cā p̄ suam falsā
 exhibicōez ⁊ simulacōnē: seq̄-
 tur q̄ ip̄ fraudulēter r̄cipiat
Si iuxta hāc regulā discute-
 rēt se h̄oines: o q̄ multi inueni-
 rēt se iniustissimos occupato-
 res. q̄ de diuicijs suis glorian-
 tur. ⁊ aspn̄atur ceteros ut ma-
 los: **P**rimo enī p̄ncips q̄ h̄nt

20

21

10

Secundū**Preceptū**

defendere terriā ⁊ sibi ditos. eisq;
 puidere de iustitia ad q̄ retribu
 cōe sub ditoz quasi pre cō con
 ducti sūt. de q̄nto defensionem
 debitā ⁊ iustitiā negligūt detri
 to contribuōnem iniuste reci
 piūt. **Secūdo** idem iuditiū est
 de hīs qui se clericos verbo di
 cunt. vel habitu. vel officō exte
 riori oñdūt. ⁊ nō sunt tales q̄
 les racōe clericatus esse deberēt
Ex quo enim ille quē ep̄us nō
 acceptauit ⁊ ordinauit in cleri
 cum iniuste recipit beneficia ec
 clestastica. ⁊ fructus eoz. **Quo**
 modo ille corā deo iuste recipi
 et. quē deus nunq̄ in clericum
 acceptauit. **Quomō** aut̄ est cre
 dibile q̄ deus illū vnq̄ in cleri
 cum acceptauit. qui nunq̄ ut
 clericus viuere. vel ut talis deo
 seruire p̄posuit. **S;** si aliqd̄ de
 hīs que ad clericū p̄tinent as
 sumptit aut̄ facit. hoc p̄ncipali
 ter ideo facit. ut p̄ hoc facilius
 redditus ⁊ pecunias possit ob
 tinē. ⁊ p̄ illas seculares h̄re ho
 nores. conuiuia. luxurias. ⁊ va
 nitates seculi exercere. **Et** si ali
 quādo bonū p̄positū habet. ⁊ p̄
 tunc iure percipit: nonne etiam
 tunc quando mutat p̄positum.
 ⁊ opere contrarium implet. itez
 percipiendi ius perdidit. **Ter**
 cō similiter est iudicandū de re
 ligiosis habitu. ⁊ irreligiose
 viuētib; **Quis** enim credit.

Capitulū**Quartum**

puto aut̄ q̄ nec ip̄met credere
 possunt hoies ideo eis bona da
 re. cōstruere monasteria. elēo
 finas ⁊ oblatōes p̄rigere: ut
 inde ⁊ de talib; ostra. deū ⁊ regu
 lam uiuant. **Cū** ergo ipsi solū
 sub pretextu huiusmodi ⁊ co
 loze petāt ⁊ recipiant. ⁊ hoc in
 titū eis detur. ut vic; s̄m sta
 tum assumptū deo seruiant ⁊
 uiuant. **Ipsi** non habēt ius ui
 tendi data in aliud: maxie con
 rium: q̄ ad id ad q̄s data sunt
 ⁊ ipsi receperunt. q̄ cito ergo
 quispiā religiosoz scient̄ con
 ea facit. q̄ ad statū religiosum
 de necitate salutis p̄tinent. iniu
 ste percipit ⁊ abutitur oib; mō
 stero donatis. etiā pane. vel ha
 bitacōe nisi mut; intēcōez. ⁊ w
 lit̄ eis vti sic d; ad restitucōez
 tētur. **Quō** ofozmit p̄tē dicit̄
 q̄ q̄ scient̄ conātur ut res q̄cū
 q; ualis melior appareat. q̄ ē
 bō. quā emptor p̄pter hoc emit
 p̄ncipalit̄ q̄ talē credebat eā ef
 se q̄lis apparebat omniū iudi
 cō tātum tenentur restituē q̄n
 tū recipiūt vlt̄ vtz eius valo
 re. **Et** si reddatur eis res eoz i
 tegra: totum p̄tium reddere te
 nebūtur. q̄ non fiebat empco
 nisi p̄ tali re qualis s̄m iudici
 um omune apparebat. **Simili**
 ter sentiendū ē de hīs q̄ re bonā
 eē venale oñdūt ut vimū clay
 ⁊ lapid̄ i vitro. ⁊ p̄gea turbid̄

Septimū Preceptum

vel alias malū vasis vniū infū
 dūt hē de p̄fato mat̄xo. Quū
 to h̄mp̄dicta iuste agūt mer
 catores vel alij q̄ accomodāt
 pecunias ab alijs. 7 ut decipi
 ant: vestes 7 appat̄y h̄nt pre
 ciosos ut eis credatur. cum t̄n
 pbabilē soluere debita nō in
 t̄ tēdūt vel ne queāt. **S**ecūda
 regula eiusdē. quicūq; indebi
 te est alicui hōi causa timoris.
 wrecedie. tristitie. vel alteri?
 passiōis sibi oino inuolūtariē.
 cui? quidē passiōis occasio
 ne ille hōio mouetur ad dan
 dū mutū ad. vel aliqd vtile sibi
 faciendū. hoc ipse iniuste reci
 pit de tāto de quāto illa dacio
 ex illa inuolūtaria passiōe p̄
 cedit. Et ad restitucōem tene
 tur. nisi forte sic p̄tractū ē illud
 sibi ex aliquo iure debeat. vel
 nisi bona fide pbabiliter igno
 ret an inuolūtariē sibi detur. h̄
 pbabilē habeat p̄supcōez de
 voluntario. Illd̄ pt̄. qz qn̄ iste
 non h̄ ius 7 scit illū dare non
 volūtariē. a vltra hoc est inde
 bite causa illi? dacōis. quō po
 test sibi res iuste wire dico au
 tem cui? est indebite causa. qz
 si das paup̄ibz elemosinā ex
 timore mortis. aut dānacōis:
 ip̄i non iniuste recipiūt. qz nō
 sūt causa illi? timois. p̄mo ad
 huc si quis est cā illi? timois
 h̄ non indebite. ut si necesse es

Capitulū Quartum

set nauta; facere foramē in na
 uū. p̄pter qd̄ opt̄ici vel alijs
 dare merces. Si aut̄ non est
 necesse. h̄ facer; hoc qz spar; se
 obtētur merces eiectas. ipse
 ceteris pibus non solū merces
 eiectas. 7 demum inuentas in
 iuste recipet. h̄ etia; teneretur
 refūdere. dato qz eas nunq̄ in
 ueniret. **E**x p̄missis possunt
 multa elici. Primo qz potentes
 a dñi qn̄ petūt sibi aliqd dai
 vel mutuari a subditis. quod
 pre timore indignacōis nega
 re non audēt. de tāto iniuste
 recipiūt: de quāto ex inuolun
 taio timore donatur. **S**ecūdo
 si quis petit vel mēdicat p̄ tam
 honorabilē psonā cui quis p̄
 wrecedia tam puā rem nega
 re a vultum ei9 non audēt cō
 fūdere. **T**ercō debitores q̄ mi
 nātur creditozibz; n̄ ps debiti
 remittatur eis. se totū velle ne
 gare coram iudice. nulli talū
 sunt absoluti a debito qd̄ occa
 sione illi? timoris dimittitur.
Quarto h̄ij qui molestauerūt
 homines. 7 minātur amplius
 inimicari eis si non o cordaue
 rit cū eis p̄ vto ip̄oz: non de
 bēt credere se vire 7 euāgelice
 recōciliatos. etiā si offensi ex il
 lo timore se iniuria; dimittere.
 7 verbo testētur 7 scripto. **Q**u
 to mimi 7 ioculatores qui nō
 vocati vniūt ad hōies. sed eis

Septimum**Preceptū**

penitus inuitis et dolētibus. et illi
 p̄ uerecūdia uel timore oblocu-
 cōis eoz a hūane ofusionis su-
 stinet eos et aliquā ioculacōne
 eoz non sunt secui in oficientia
 de eo qd̄ eis datur de q̄nto ex il-
 lis motus datur quorum ipi
 sunt cā indebita. **Sed** hec omnia
 sunt intelligenda n̄ iphis alio
 iure cōpetat. aut pbabiliē ap-
 pareat q̄ uolūtariē datur. **Et** si
 cut additum est de t̄nto: de q̄nto
 to: et q̄ sequūtur cet̄a. q̄ aliquā
 hōies dant non solū ex aliq̄ ta-
 liū passionū inuolūtariar: sed
 etiā ex affcū h̄ndi b̄nuolētiā. cō-
 placentiā. h̄noxiē. solaciū. a lau-
 dem. **Et** certe de t̄nto illi nō inu-
 ste recipiūt: et aliquā tōlitez mu-
 tatur affcūs. **Q̄n** aut̄ hoc habe-
 ret: possit cōtingere q̄ qui pri⁹
 iniuste recepit: iuste p̄ ea reti-
 ner: q̄ qd̄ prius erat inuolun-
 tarium: postea fit aliquādo nō
 solū uolūtariū: s̄ eē. delectabile. si-
 cut cōiter i h̄is otigit ad q̄ mo-
 uet. uel in q̄b⁹ surgit cōcupia.
 illa ei non facit inuoluntariū. et
 ideo q̄ ex illa datur. iudicantur
 licite posse retinei. non obsta-
 te qd̄ dans p̄ccet: in sic dandō. et
 recipiens mereatur cū p̄ccō su-
 pbie. auaiicie. uel luxurie. **Hec**
 magis. math. **Q̄ntū** ad. iij.
 p̄ncipale de reb⁹ inuentis est
 spealitez notādum s̄m factum.
 th. 2. 2. q. lxvi. **Et** scdm̄ alex. i

Capitulum**Quartum**

suo. iij. dis. xxiij. q̄ quedā sunt
 res q̄ nunq̄ fuerūt in alicui⁹ bo-
 nis. ut gemme et lapilli qui inue-
 niūtur i littoze maris. et ille res
 statim sunt inuentoris. dicit ei
 de illis lex in libro institucōnū
 de rez inuencione. gemme et la-
 pilli. et similia que i littoze ma-
 ris inueiuntur iure naturali sta-
 tim inuetoz sunt et sūt. **Alie** p
 sunt res que aliquā possesse fue-
 runt. s̄ modo derelictę sunt. ut
 thsauri antiquo tēpōe sub ter-
 ra occultati. quoz nūc non est
 possessor. **Et** de istis dicendū est
 sicut de sup̄dictis. sc̄ q̄ sunt in-
 uetoz. nisi q̄ s̄m leges ciuile
 tenet inuetor dare medietatē
 dño agri. si in alieno agro iue-
 nit. non data ad hoc opa. p̄o-
 pter qd̄ in parabola euangelij
 Math. xiiij. d̄ de inuentione th-
 zauri absconditi i agro. q̄ emit
 agrum illū. ut sc̄ h̄ret ius possi-
 dedī thsauri. **Si** uero inuenit
 thsaurum data opera: nihil te-
 netur dño agri. **Vnde** de illo
 dicit lex li. instr. de rez dimissio-
 ne. **Quisquis** thsauros in loco
 suo inuenit. adianus naturatē
 equitatem secutus ei ocessit q̄
 inuenit. **Ac** si quis in alieno lo-
 co. non data ad hoc opera. sed
 fortuitu inuenit. dimidium in-
 uentoi. et dimidiū domino soli
 concessit. **Alie** sunt res que
 de ap̄iquo i alicui⁹ fuerāt bonis

Capitulum
 Quartum
 de rebus inuentis

Capitulum
 Quartum
 de rebus inuentis
 in loco suo
 inuenit
 adianus naturatē
 equitatem secutus
 ei concessit
 dimidium inuenit
 et dimidiū domino
 soli concessit
 Alie sunt res que
 de ap̄iquo i alicui⁹
 fuerāt bonis

Septimum Preceptum

a sunt ab eo derelictae. et istas si quis inuenit et eas accipit. non aio retinendi sed eas restituendi domino earum qui eas non habet per derelictas: ille non committit furtum nec in re cum sint derelictae nec voluntate. cum eas derelictas sciat aut credat. Si autem in uitate non sunt derelictae. Ipse tamen inuenitor bona fide hoc credit. et accipit etiam animo retinendi. tunc ignorantia facti eum excusat ut dicit alex. Si autem non credat eas derelictas. et accipit eas animo retinendi: tunc furtum committit. quod correctat rem alienam. et de hoc intelligitur illud Aug. in quadam omelia sic dicitur. Si quid inuenisti et non reddidisti: rapuisti dicit tamen per. pa. in. iij. de consuetudine. et thesaurus ubi cuius inuentus sit: est principis. et sic ille solus potest facere elemosinam. Est enim thesaurus vetus depositio pecunie cuius memoria non extat. Sed quo restituatur inuenta. quoniam nescitur cui. Et sic Ray. faciat inuenitor publice dici per pcones vel per ecclesias ubi rem inuenit. Et sic hostien. Antequam domino restituat. si dubium est cui sit certificari debet inuenitor per circumstantias rei. alias forte multi non domini eam peterent

Capitulum quintum
de emptione et de uenditione. circa quod sex plura

Capitulum Quintum

valde illicite acquiruntur. tria nunc sunt uidentia. Primo quod requiratur ad talia. Secundo quod periculosum est habere officium mercatorum. Tertio qualiter se debeant habere bene ut saluetur mercatorum. **Q**uintum ad primum non b dum quod secundum vincendum in speculo hysto. li. ij. mercatorum proprietates chaim primus habuisse uideatur. qui simplicitate uite hominum ad inuentionem mensurarum et ponderum permutauit. atque ad calliditatem et corruptionem perduxit. et minus et re primus posuit. rapinis et uolentia opes congregans. suos ad latrocinia inuitauit. Quauis igitur negociatio ut hodie res se habet. de se non sit illicita. quod ipsa mediante bona terrarum quondam alijs terris taliu carentia habentibus aduehunt et eouerso: tamen ibi magne fraudes sunt. **U**nde secundo non c dum quod secundum the. 2. 2. q. lxxvij. Et sec. m. iij. di. xv. Duplex est commutatio. Una perconomica quando commutans intendit recipere rem non ut mercetur in ea. sed ut ipsa utatur. Alia est commutatio negotiatio ubi commutans intendit lucrari de re quam acquirat. emit enim rem non ut utatur ea. sed ut uendat eam. Ad primam commutationem ut sit iusta quinque requiruntur. et ad secundam ut sit iusta eadem et adhuc duo alia

Septimū Preceptum

requiruntur **P**rīmo igitur ad cōtractū emp̄cōnis a vendicōis. 7 ad quemcūq; cōtractum requiritur libera volūtas in vtroq; sc; vendēdi in vno. a emēdi in altero id est q; dāns velit trāsferre a recipiēs velit accipere rem trāsferendā. **S**ecundo requiritur libtas in vtroq; ita q; neuter ipsoꝝ prohibeatur lege sup̄ioris nec per actū alterius a quo dependeat. **E**t ppter defectum hōi non potest monach; sine licentia superioris. nec filius familias sine licentia patris emē. vel vendē. **T**ercio requiritur q; fiat cōmutacō sine fraude inueniēte bō fide. **J**o. i. t. lxxv. iij. lxx est volūtas dī ne quis sup̄grediatur neq; circūueniat in negocō frēm suū. p li sup̄grediatur iēqlitatē iusti p̄cū excludit. de quo p̄t9 pauca dicetur a circūueniat p fraudē.

Sit autē in th̄o. fraudē t̄plicit̄. **P**rīmo in substācia rei vēdite. ut cū q̄s rē vni; sp̄i sciēter vendit p re alteri; sp̄ciē. a substātie min; p̄ciōse. ut auricalcū p auro. a aquā p vīno. **A**ut mixtū p o puro. a denariū cupreū p auro. cōn illd p sa. i. **A**rgētū tuū vrsū est i scoriā vīnū tuū mixtū ē aqua. **S**ecūdo cōmittitur fraudē i quātitate. q; p mēsurā agnosatur siue res mēsuratur p pond; siue p aliā mēsurā.

Capitulū Quintum

corporalē ut modū vel sextariū. siue sit in liq̄dis siue aridis. **E**t similiter in libra 7 pōdere. et in oib; istis vniuersalit̄ oport; eē iustā mēsuram in vendēdo a emēdo. alias iniustū sit. **J**do deut. xxv. dicitur nō habebis in sacco diuersa pōdē mai; a min;. nec eit i domo tua modius maior a minor. **A**lxviii. natur em̄ dñs eū q; hoc facit. 7 adūsatur oē; iniusticiā. **T**ercō omittitur fraudē i quātitate. puta cū q̄s animal infirmū vēdit q̄si sanū. **A**ut vīnū corruptū q̄si sanū 7 purū. **A**ut crocū mixtū cū re viliori. **E**x q; pat; q; q; faciūt res inutiles 7 defectuosas. defectusq; earū ex industria a studiose obtegūt a occultant tenentur ad restitucoē; illi; qd̄ occasiōe talis occultacōis eis datur p reb;. n̄ res nō obstāte defectu tantū valeat quātū datur. **E**t similis ē de hōib; res venales iudicādo. oia ista p̄batur. extr. de iur̄is 7 dāno dato. **Q**ui em̄ dat occasiōē dāni. dānū dēdisse videt. s; defraudās aliū in s̄ba. quātitate. a quātitate. dat ei occasiōē dāni. **A**lias ei nō pmutat. **E**t in hīs omib; dicit th̄o. nō solū peccat q̄s iniustā vendicōne; faciēdo etiā ad restitucoē; tenetur. **Q**uō ex ig; q; admn; habitualiter itēdat si vāciē agnoueit rē nō

capitulum
quintum
corporale ut modum vel sextarium
siue sit in liquidis siue aridis
Et similiter in libra et pondere
et in omnibus istis vniuersaliter oportet
esse iustam mensuram in vendendo
et emendo. alias iniustum sit
Iudo deut. xxv. dicitur non habebis
in sacco diuersa pondera maiora
et minora. nec erit in domo tua
modus maior et minor.
Alxviii. natur enim dominus eum qui hoc facit
et aduersatur omnes iniusticiam
Tercio omittitur fraudem in quantitate
puta cum quis animal infirmum vendit quasi
sanum. Aut vinum corruptum quasi
sanum et purum. Aut crocum mixtum cum
re viliori.
Ex quibus patet quod qui faciunt
res inutiles et defectuosas. defectusque
earum ex industria et studiose obtegunt
et occultant tenentur ad restitutionem illi
quod occasione talis occultationis eis
datur pro rebus. non res non obstant
defectu tantum valeat quantum
datur. Et similis est de hominibus
res venales iudicando. omnia ista
probat. extra de iuris et damno dato.
Qui enim dat occasionem damni.
damnum dedisse videtur. sed defraudat
alium in substantia. quantitate. et
quantitate. dat ei occasionem damni.
Alias ei non promutat.
Et in his omnibus dicit theodorus.
non solum peccat quis iniustam
venditionem faciēdo etiam ad
restitutionem tenetur. Quarto
ex igitur quod administratio
habitualmente iterum dat si vacante
agnouit rem non

Septimum Preceptum

fuisse talem qualis fm contractu esse debuit qd hoc velit sic rationabile fuit emendare. Si ei venditore ignorante aliquis predictorum defectuum in re vendita fuerit: venditor qd non peccat. tenetur tñ cu ad ei? noticiam pueneit wraciter saltē damnum recōpensare emptori. Et qd dictū est de venditore etiā intelligendū est ex pte emptoris. Cōtingit enī quādo qd venditorē credere rem eē min⁹ pccolam q̄tū ad sp̄ciem. puta si quis aurū vendat loco auricalci: emptor si illud cognoscat: iuste emit. et ad restitucōnem tenetur. Et eadē racō est de defectu qualitatis et quantitatis. ut si quis simplex pegrin⁹ credens equū suū valde infirmū exhibz eū vnalem. et emptor astutus q̄uis noscat defectū eē puum. aut forte per noctē sanabile. et tamē emit eū p paruo p̄cio quasi valde infirmū. ille scienter et iuste dānificat pximū suū. et peccat contra hoc mādātum. et tenetur ad restitucōnez

¶ Quinto requiritur eqlitas valoris inter res pmutatas. à inter rem emptā. aut venditā et p̄ciū. Nā rem carius vendere. aut vilius emere q̄ valz i seculi estimacōne hoim est contra iustitiam fm p̄m p̄mo politi. Et contra **Matth. viij. Oia que**

Capitulum Quartum

cūqz vultis ut faciāt vob̄ homines et vos facite illis. S; null⁹ est qui sibi vellz rē cari⁹ vendi q̄ valeat. qz sic dānificaret ut plurimū vel semp. Vñ **Aug. xij. li. de ci. dei. Velle vile emere. et care vendere. reuera viciū est dē autē qd non licz rē carius vendere vel vilius emere q̄ valeat in se vel in estimacōe hoimnū.** In tribus enī casib⁹ licz rem cari⁹ vendere q̄ sit emptā. Ideo qz à res meliorata est in se. vel in estimacōe hoim. Aut racōe seruicij circa rē emptam exhibiti. Primo ei res emptā p̄t meliorari. aliqñ naturaliter. ut quādo fit de ipuro vmo purū. et de gracili ligno forte. Et de equo triū annoz octennis. Aliqñ artificialiter fit emptā rei melioracō. ut melior est pān⁹ in tuncā format⁹ q̄ simplex pān⁹. Aliquādo fit naturaliter et artificialiter. ut melior ad ignē valent liḡ sicca q̄ hūida. Secōdo p̄ncipaliter res emptā p̄t meliorari nō in se. s; i opinione hoim. Aut qz nesciebatur prius q̄ bona essz. Aut qz est iam indigentia ei? q̄ prius non fuit. ut p; de pillulis pestilentialibus extra tpe pestilētie. et in tpe pestilētie. et in multis alijs modis. Et tā in primo q̄ in secūdo melioracōis modo p̄t res cari⁹ vendi q̄ emptā ē

Tercō pñcipalit̄ idē fieri pōt ex
 pte vēditis. vic; rōne hūicij. qđ
 cū eā fecit. vel officij qđ cū eā
 h; .7 hac rōne collocōres hospi
 tū. cāpsōres. institorēs. caupo
 nes. penestici. .7 q̄cūq; st acō
 narij. pñt rem etiā nullomodo
 mutatā nec in se nec in estima
 cōe hōim vendere cari⁹ q̄ eme
 rūt. .7 hoc pp̄t sumpt⁹. labōrēs.
 industrias. curas. picula. .7 ali
 as occupacōes racōnabiles. .7
 multo plus q̄ adducūt res a lō
 gīm q̄. Raco ē qz .i. cor. iij. vnus
 q̄sq; recipiet mercedē h̄m suū
 pp̄m labōrē. Eadē em̄ ratio ē
 de mercato re. sic de alio labora
 tore. qz sibi merces dēt p̄ suis
 labōre. industria. cura. .7 simili
 b; . **V**n̄ tā h̄m dīmā q̄ natuā
 le legē illicitum reputatur si in
 emptiōe .7 vēditōe non sit eq̄
 litas iustitię huata scient̄ Et il
 le qui plus h; postq̄ innotue
 rit sibi illd̄ tenetur recōpensa
 re ei q̄ dānificatus ē si sit nōbi
 le dānū. Quod dico. qz iustū
 precū rez q̄nq; non ē punctu
 aliter determinatū. s; magis i
 quadam estiatione cōsistit. ita
 qz modica additio vel minucō
 non videtur tollere equalita
 tem iustitię. ut thō. dicit. Et ad
 dit scotus. qz quando cōmutā
 tes pensata necessitate mutua
 reputant hinc inde equiuales
 dare .7 accipere. ita qz v̄q; cō

putat tantum dare q̄ntum re
 cipit. .7 econuerso recipere q̄ntū
 dat. si tunc aliquod modicū
 deficit ab indiuiduali equali
 tate non erit iniustitia reputā
 da. qz quādo ex tali estimacōe
 de dacione .7 recepçione equi
 ualentis mutuo sunt contenti.
 tunc mutuo sibi volūt remitte
 re. verisimilit̄ si in aliquo defici
 unt ab illa iustitia req̄sita. Et
 sic isto r̄ū cōtractuū quemlib; .
 cōmittatur aliqua donacio
 cōditionalis. Vt si aliquid sit
 amplius in re data. **V**erūp̄ h
 tñ si aliquis multū idiger; de
 re aliqua .7 alius ledatur si ea
 careat. .7 per magnam instan
 ciam ille inducitur ad vendē
 dum rem suam: vel ad pmutā
 dum p̄ re alterius tunc cū pos
 sit se cōseruare indēnem erit in
 casu tali. iustū pretiū nō respi
 tiendo solum ad rem que vēdi
 tur: sed etiam ad damnum qđ
 venditor ex vendicōe incurrit
Et sic licite pōt aliquid carius
 vēdi q̄ valeat h̄m se. q̄uis nō
 vendatur plus q̄ valeat h̄nti
Si vero aliquis multū inue
 tur ex re alteri⁹ quā accepit Il
 le vero qui vendidit non dāni
 ficatur carēdo re ista. non dēt
 eam superuendēre quia vali
 tas que alteri accrescit non ē
 ex vendicione. sed ex conditio
 ne ementis. nullus autē dēt

vendere alteri qđ non est suū.
 lic; poss; ei vēdere damnu qđ
 patitur. Ille tñ qđ ex re alterius
 accepta multū iuuatur. pot; p;
 pria vltimate vēdēti aliqđ su;
 perogare qđ p̄tinet ad ei⁹ ho;
 nestatem. **E**t sic pt; q; qñq;
 requirūtur ad cōmutacōnem
 yconomica. **S**; ad negotiati
 uā adhuc sup; p̄fata rēqrūtur
 alia duo. **P**rimo si debeat eē iu;
 sta: opt; q; talis cōmutacō sit
 vtilis reipublice. **S**ic ē de mer
 catorib; illis q; afferūt res de
 patria vbi habūdant: ad p̄ri
 am vbi deficiūt. quaz; tñ vsus
 ē ibi necariū. **E**t etiā qui res
 emptas cōseruāt ut p̄mpte in
 ueniātur vnales a vltētib;us
 eas emere. tales habēt actum
 vtilē reipublice. **O**port; eni q;
 nec aliq; credat nec credēdi
 racōez; h̄at emp; cōez; eē omuni
 tati vel reipublice p̄uiditales;
Propter defectū illi⁹ cōdicōis
 sūt aliqui vitupabiliter nego
 tiatores. puta qui nec trāsserūt.
 nec cōseruāt. nec eoz; industria
 melioratur: res vnal. nec cer
 tificat; ali⁹ simplex de valore
 rei emēde: s; emit mō ut statim
 vendat sine oib; iā dictis cō
 dicōib;. **T**alis eēt exterminā
 d; a republica tāq; nociu⁹ coi
 tati. eo q; phib; imediatā cō
 mutacōez; vltēti yconoice cō
 mutare. **E**t sic fatiūt qđlib; vā

le vsuale cari⁹ emēti q; debet;
 eē: vili⁹ vēdēti. **E**t sic dānificat
 vtrāq; ptem. pt; etiā q; illi q;
 frumēta vel alias res vtilēs co
 munitati vel necarias a bonas
 ad hoc p̄ncipalit; emūt. ut nō
 defint ciuitati p̄rie. vel aliqua
 alia bō intencōne. non intēde
 tes caustia inducere. s; qñcūq;
 necessitatē vel notabile gr̄ua
 men paupm viderint: vendere
 iuxta cōem r̄ racōnabile estia
 cōez;. **T**ales eni licite a meito
 rie p̄nt hoc facere. a aliqñ cart
 stia impedire. **S**; illi qui i cō
 gregādo talia nec coitati pro
 sūt nec vtilitatē ei⁹ intendūt.
 s; solū lucrū suū n̄ nisi caustia
 expectādo. grauissime peccant
Racō est q; quilibet in coitate
 viuens racōe caritatis p̄rimi.
 a racōe emolūmēti ut pote sola
 cū defensiōis r̄ similitū d; coita
 ti eē vtilis. r̄ maxie nō nociu⁹
Et s̄m iura **T**urpis est pars q;
 se non cōformat suo toti. p̄nt
 aut vtriq; p̄missozū se ex hoc
 cōsiderare. **Q**uia q; intendit cai
 stia. dolet de frumētoz; copio
 so p̄uētū. **A**lius vro ex hoc vl
 letus est. vel otentus. r̄ nō tri
 stis. **S**ecūdū requisitū ad
 cōmutacōez; negotiatiuā ē. ut
 vendens p̄ re vēdibili recipiat
 iustū pretiū. **E**st aut iustū pre
 tiū cōsiderādū s̄m q; res vendi
 biles valēt ad vsūm hominū

Septimū Preceptum

volosa. a venditor tenetur ad
 damni recōpensacōem **S**i ve
 ro vitium sit manifestū. puta cū
 equus sit monocus. vel tale
 manifestū vitium hz res vendēda.
 vel cū vsus rei licet non queiat
 vni venditori: pot tñ cōueniē
 esse alteri. et si tunc ipse venditor
 ppter hmoi vitium subtrahat de
 precō qntū optz: tunc non te
 netur ad manifestādū vitium
 rei qz forte hmoi emptor vllz
 plz subtrahi de precō qz essz sub
 trahēdū **V**n pot licite venditor
 in dēmitati sue ofulere vitium rei
 reticēdo. vrbi grā. exēplificāt
 doctores alij. **T**u vendis mibi
 equū oino malū. et qz nihil va
 let ad equitandū et das mibi
 eū p tanto precō. qntum sola
 cutis valet: nihil iniustū facis
 mibi qz equus non valet ad eq
 tandū. nisi ego in cōtractu i
 terrogare; an equus valet; ad
 eqtādū. et tu dices qz sic.
 tunc ei tractū iniustū ē et frau
 dulentus **S**i autē ego ex sim
 plicitate vel in adūtentia non
 cōsiderarem illū defectū: nec in
 qrerē. tu tñ bene scires. qz ego
 principaliter ad equitādū eū
 emerē. et ex simplicitate vel in
 adūtentia id non dicerē. **T**u qz
 dem peccas cōtra me: non iniu
 ste ad extra vendēdo. hz minz
 fidelit et caritatie circa me agē
 do hoc est sētētia tuij qz narrat

Capitulū Quintum

de antipatre pho acutissimo.
 qz dixit oia vitta emptori. pā
 dēda sūt. **E**t post plura ei9 vr
 ba occludit tuij li. iij. de offi.
 nihil debz venditor emptori ce
 lare. **Q**d si increpandi sūt qre
 tacent: quid de hijs estimādū
 est qui suacōis vanitatem ad
 hibēt **S**i quid de hijs mer
 nato ribz; et otrahētibz; qui scūt
 verisimilitē iustū pretiū. et tñ
 signo. vel vrbo. vel silencio. rē
 supuendūt. **R**n. qz tripliciter
 pnt tales vitium omittēre **P**rio
 si vidēs hōiem simplicē et iex
 ptum circa rē. nō facit dilige
 tiam fidelē ut ei non supuēdat
Quia enim in expertus homo ne
 scit rem estimare **I**do venditor
 nō pot se huius exhibicōem
 in vendēdo regere. hz tota eius
 estiacō sibi incūbit. **E**t ergo ni
 si fidelē diligentiam adhibeat.
 nō est sine peccato si rem sup
 uendat. **S**ec9 autē est quan
 do res venditur homini intelli
 genti et expto circa rē. **S**ecun
 do qn emptor a venditor ē az
 tatus necitate vlmōdiata af
 fectiōne impulsus. tunc neqz
 qz pot alter dubius de valore
 rei tā secura ofciētia dur9 eē er
 ga eū ceteris pibz; sic erga libe
 rū et omni tali impulsu carētē.
 habz ei timere qz ex illa aztacō
 ne cariz emat qz alias faceret.
 emptor vllz qz venditor vendat

1°
2°

Septimū**Preceptum**

remissio **Tercio** quando venditor aliqua arte vel cautela venditor etiam si vera sint et non falsa inducit emptorem ad emendum carius quam alias emerit ut si venditor rem que vix valet unum denarium scilicet exhibeat pro quatuor et emptor ex veracundia vel quod non credit superhiberi rem in quodruplum exhibeat et det plus quam unum venditor coram deo tenetur ad restitutionem eius quod plus uno recepit **Tenetur** enim ad restitutionem si rem scienter superuenderet etiam si illi nullo modo induceret quod magis quando hoc pro cautelas efficit et maxime pro falsitates et mendata hoc percurat. **Secundo** principaliter videndum est quod periculosum sit mercari vel negociari. Et hoc potest ex septem que eam reddunt periculosam. **Primo** ignorantia inter se valoris rerum et quantum estimandi sint labores cure pericula et cetera huiusmodi que negotiantes habent circa venales res in quarum estimatione merito quilibet est sibi suspectus utpote iudex in propria causa. **Et** in hoc minus periculose stant que venduntur res apud multos inuevibiles et venales quod facilius et propius qui potest haberi estimatio et homines non sunt artati ad unum. **Quisquis** vero habet rem venalem vel exercet officium aut laborem non possibile apud alium haberi.

Capitulum**Quintum**

Sic aliquando solum unus est notarius medicus apotecarius vel alius talis hic dicitur sibi multo magis esse suspectus et valde cauere ne in necessitate hominum exigat aut recipiat ultra rei aut laborem sui valoris. **Secundum** reddens negociationem periculosam est diffidentia de primis que surgit ex cautela et fraudibus omnium die contingit. **Propter** quod vendentes multo carius exhibent res quam valent et ementes multo minus quam velint dare. **Et** sic utrobique multa falsa dicuntur et non pauca mendantia et quandoque puriora committuntur. **Tertium** est inordinatus timor damni et lucri desiderium excessivum ac affectus res cito vendendi. **Ex** quibus oritur consuetudo laudandi vendenda et emenda vituprandi que quidem timor et desiderium tempe contrahunt sic mentem urgent et occupant quod modicus vel nullus respectus ad deum vel iustitiam solet haberi. **Quartum** continua et anxiosa sollicitudo et occupatio cum talibus rebus extrinsecis et diversis hominibus que rano mentis recollectionem admittunt et in quibus tanta habetur diligentia quod debitum deo servitium et cura proprie salutis obmittitur. **Quintum** est malum exemplum quod quis videt in maiori parte mercantium propter quorum multitudinem homo plane vultis

Septimum Preceptum

pcedere. vix potest aliquid luc-
 ri mercando. **Sextum** est continua
 occupatio cum vno obiecto. et
 materia auaritie scilicet cum temporalibus
 bonis et etiam cum forma eius.
 quia cum modo acquirendi ea-
 dem nec non cum auaris. circa
 que videtur tam difficile vitare
 auaritia hinc assidue querendo
 cum peccatis mulieribus continen-
 tiam seruare. **Septimum** est ra-
 ritas pure intentionis. quia valde
 rarum est ut quis recte intendat in
 mercando utilitatem proximorum. et
 sic secundum utilitatem officii vel obse-
 quii sui victum mereri que tamen inten-
 tio tam necessaria est quam sine ta-
 li intentione actuali vel habi-
 tuali nullus actus negotiationis
 est merito nisi apud deum. etiam si
 quo ad homines nihil iniusti fiat
 primo dubium et disputabile est
An iste qui non intendit in mer-
 cando hominum utilitati seruire. etiam
 si utilis sit: possit aliquid scilicet
 deum pro labore suo recipere.
P **Tercio** principaliter videndum
 est quomodo mercator cupiens sal-
 uari debeat se tenere. **Re-** quod de-
 bet. an omnia intendere. non plus
 debito recipere. vel minus dare.
 sciens. et velle supplere ubi per-
 ceperit defectum. et fideliter serui-
 endo a peccando hijs a quibus
 vult victum acquirere. et cum ti-
 more lucrum recipere secundum nobilita-
 tem et grauitatem et utilitatem cure

Capitulum Quintum

laboris. industrie. et sumptuum
 quos et quos contingit habere. nec
 non secundum magnitudinem. multitu-
 dinem. aut precositate rerum in
 quibus seruit aut ministrat ho-
 minibus. nec tantum negotiationem in-
 tendere. ut per hoc aliquid eorum ne-
 gligat que sue sunt necessaria sa-
 luti. dico autem nobilitatem et cete-
 ra. quia dato quod negotiatiois mer-
 ces adducatur tantus esset labor
 sicut militis defendentis terram. no-
 bilior est tamen labor militis ce-
 teris paribus. quam alterius. quia ad
 nobiliores finem tendit. **Sic** etiam
 staret quod labores. cure. et es-
 sent eque nobiles et graues. et
 tamen vnus esset magis necessarius
 alio. pro isto certe sibi magis
 daretur. **Dico** etiam secundum mul-
 tudinem magnitudinem et precosi-
 tatem rerum. quia penestica ven-
 dens. scilicet pisum et olera. et de vno
 flor. omnium seruiens non potest
 tantum lucrum recipere. sicut institutor ve-
 dens nobiles et multum utiles res.
 nec institutor in quiete quodammodo
 residens ceteris paribus. potest
 tantum lucrum recipere. etiam de eque
 magis pecunia. sicut res eque bo-
 nas de partibus longinquas addu-
 cens. **Et** ideo si quislibet secundum statum
 suum vellet viuere. et secundum meritum
 suum lucrum recipere: omnia starent
 eo melius. **Sed** quia penestica de
 modico pretio et labore tantum vult
 lucrari. quod quotidie bonis abis

Septimū Preceptum

et potibus repleta sit. et vlti hoc continue pl? dicitur. que si debite penderz: vix nudū panes mereretur. et istoz de modico labore et precō respectie vult se et suos tā delicate nutriē. et precō se vestire sicut vn? de multo maiori sūma. grauiori et vtiliori labore cōmūitati bñiens et ita discurredo de alijs. hīc ē q? q? si oēs auaritie et supbie et voluptatis morbo laborat p q? tñtū excecatur q? credūt ita eē dēre ex hoc q? illa sūt tā omūiter iā cōfueti q? q?si oēs sic agūt. cū tñ nulla osuetudo possit excusae i hīs q? sunt cōn rectā rōnez. s? solū in indifferētib? que possūt fieri bene et male. nulla aut ratio recta videtur dictae hoc bonum q? filia simplicis militis aut burgenf? q? tumlib? opulētā dēferat tam precōsam vestez. cingulum. aut coronā. que pro statu sufficiet; cuiuscūq; magne pñcipisse aut regie. nec hoc q? q? tumlibet diues mercator tā splendide in vestibus. tā magnifice in sumptibus viuat q? sufficiet; regi vel pñcipi bene magno Et hoc mō multa sunt q? s? dissimulacōne trāseūt nec reputantur tā mala que tamē si recte pensarentur: manifeste viderentur excessiua recto iudicio racōnis. Ex quib? patet q? qñtificacō precij iusti pensāda

Capitulum Sextū

est in libra racōis recte attendendo bona fide id est fideli intēcōne suā idustriā cū rē. sollicitudinē. necitatē. et nobilitatē rei vōdibilis. magnitudinē. multitudinē. labōes. picula et sūptus.

Sequitur. vi. capi. de vsuris.

De vsuis mō et alijs cōtractib? tria ponētur.

Primo quot modis vsurarij faciūt cōn septimū preceptum.

Secūdo quāta mala ludos comitentur

Tercō quomō peccāt lusoēs.

Quintum ad p mū prenōnda sunt quatuor.

Primo q? vsurarij tenentur ad restitucōem vsure et ad restitucōem damni p vsuras alicui illati.

Omnis enim vsuā cōmittitur circa mutuacōem vel cōcessionem.

Est aut mutuacō actiua seu cōcessio. dacō gr̄uita rei quā vel equiuales tenetur redē recipiens iuxta pactū

Mutuacō vōo passiuā ē tal' rei receptio. s? aut mutuacō. q?si meū tuū facō. hoc tñ qd tibi mutuo nō simpliciter dēmit eē meū. sed solū ad tēp? d; eē tuū vñ vracit dicē possū me tātū hre apd te et ille nō dicētur oino paup cui debitores bñ soluturi tērentur multa. s? aut mutuacō pecunie vel huiusmodi dacio. quia dominū trāfferitur. vñ in scriptura vocatur mutuacō dacio.

Exo. xxij. deut. xv. luce. vi.

Septimū Preceptum

Si inquit mutuū dedeitis hīs a quibus spatis recipe. q̄ gratia ē vob. nā a peccōres peccōrib⁹ fenorātur ut recipiāt eqlia. Et statim sequitur. mutuū date. nihil idē spantes. ⁊ eit merces vestra multa. ⁊ eritis filij altissimi. qz ipse benign⁹ est sup inq̄tos a malos. **Dr̄** gr̄uita da. cō. Quia sic pura a simplex donacō fit gratis sine limitacōe. sic ista deb; gratis fieri salua ista limitacōe de reddēdo. **Vñ** xps vbi s. dicit n̄l inde sperantes. sup. vltra reddicōem rei. **Additur** quā vel equiualens tenetur reddē. qz nisi hoc esset. pura ⁊ simplex foret donacō. **Dicitur** vñ equalēs. qz aliquā res eadē non pōt reddi. qz distrahitur ut pecunia vel p̄dit aut perit ut equ⁹ aut dom⁹. **Dicitur** etiā iux̄ pactū. Quia mutuo recipiēs nō tenetur rē mutuatam simpliciter reddere. nisi ita sit pactum. pōt ei tale pactū fieri qz restituat si petatum fuit. vel si a dū vneit ad p̄nigūozem fortunā. a tūc si nō vneit o dicio: reddere nō tenetur. **Secundo** notandū qz quīs mutuās possit iure rem mutuatā vel valore ei⁹ recipe ⁊ repetere: n̄l tñ pōt vltra hoc ab hōie rōe rei mutuate vñ mutuatōis repetere recipe vel sperare. **S; bñ** pōt recipe qd a mu-

Capitulū Sextum

tuū recipiētē non p̄ mutuo s; spōte vel ex alia iusta cā datur aut pia. **Prīmū** ptz qz recipiēs mutuū. nullū ius habet ad rē nisi ad ex cōcessione mutuātis. **S; mutuās** nō dedit aut mutuauit nisi ad certum tēp⁹ vltra qd inuito dño tenere non deb; **Secund⁹** ptz. qz quando in mutuatū pecuniā vel hmōi. tunc res ista interim ē mea facta ⁊ ei⁹ vsus ē meū op⁹. cui⁹ signū est. qz si apud me p̄dit pecunia vel res mibi ē p̄dita nō tibi ut oēs volūt. **S; cōtra** rationem ē. qz ego tibi dēxā dare aliqd de vsu a labore meo quē habeo de pecunia mea. lic; ptz ea teneat tibi dare pecuniā tuam a equalens quā a te mutuauit. ⁊ qñ hoc facio: tunc tuū tibi restitui a satisfeci. **Sed** dicer; q̄s. cū ille cui mutuo an hoc mibi potuit dare vnū flor. volūtariē. cur ergo pro mutuo non pōt dare vnū flor. **Idē** qz non vendibile null⁹ pōt vendere. **S; quilib;** bene pōt dare suam rē. q̄ saltē liber est. **Sed** mutuatō cū sit act⁹ volūtatis elicitus vel impat⁹. quo quis vult qz res sua sit alteri⁹ ad beneplacitū eius qui h; potestate sic disponēdi de re vel vtz qz. sc; actū interiorē a exteriorē; cōprehēdēs a nullū talium ē v̄dibile eo mō quo vsurari⁹

377
 cupit. Ex quo etiā pt; q; vsuā
 cōtra legē nature ē. Terciu pa-
 tet. q; non est prioris odicōnis
 q; mutuū p̄stitit alicui post mu-
 tuacōe; q; añ. s; potuit recipere
 spōte vel ex alia pia aut iusta
 causa data ab eo q; haber; pote-
 statē dādi. ergo 7 postea habz.
 pmo recōpensacōnez eorum q;
 pecunia nō mēsuratur licite po-
 test pro mutuo q̄s exigē. s; in
 multos. puta beniuolētiam a
 amorē ei? cui mutuauit. vel ali-
 qd hmoi. Sed dicer; adhuc
 vsurari? Si nihil possum reci-
 pē p bono qd tu habes ex pecu-
 nia vel vsu eius: tamē tu tene-
 ris mihi p dāno quod habeo
 q; interim q; tu habes eā. ego
 non possu emere cēsū p ea. nec
 possum vti ea nec cū ea lucrai.
 qd totū possem habēdo pecuni-
 am ipsā. Cur nō p tali dāno
 aliqd recipiā? **R.** Quicūq; ē cer-
 tū dānū qd mutuās ex mutua-
 cōe incurrit: tunc nisi illi petēti
 sit tāta nccitas. p q; iste mutu-
 ans teneretur illd dānū s; b̄re.
 ipē bñ pōt sibi denegare mutu-
 acōe; Si autē iste petēs vlue-
 rit illd dānū in se recipere ad vi-
 tādū suū q; dānū: hoc mu-
 tuans licit pōt facere 7 in dē-
 mētati sue puidere. nec recipit
 hoc rōe mutuaōis. s; ad vitā-
 dū dānū. quod sibi ex mutu-
 acōe iminet vbi vro non est

aliquod certum dānū sibi ni-
 hil certū pōt recipi. Et multo mi-
 n? qn eque verisile est occasio-
 ne mutuaōis bonū vire sicut
 malū vel dānū vitare sic incur-
 rere. Sufficit enim p possibili
 dāno. possibile lucrū. vnde sic
 arguitur oīa vsurariū. Si hoc
 est dānū tuū. q; nō potes lu-
 crai cum pecunia tua. Tūc hoc
 est lucrū vel bonū tuum q; nō
 potes pdere pecuniā tuā ex spo-
 lio. furto. vl alijs dolis. vel mez-
 cādo dānū sicut cū ipa vtrum-
 q; enī est eque possibile a con-
 tingens. ergo si teneor tibi p
 ista: tu teneis mihi p isto. 7 sic
 fit recōpensacō. **T**ercō nōnd e
 q; habēs s; statū hui? mundi
 sicut tenetur inter dū s; p̄cep-
 to. aliqn s; cōsilio dare aliqd
 simplicitē ut elemosinā indigē-
 ti ut supra habitū est de elemo-
 sina p̄cepto quito. Itē sup ca-
 .ij. p̄ntis precepti. Sic etiā; te-
 netur i casu rē suā dāe ad tēp?
 qd ē mutuaē eadē rōne. Quia
 p̄ma Joh. iij. q; habueit s; statū
 cia; hui? mūdi 7 viderit frēm
 suū nccitatē patientē. clausit
 q; viscē sua ab eo. quō caritā-
 dei manet i eo. S; certū ē q; p
 mū tenetur q; s; facere libere a
 gtuite. 7 nihil p eo sp̄raē pro-
 dacōe vel recipere tanq; debitū
 ciuile. q; uis talis elemosinari-
 us possit licite intēdere q; alijs

Septimū Preceptum

pius sit ad ipſū orando p̄ eo.
 paup̄ ei in uitate obligatur
 racōe opis pietatis orare. uel
 p̄ esse p̄ benefactore. ergo a
 ſecundū debz fieri ſic libere uide
 licz mutuū. ubi res datur ad
 tēp̄. Opa enī pietatis debent
 gr̄as fieri. Vñ luce. vi. Estote
 mifericordēs ſicut a p̄r uel ſter
 mifericors eſt. qui uic; gratis ē
 Et ibidē. Si bñfeceritis hīs
 q̄ uobis bñefaciūt: que uob̄ ē
 gratia. Quarto nōndū ſm
 thō. 2. 2. q. lxxviii. q̄ q̄dam ſūt
 res quaz uſus nō eſt cōſumpcio
 eaz. ut uſus dom̄s ē in habita
 tio a diſſipacō eiꝝ. uſus equi.
 ē eiꝝ eq̄tacō uel alī eiꝝ labor.
 q̄ in talib; pōt uſus cōcedi ſer
 uata p̄prietate. Et pro talū re
 rū uſu pōt homo licite recipere
 precū ut ſit in eaz locacōne.
 alie ſūt res quaz principalis
 uſus ē eaz cōſumpcō. ut ſunt
 pecunia. panis. triticū q̄ h̄mōi.
 uſus eiꝝ panis ē cōmeſtio per
 quā cōſumitur. Sic etiā de ui
 no. a ſimilib; Sic uſus p̄ci
 palis pecunie ē eiꝝ diſtractio.
 ſcđm q̄ in cōmutacōne expēdi
 tur. q̄ in talib; non d; nec uſus
 p̄ncipalis cōcedi ſine dñio qz
 in illis p̄ mutuū ſit trāſlacō do
 minij. Si ei mutuū tibi pecuni
 am. illa erit tua p̄ mutuū. Nā
 mutuū d; q̄h de meo tuū. Et
 ideo ſi mutuū p̄ditur: ip̄m

Capitulū Sextum

p̄ditur illi q̄ mutuo recepit. li
 c; teneatur reddere equiuales
 Similit̄ de pane. uino. q̄ ſimi
 lib; intelligendum ē. Hijs
 prenotatis ocluditur q̄ q̄ uſ
 uſura in nullo caſu ſit licita: tñ
 in quibusda; caſib; pōt quis
 licite recipere ultra ualorem rei
 mutuate. nō p̄ mutuaōe. ſed
 alia de cauſa. primū p̄t; qz uide
 tur eē cōn legem nature ut iā
 patuit. a etiā ē cōn declaratio
 nem ecclē. Extra de uſu. li. v. fe
 re p̄ totū. Et otra dñā legem.
 p̄s. q̄ pecuniā ſuā nō dedit ad
 uſurā. Secundū p̄t; primo ca
 ſu ſi q̄s detinet iniuſte p̄ uolē
 tiā bō mea. a mutuo ſibi pecu
 niā: recipiēs eadē bonam pi
 gn̄. ſi q̄ fructus ueniunt de il
 la re impignorata: ego iure re
 cipio. non racōe mutui. ſed qz
 pertinebat ad me etiā ſine om̄i
 mutuaōe. Secundus caſus ſi
 añ tpa tibi mutuū. q̄ hodie
 debz ſoluere. a qz non ſoluis
 ego ex legitima cauſa cogor
 tñtū pecunie ſb uſuā recipere tñc
 illud qd̄ p̄ uſurā teneor ſolue
 re tu debz dare. q̄ ego iure re
 cipio non p̄ mutuaōne qz iā
 finem habet nec tu tenes rē il
 lā ex mutuaōe ſ; detines uio
 lēter. uel me iuſto. Et qz ex iſta
 iniuria tua habeo dñū: tu te
 neris mihi illud reſtutere. Ter
 tius caſus eſt ſi ego ſiduiſſi p̄

19

29

39

te ei qui tibi mutuauit. et tu te
pe solucōis nō soluis. nec libe
ras me a fideiussioe. mutuās q̄
recipit pecuniā sibi debitā sub
vfuā ut p̄us et p̄t p̄missiones
meā obtinet iure a me illō qd̄
dedit pro vsura tu teneis mihi
illō reddē. nec ego recipio vsu
rā a te. nec tu das illō residuū
racōne mutui. s̄ p̄t damnum
qd̄ ego ex negligētia tua incur
ri. **¶** Q̄rtus casus ponitur extri
de vsuris salubrit̄. Si socer q̄
differt dare genero dotē. obli
get sibi in re cuius vsus non ē
ei? cōsūp̄cō pign̄? p̄ dotē quā
mox dare deberet. tunc gener
nō tenetur fructus quos de bo
nis impignoratis p̄cipit cōpu
tare in sorte. hoc intellige cum
maritus sustinet oneā m̄rimo
nij alias non. Et dicitur nōnē
in re cui? vsus et c̄. Quia s̄m ml̄
tos non potest de decem floze
nis vnum recipere. q̄ cōn natu
ram pecunie est q̄ gener; scd̄
p̄hm. Sed tamē hoc non p̄t
esse p̄t hoc q̄ gener expectat.
et dat indutias socero numerā
di vel soluendi dotē quia hoc
eēt pro mutuo recipere. S; hoc
videtur eē licitū. quia ius p̄su
mit q̄ quādo quis dat alie fi
liā suam. non vlit eos deficere
vel perire. ymo s̄bleuare i one
ribus mat̄rimonij. vnde presu
mitur ex caritate facere q̄cquid

facit v̄l q̄ papa qui hab; pui
dere saluti hōim ordiauit hoc
in penā differēcium dotē vel in
fauore mat̄rimonij. Et q̄ hoc
mūdus acceptauit: quilib; ta
le pign̄ obligās videtur renū
tiare quodā mō iuri suo. Quā
t̄ casus s̄ dubi? ap̄d quosdā
est. et tāgit̄ Extr̄ li. iij. de feod.
ca. in sinuacōne. Quando v̄asal
l̄ bō feodalia impignorat do
mino feodi. quia tūc scd̄ legi
stas et canoistas d̄ns nō tene
tur oputare in sorte percepta
de bonis predictis. etiam si p̄ci
piat aliqd̄ vltra labores et im
p̄sas. maxie q̄n interi non exi
git seruitiū. T̄n in hoc casu se
curior ē opio Inno c̄c̄ij dicētis.
q̄ ibi oport; fruct? cōputari in
sorte. **¶** P̄t; ex p̄dictis q̄ mul
tis modis vsurarie peccat q̄s cō
tra septimū p̄ceptū. P̄rio q̄ ali
cui pecuniā mutuatur. et p̄ solo
tali mutuo exigit lucrū tp̄alei
pecuniā. aut in alia re cui? va
lor p̄t pecuniā mēsurari. Dico
nōnē p̄ solo mutuo q̄ s̄m th̄.
q̄ mutuū dat. p̄t absq; peccō i
pactū reducere cū eo q̄ mutuū
accipit recōp̄sacōne; damni
ut patuit in secundo nōbili a
in quarto p̄ casus. dico etia; q̄
exigit lucrū. q̄ scd̄m eundem
th̄. Si mutuās accipit aliqd̄
ab eo cui mutuatur. nō quasi exi
gēs nec q̄n p̄ aliq̄ obligacōe

Septimum Preceptum

tacita vel expressa sicut grati-
 itum donū: non peccat ut sup-
 patuit **S**ecundo contra hoc man-
 datum peccat p vsurā qui p q
 cūq; re que vsu cōsumitur mu-
 tuata accipit ex pacto vltra
 sortē pecuniā. a aliā rem cuius
 valor pōt pecunia mēsurari qz
 cū talem rē mutuat alteri: tūc
 ampli⁹ non est sua. h̄ istius q̄
 eā mutuo accipit. **S**i ergo ex-
 igit p ea lucrū: tunc exigit lu-
 crū p re nō sua. **E**x q̄ pat; qz
 vsurā omittit q̄ pro mutuo ex-
 igit mun⁹ ab obsequio. vel a
 lingua. qz vt qz valor pecunia
 mēsurari pōt. ut pat; in laborati-
 b; aduocatis a similib; **T**ercio
 peccat otr̄ hoc p̄ceptum p vsu-
 ram q̄ mutuat. xvij. libras p
 vna vel centū etiā p vna cum
 pacto de illa soluēda pmo so-
 la spes de lucro ratione mutui.
 scdm illd luce. vi. mutuū date
 n̄ inde sperātes. **E**x hoc pat; qz tal
 spans lucrū p mutuo fit vsurā-
 ri⁹ mentalis. vrū est quando
 spes lucri est cā mutuari. Ita
 qz alias non est; mutuaturus
 nisi de lucro recipiēdo spar; a
 aliquo alio emolūmēto ut de
 ppina vel simili lucro. **S**i q̄s
 vro principaliter moueret
 ex caritate ad mutuū. et cū hoc
 spar; de retribuōne alicuius
 lucrū: illud nō est; vsura nec vi-
 tiōsu ut dicit **Alb.** sup illo lucē

Capitulum Sextum

vi. mutuū date n̄ inde sperātes
Obligatur enī ex beneficio qui
 mutuū recepit. s̄m illud luce.
 ibidē pro ut vultis ut faciant
 vob; h̄oies et vos facite ill' simi-
 liter. **E**t dixi nōnter. **S**i quis
 mutuar; xvij. libras p vna.
Quia si nō mutuar; realiter s̄
 emer; vnā librā p. xvij. sup
 aliq̄ re immobili ānuū census
 a. xvij. libre essent iustū pre-
 ciū pro vna ppetui cēsus. vel
 ad remēdū: tunc cōtrict⁹ nō
 est; vsurari⁹. **Q**uarto vsurā cō-
 mittit q̄ mutuat alteri s̄b tali
 pacto ut etiā sibi postea remu-
 tuet qz vult aliū obligare ad
 pecuniā estimabile. lic; cū licitū
 sit a dignū. qz mutuari vnū.
 mutuetur aliud. nō tñ est lici-
 tum aliū ppter mutuū obliga-
 ri ad r̄mutuand. **Q**uinto vsu-
 riā cōmittit qui habēs molēdi-
 nū mutuat pistozib; aut alijs
 illo pacto qz molāt solū i suo
 molēdino **A**ccipit enī vlt̄ sor-
 tē in tali mutuo sc; istā como-
 ditatē q̄ est pecuniā estimabil.
 et aufert eis libertatē alibi mo-
 ledia tenetur eis ad satisfacti-
 onē **S**exto cōmittunt vsuraz
 q̄ mutuaerūt res suas ad certū
 terminū q̄ veniente nolūt da-
 re prologacōez nisi data pecu-
 nia ppter mutuū vel alio equalē
 ti. **S**ūt enī vsurarij. etiā si ex-
 presse nihil petāt. **S**eptimo m

vsurā omittūt q̄ rē cari⁹ v̄dūt
 q̄ sit iustū p̄tū ip̄si⁹ p̄p̄ hoc ut
 emptori de pecuniā soluenda
 expectent vsq; ad certū termi-
 num. vel qui rem vili⁹ emit q̄
 sit ei⁹ iustū p̄tū p̄p̄ hoc quia
 pecuniā soluat prius ante q̄ si-
 bi res possit tradi. Aut etiā qui
 tpe collectōis bladi. vini. ⁊ con-
 similiū cū minus soluere solēt
 vendit talia pro p̄tio q̄d vali-
 tura sūt circa pasca. Aut alio tē-
 pe in quo pl⁹ soluere consueuerūt.
 ⁊ sic de singulis modis pallia-
 te vsure con. vii. p̄ceptū fit ⁊ te-
 netur in oib; talib; q̄s ad resti-
 tuōem dām p̄rio sic sibi imū-
 ste illati. **O**ctauo q̄ mutuāt
 ad vsurā noīe aliēo. ⁊ hoc ma-
 xime est v̄z de tutore pro cura-
 tore. ⁊ similib; q̄ in hoc non p̄-
 stant nudum ministeriū. s; etiā
 autoritatē. ⁊ sic vsuras accep-
 tas nomine alieno tētur h̄mōi
 restituere. si iste cui⁹ nomine
 accepit nō est in soluendo aut
 si non vult restituere. Idē intel-
 ligo p̄ omnia de vitricis ecclesie.
 ⁊ de h̄is quib; commendata sūt
 hospitalia aut alia loca religio-
 sa ⁊ pia nec excusat eos q̄ hu-
 iusmōi lucra cōuertātur in pi-
 os vsus. q̄ ē regula iuris non
 sūt faciēda mala ut eueniāt
 bō. Et q̄ scō; se vsura ē mala:
 nūq̄ p̄t fieri bene sic alia simi-
 lia ut dicit Aug⁹. libro contra

mendaciū. **N**ono peccant o
 oēs isti ciues cōtra hoc p̄cep-
 tum quoz autoritate. cōsilio.
 vel cōsensu alicuius. cōmunita-
 tis mutant ad vsurā. Et oēs q̄
 autoritatē prestant. aut p̄cep-
 tum ad hoc dant. aut consiliū
 sine quo ciues h̄mōi vsurā nō
 cōmississent. tenentur ad resti-
 tuōnem insolidū. Ceteri vero
 ut cōsentientes p̄p̄ emolimen-
 tū quod eis ex hoc accrescit: te-
 nentur ad restituōem ei⁹ p̄tis q̄
 ad eos puenit. aut q̄tum rele-
 uati sūt in expensis quas alias
 fecissent de suo. a quas eos sol-
 uere oportuiss; . Notat autē do-
 ming⁹ Alb. sup illo luc. vi. Mu-
 tuū date nihil inde sperantes. Cō-
 tra mutuū in q̄t multis modis
 peccatur. Primo indigent nō
 dādo. vñ ecciastici. xxix. Feneā
 re primo tuo in tepe necessita-
 tis illius. Secūdo datū nimis
 impotune repetēdo. q̄n hō nō
 p̄t solue cōn q̄d vsa. lviij. oēs
 debitoēs v̄ros r̄p̄titis. vbi glō
 Qui r̄p̄tit nō habētē dō. facit
 violētā. Tercō pignoā necia.
 ul detinēdo ul destruēdo. de q̄b; **J**
 Job. xxiiij. Abstulisti p̄ pigno-
 re bouē vidue. Et exo. xxii. p̄xi-
 mo tuo pignoā vestimētū ei⁹
 añ solis occasū reddes. Quarto cū
 vsura exigēdo ut h̄. Et ezech. v
 iij. Ad vsurā nō omodaueit q̄d
 vic; ad v̄z iustū necio p̄anet

Septimum Preceptum

Ero. xxij. Si pecuniam de deis mutuo. nō vigeat eū nec vsuū opprimes. Quinto p dilacōne termini solucōis munera accipiēdo. de quo ps. Qui pecuniā suā nō dedit ad vsurā. **¶** Qñtum ad secundū pñcipale quētur vtz ea licite possint recipi et retineri que acq̄runtur p ludos aleæ. scacoꝝ. vel alios. et ex pacto mutuis hoīm. de currib; equoꝝ. galloꝝ. et alioꝝ animalium morib; bellis. vel duellētiā hoīm. vel de duracōne pluvie vel siccitatis. vel q̄cumq; alio incerto futuro. vno vna; ptē contradicōis. alio aliā eligēt. Et ponat casus. exēpli ḡcia. Smt petr⁹ et paul⁹ ab oīni iuris. signo. verbo. vel factotalē pactū faciāt mutuo. q̄ petr⁹ debeat dare florenū i casu quo crastina die non ceciderit pluvia. vel si i tessere vnerint tres oculi. Et ecōtra paul⁹ petro i casu q̄ ceciderit pluvia vel q̄ tuor oculi vnerint in tessere. ponatur etiā vltēri⁹ q̄ veniat illd qd petr⁹ elegit. Tūc quētur vtru isti peccēt sic paciscēdo. hoc ē. q̄ vn⁹ eorū obligat se sic alteri. ponendo rem suā tale dubiū et fortunā. et q̄ recipit reobligacōnem ab alio. et vtz impleta dīcōne quā petrus elegit. paulus possit licite retinere rē suā. vel an teneatur

Capitulum Sextum

eam dare petro et an petr⁹ possit eam licite iure recipere et retinere tāq̄ suam In istis enī consistit tota vis ludi. Pro quoz intellectu nōndū q̄ non oportet dubitare an licitū sit ludicū vltio cosa exercere p recreacōne. et quasi p qdā quiete virtutis animalis cū tā theologū q̄ p̄hīcū hoc ponāt virtutē eutropele vel iocūditatis. **¶** S; q̄ talia q̄ pro alleuacōne mētis inuenta sunt sūt p acq̄sīcōne pecunie et pecunia estimabiliū Idcirco dubiū motum ē. sū. ergo ad dubiū septē sūt tenēda **¶** Prīmū est. q̄ homo habēs dñiū rei pōt licite se obligare ad dādū eam sub tali dīcōne fortuita nisi forte q̄s haberet dñiū quo ad hoc restitutum. vel nisi dīcō vel obligacō vel ambo simul aliqd mali implicaret. ptz qz talis pōt simpliciter et libere dare sic et quomodo vult et statim. ergo pōt etiā dare impleta dīcōne que nihil mali includit **¶** Rō autem pōt quis licite facere: ad hoc faciendū pōt se pacto vel pmissio restringere **¶** S; hic adūendum ē q̄ talis obligacō pōt etiā male fieri. utpote quādo q̄s sūm recta; racōem deberet p se aut suis seruare **¶** Sūne qñ obligat; se ibi vbi sciret venire in malū **¶** Secundū est q̄ homines

Septimum Preceptum

dicto pot tam aliquis sic ludē
 do peccare venialit. Sicut si lu
 deret puer ex toto desiderio lu
 crandi p glo bulo. vel lapillo
 Aut alia tam puare q primo
 nō noceret. **Primum** est. q pau
 lus in casu principali non pot
 iuste retinere rē de q pactū fe
 cit. pbatur. paul? pdidit ius
 suū qd habuit ad illam rē. et
 non acq̄huit aliqd noui iuris
 ad eā. igitur non datur sibi.
 7 p osequēs nō pot retinē eam
 sibi. **Primum** vic; q pdidit ius
 suū pt; q paulus potuit iuri
 suo renūciare a renūciauit. er
 go pdidit. **Aliud** p pria pte
 pt; ex casu. p secūda pte pba
 tur. paul? ex quo cōsensit in lu
 dum: cōsensit exp̄sse vel tacite
 q si sic euenerit sicut petr? ele
 git. q res non est s; sua ergo re
 nūciauit rei illi si sic eueniret
S; sic vit. igit. rē. **Secūd** vic;
 q non acq̄huit nouū ius pat;
 q pdendo illud nihil iuris acq̄
 fuit. a nil aliud int̄ueit iuxta
 casum. qz p illū omnia alia ex
 cludūtur. **Quintum** ē q petrus
 non iuste occasiōe ludi recipit
 rē istā ad sibi retinendam. p
 batur: petr? nullū ius h; ad rē
 in hoc casu. a non datur sibi
 q̄tuit ut casus inuit. ergo **Pri**
imum vic; q nullum ius habe
 at ad rem pat; qz nemo ex in
 iusto fundamento suo pot in

Capitulum Sextum

aliquare ius acq̄rere. eo q sic
 nemo colligit de sp̄mis vuas.
 nec de tribul̄ sic? **Math. vii.**
 sic nec ex iniusto pot wire ius.
 nihil eni dat qd non h; **Sed**
 petr? ad acq̄rendū rem pauli
 h; iniustū fundamentum eo q
 facit iniustam obligacōne. a
 damnicat primū a abutitur
 donis dei ut in secūda pbacōne
 patuit **Sextum** est. q res
 p casū lucrata ad cuiuscumq;
 man? duciat occasiōe ludi sci
 entis q res talis sit: ē ad pios
 vsus ouertenda. vel auctozita
 te superioris qua sibi talē disp̄
 sacōem reseruauit. vel si null?
 superior sibi talia reseruass;: Ip̄
 per se d; facere vel disponere q
 per aliū fiat. pat; qz omnia tē
 poralia sūt ordinata a deo a or
 dināda ab hominib; v; imme
 diate ad laudē d; vel ad utilita
 tē hominū. In qua tamē etiam
 laus d; int̄cedēda est **Si** ergo
 ordinatur ista res immediate
 ad laudē d; manifestū est q
 i pios vsus ouertitur cum pie
 tas sit cultus dei s; **Augusti.**
Si aut ad utilitatē hominū ra
 cōnabiliter ordinatur. cū nul
 li debeat de iure. planū est q
 cui datur. datur ex misericordia a pie
 tate a sic iterum in pios vsus
 conuertitur. **Sed** querer; ali
 quis ex quo res ista d; in pios
 vsus cōuertri: vtrū hoc spectet

Septimū

Preceptum

ad petrū vel paulū vel aliquē
aliū. Rūde. q̄ vterq; eoz debz
ad hoc conai. quia quilibet eo
rū est causa q̄ res sic cōuertē
da est. a p̄pterea etiā vterq; eoz
debet facere diligentia a impe
dire ne aliē conuertatur. vñ si
paul⁹ timet q̄ petrus nō sic cō
uertat: debet q̄tum de iure p̄t
puidere q̄ non veniat ad ma
n⁹ eius. notificando vic; sup̄i
ori ad quē p̄tinet dispositio. vel
ponendo ad manus cōmunes.
vel procurando ar̄ estacōnem.
vel aliquo alio modo iusto aut
benigno. Similit̄ debet facere
petrus ne res veniat in manus
pauli si cōformit̄ timet de ipso
Si v̄ro nullus talis iuridic⁹
mod⁹ locum haberet: quia ta
men paul⁹ pactum fecit se da
turū petro si pluer; hodie. tūc
ex quo pluit: videtur securius
q̄ det vel dimittat petro posses
sionem rei. q̄ q̄ sibi refuet. pa
cta enim seruāda sunt q̄tum
possunt sine p̄ccō maxime quā
do dubiū est quomō petr⁹ rē
cōuertat quia tūc presūmēdū
est de bono vel quādo non p̄t
iuridico vel benigno modo in
debitam conuersionem rei quā
p̄didit impedire. nō em̄ vide
tur q̄ paul⁹ ad impediendā
illam conuersionē rei in debitā
etiā si v̄similit̄ timeat de ea de
beat se piculo exponē vel pug

Capitulum

Sextū

re Aut se ponere ad scādalum
vulgare. ut notetur de non ob
suacōe pacti. mēdacō. vel falsi
tate. nisi si q̄tum aliq̄d istorū
de iure debitū est. vel scdm iusti
tiā expedit. ¶ Septimū est. q̄
occasione ludī nihil oino p̄t
de aliena re recipi vel tenei de
iure. nisi q̄tum p̄sumitur de vo
luntaria p̄dentis dacōne etiā; si
nō perderet. Sic enim fit in
amicos q̄ aliquando sine ludo
pl⁹ dant q̄ p̄ ludū amittāt. Et
is o qui ludut in solacō pro eli
bilib⁹. vel potabilib⁹. vel alijs
reb; t̄nto securius sumūt acq̄
sita q̄to v̄rius p̄sumūt p̄dētē
voluntarios ad dādū ex amicitia
etiā sine ludo. igitur se nō lucz
s; solaciū de victoria intendere
Det̄nto v̄ro insecuiores de qu
to illos inuite dare intelligūt.
vel se lucrū ut lucrū intendisse.
¶ Sed quereres p̄nt ne i ali
quo casu p̄dētēs in ludo de iu
re perditā repetere. Rū. q̄ sic.
nā quando furiosi innores
maxie pupilli. mente capta. fur
di. ceci. muti. a morbo p̄petuo
laborātes sui. religio si. filij fami
lias. q̄ nihil habēt nisi a patre.
v̄rores que non habent p̄ affir
nalia. perdūt aliquid ludol
la iure possunt repeti debent
restitui. vel illis. vel eorum tu
torib; curatoib; domimis. mo
nasterijs. patrib; aut matris

Item debet hec si administrator rerū eccl̄asticarū de rebz eccl̄ie aliquid ludo pdidissz. similit̄e repetere possz a reddi deberet si aliq̄s in iure ludendo ad ludum coactus aliqd pdidissz. **C**ōformiter credere repeti posse a reddi debere. si q̄s solū cōsensisset in simplicem et planū ludū. et aliq̄ p fallitatem quā iste nō agnoscerz lucraretur. ludēs ei taliter nō iuste pdit rē suā. nisi p osensū in illō. mediante quo pdit ut patuit. **I**le autē de quo hic dicitur non osēsit in fallatā per quā lucrās obtinet qd̄ intēdit. **Q**uātum ad tertiū principale nōndū qd̄ ad detestacōez ludi. tria faciūt **P**rimo multitudo peccatorū q̄ in ludo accidere pnt. primum cupiditas q̄ fm apl̄. m̄. i. th̄. vi. ē radix oīm maloz. nec ē ibi quecūqz cupiditas. s; rapina. vult ei primū spoliare rebz suis. **S**ecūdū est pdicatio. vult ei spoliare illū cū q̄ comedit et bibit **T**ertū ē immia. vellet enī eū spoliare si possz etiaz camisia. **Q**uātum ē. qz vsurariū excedit in malo. q̄ infra mensē de. x. flor. vnū luctur. s; iste statū luctur eadem die. **Q**uātum ē afflictio patris dei. quē iurādo et imprecādo de honestat. **S**extū ē mādatū eccl̄ie. qd̄ quodā modo. p̄mittit. de hīs duobz

puer. xix. **Q**ui affligit patres. et fugit matres. ignominiosus est et infelix. **S**eptimū est scandalū. primi. corūpūtur enim multi qui ad ludū videns ouemunt. **O**ctauū est obmissio multoz bonozū q̄ debet; quis facere tempe quo ludit. **N**onū ē peccatū p̄iurij. **D**ecimū fraud quā cōmittit in alterū. **U**nde cimū ira et ouitia cō peccozū. **D**uodecimū ē fractio solēnitatū. in quibus plus cōueniūt. **D**ecimū tertū inter dū h̄icidū etiam p modico verbo. **D**ecimū quātū ē ydolatria. qz sup illo ph̄il. iij. quoz deus vnt ē. dicit gl̄o. hoc ab homine colitur. qd̄ pre ceteris ab eo diligitur. **S**ecūdo faciūt ad detestacōez ludi qd̄ in eo quasi oia p̄cepta decalogi trāsgrediūtur. **P**rimo illd̄ nō habet deos alienos ut iam tactum ē. **S**ecūdū nomē dei i vanū facit̄ assumit. **T**ertium sabbatū sepe violat. **Q**uātum et alia facit̄ patet. preter nō mechaberis. qd̄ ad m̄n̄ spūaliter trāsgredit̄. qz ad h̄rens alicui alij a deo cōn̄ dū fornicacōem omittit. amorem anime cū creatura re cōbinādo i ordinate. p̄mo sepe tales socij sūt fornicatores ad h̄raz. **T**ertio facit̄ ad detestacōez ludi m̄plex. ibi om̄issa stultitia. **Q**uia p̄mo vilissime fuituti se lusoꝝ

1^m
2^m
3^m
4^m
5^m
6^m
7^m
8^m
9^m
10^m
11^m
12^m
13^m
14^m
15^m
16^m
17^m
18^m
19^m
20^m
21^m
22^m
23^m
24^m
25^m
26^m
27^m
28^m
29^m
30^m

1°
1^m
2^m
3^m
4^m
5^m

exponēdo hōs verſus vbi p̄us
Et 2. 2. q. lxij. dicit q̄ int̄ illa q̄
 in hīs verſib⁹ enumeāta ſūt.
 q̄nq; obligāt ſemp ad reſtitu
 cōez. **Prīmū** eſt iuſſio. ut cū q̄
 iubz aliq̄e d̄p̄d̄ari. aut aliaſ
 iniuſte d̄amificare. ſi ex ei⁹ iuſ
 ſione fit: tenetur ad reſtitu
 cōez. **Secūdu** eſt oſenſus in
 rapinam aut in aliam iniuſtā
 d̄amificacōez; hōc i eo ſn̄ cū⁹
 oſenſu talis rapia aut alia d̄a
 mificatio fieri non poterat **Ter**
 cū eſt recurſus. ſc; q̄n quis e
 recepit latronum. ⁊ preſtāſ
 p̄ocaniū **Nam** qui recepat la
 trones ⁊ tuetur eos. aut rem
 raptā ſurātā dolose celat. ita
 q̄ p̄ hoc impeditur reſtitucio
 re. ille tenetur in ſolidū cū hīs
 q̄ abſtulerūt **Quartū** p̄cipās.
 ut cū quis p̄cipēs e in crimie
 furti. p̄de. vel ſimiliū. ut q̄ la
 tronem ſociavit ad ſpolianſ ⁊
 p̄tē accepit **Et** ille q̄ p̄cipat
 in crimie tētur in ſolidū de toto.
 ſi ille qui p̄cipat nō in crimi
 ne ſi ſolū in re accepta. ille ſo
 lū tenetur reſtituere q̄ d̄ re
 ſciēter emit vel accepit. **Quintū**
 nō obſtās. cū ſc; h̄mō. ſpoliſ
 latrocinij. ⁊ ceteris malis. ex
 officio obſtare tenetur. ut p̄
 cept terre. q̄ iuſtitā cōſuare
 tenetur ſi nō obſtat cū obſta
 re poſſit ⁊ ſic p̄ ei⁹ defectū in
 ualeſcūt latrōes ⁊ ceteri male

ſcōres ad reſtitucōez tētur **Si**
 milit̄ intelligatur d̄ nō mani
 feſtate ⁊ cū ouenit ex officio
 maifeſtare. **Aut** h̄m ſcotū. q̄ in
 iudicō reſit⁹ tacz. vbi reſ ſi
 naliſ poſſ; reſtitui ei cui⁹ e ⁊
 dicēdo veritatē vbi nō immine
 ret ſibi p̄iculū ſtatus aut p̄ſo
 ne. **Cōſimilit̄** p̄dictis itelligē
 dum e de non reſp̄h̄dēte. ⁊ cui
 hoc cōp̄tit ex officio ut dicit
 th̄. 2. 2. q. lxij. **Et** ſb̄dit q̄ p̄nci
 pibz terre ex hoc imminet p̄
 culū p̄pter hoc ei p̄tate publi
 ca potuntur. ut ſc; ſint iuſtitie
 cuſtodes **In** alijs aut enumeā
 tis in verſibz non tenetur hō
 ad reſtitucōez. n̄ in certis caſ
 bz ſc; quādo hō p̄babiliter cre
 dit q̄ ſuū oſiliū fuit efficac; ⁊
 q̄ aliaſ ſine ſuo oſilio non fu
 iſſ; facta ablacō **Similit̄** non
 ois palpo vel adulatoz tenet̄.
 ſi ille qui adulacōe icitat ad au
 ſtendum laudās p̄ illo ⁊ di
 cēs ſignū eēſtrennuitatis **Et**
 maxie tūc tenetur ad reſtituti
 onē q̄n p̄babiliter credit q̄
 ſua adulacōe fuit cā iniuſte ab
 lacōis **Item** intelligatur d̄ de
 trahēte ſi p̄pter d̄tractionē ip̄e
 audiēs puocatur ⁊ d̄amificat
 iniuſte eū cū detractū e. **Et** di
 ſactus th̄. 2. 2. q. lxij. q̄ p̄nci
 paliter reſtituere tenetur illi
 q̄ ſūt p̄ncipales in factō. **P̄rio**
 quādē p̄cipiens d̄amificacōez

Septimū Preceptum

licita ad aliqd obligatur. et ei non soluit alio iurto. ut cū nō reddit depositū rite repositū. nō restituit accomodatū. non soluit mutuū. non red dit p̄tū mercenario. Aut nō soluit alias debita. ut sūt vectigalia. et hōmī ad q̄ soluēda q̄s iuste obligatur. Secundo cū q̄s iniuste aliqua ac q̄s hinc quo cūq; modo. siue p̄ vsuraz. siue p̄ furtū. siue p̄ rapinā. siue p̄ defraudacōez in mēsurā liq̄dorū vel aridorū. siue p̄ p̄dā falsā. siue per fraudem vel falsitatē in rei substantia. quātitate vel q̄litate. ut supra dictū fuit. Tercō cum ei aliqd tale datum ē in mūnere. a relictū in hereditate. a in testamēto. Aut ē sibi v̄ditū ab eo q̄ ius in eo non habuit. eo q̄ res sua non fuit. aut p̄tatem eam dādi nō habuit. Omne igit̄ tale opt̄ restituerē. alias cōtra p̄ceptum hoc agitur. a q̄iūter peccatur. Et istis additur. q̄ q̄ alteri iniuste nocuit. et dānū in reb; intulit. tenetur sibi dānū recōpensare etiā si in de nōl habuit. ut si combustisti domū meā iniuste. teneis mihi ad recōp̄sacōez totū dānū q̄uis nihil de domo apud te remāserit. Secūdo d̄ q̄ non solum iniuste ablatū. ē restituen dū. s; etiā fruct; ei? si sit res de se fru-

Capitulū Septimū

ct. sc̄a. ut ager. vinea. Et hoc dicit esse v̄z de possessore male fidē. et de fructib; q̄ sup̄sūt deductis ex pens; que sūt gr̄a fructuū querēdorū. q̄gregādorū. a cōseruādorū. Si aut̄ ablatum sit res q̄ non est de se fructifera. ut pecunia: tūc aut̄ res vel imūste detinēs tenetur ad restitucōez equiualeētis. et ad recōp̄sacōez dāni q̄s ille passus est ex carētia pecunię sue. non t̄n opt̄ q̄ t̄ntum restituat. q̄ntū ille lucrari potuiss; cum pecunia. s; s; m̄ estimacōez lucrī q̄s acciderē s; hieuit. p̄sato labore et fortunij; q̄ in lucro alias acciderē potuissent. lucrū enim non solū pensatur vel causatur ex pecunia a labore. Rā s; m̄ thō. 2. 2. q. lxij. Q̄n daco alicui? illi cita ē. et cōn legem. ut cū q̄s symoniace dedit. tunc nō p̄t reperere. s; meretur illud datum amittere. nec deb; sibi restitucō fieri. Et alius q̄ symoniace accepit non p̄t retinere. s; deb; in pios vsus dūtere. Tercō e cū est dubiū. cui sit restituen dū. R̄ndēt doctores q̄ illi q̄ v̄ro dñs rei ē. Aut iniuste dāni factus. si ē viu? et noscitur. S; si nō est p̄ns: debet expectari aduētus ei? et tūc sibi restitui si saltē speratur aliquñ reuersurus. Si aut̄ nō spratur redit; ei? tūc si res ē magni valoris

d; sibi trāsmitti si pōt omo de fi
 eri. nec obstat dicit scūs thō. si
 remittēs dānū remittēdo pati
 atur. q; p se sibi p; hui? dānū
 cā fuit. p hoc q; altei suum inu
 ste abstulit vel detinuit. Si autē
 trāsmittēre nō possit. ā si forte
 res nō sit magni valois. ita q;
 nō possit sibi rmiti sine maio
 ri in cōmodo q; res ess; sibi vti
 lis si eā hret: tūc pōt eā d aē ali
 quib; cognatis ei? p; quoz
 b; q; psumitur lege natuē q;
 ille vlit magis restituēz hei
 p; in q; suis q; aliens. Et si nō
 hret cognatos. aut non nosce
 rētur. poss; rē committēre vni i
 cenobio cū tali ptestacōne. q;
 reddere teneatur. si vnq; req;si
 erit vel cōparueit. aut etiā resti
 tuat h; redib; suis si vnq; tales
 opauerit. Si autē dñs rei resti
 tuēde vel ipē dānificatus oīno
 inētus sit 7 ignotus. nec pote
 rit sciri. 7 similit; h; redes ei? i g
 norātur oīno. nec sciri pnt ad
 hibita suffitēti diligētia. tunc
 paupes sunt h; redes illaz rez
 restituēdaz. nō ei ille iniustu
 ablatoz vl detētoz aliearū rez
 p hoc deobligat; a restituēdo.
 nec pōt sibi p; retinē. h; tenet
 dare p aīa illius cui restitucio
 debebatur. Si vro dñs rei re
 stituēde ē mortu;: detur h; redi
 b; suis. 7 si nō sciūtur h; redes.
 nec facta diligētī inquisicōne

sciri possunt. detur paupib; p
 salute aīe sue scdm mos pre
 missum. Cui enī non pōt tpali
 ter reddi. reddatur spiritua
 lit;. Red dicio autē spiritualis
 fit cū datur paupibus p ipso
 7 p ipius aīa. ¶ Quartū dubi
 um ē p cui? manus debēt talia
 distribui paupibus a reddi.
 R. q; per man? ofessoris vel ali
 cuius alteri? de cuius fidelitate
 ofidat. S; discō. q; nō inuene
 rit. q; necessario dēminat; fit
 mediator i distribuēdo paupi
 b; illa. Et addit vidz m q; tal
 p seip; possit paupib; reddere
 7 distribuē. cōsilio tñ alicuius
 boni viri. Quia poss; cōtingere
 q; dar; tali mediatoz de cuius
 fidelitate cōfider; 7 q; talis tñ
 sibi p; applicaz. vel alijs vsib;
 q; debz. vñ vbi lex diuina vl
 ecclesiastica non ligat psonā.
 sequēda est rō naturalis. Illa
 autē magis dicit q; psona q;
 tenetur magis restituat p seip
 sā q; p aliā. nō tam excludēdo
 ofiliū boni viri; magis inclu
 dēdo. ¶ Quintū dubiū. Qñ sit re
 stituēdū. R. q; quilib; tenetur
 statim restituere alienum. nisi
 dilacōez volūtaria; h;eat ab eo q;
 ē dñs rei. q; ut dictū est p;us.
 Sic ē cōn iustitiā 7 dilcōez p;ri
 mi 7 otr pceptū dei auferre ali
 enū. Ita ē cōtr iustitiā. cōn dile
 ctōez p;riā cōn dñū pceptum

Septimū Preceptum

tenere alienū iniuste. ideo est magnū peccatum. **S**ostat q̄ p nullū tēpus licet peccatū cōtinuare. s̄ quilibet tenetur peccatū statim dēserere tam q̄ ad actū voluntatis elicitū. q̄ quo ad actū exteri⁹ impatum. **J**uxta illō Eccl̄. xxi. quasi a fatie colubri fuge peccatū. **I**gitur q̄libet tenetur statim restituere ablatā. a quecūq; aliena in q̄b? non hab; ius nisi ip̄e obtiner; volūtariā dilacōem a dño rei. qz non lic; dētinere alienū. id ē eo nolēte. **A**b isto tñ excipit **S**cotus aliquos casus i q̄b; fm eum licitum est differre restitucōez exteriorē. dū modo assit interior restitucō. id est firma volūtas restituēdi q̄ cito occurret circūstantie oportune. **E**t illi casus oprehēdūtur s̄ hac maxīma. licitum ē dētinere re alienā. qñ ille sc; dñs rei racōnabiliter dēber; velle eā dētinere. **S**i in aliquib; casib; racōnabiliter dēber; velle q̄s re suā dētinere de facto. q̄ tñ haberet firmā volūtate restituendi. positis ibi ad hoc circūstantijs oportunis. **P**rim⁹ illoz casuū fm. **S**cotum est. **Q**uādo restitucō ad statim ess; notabiliter dānosa omunitati: tunc nō tenetur ille statim restituere. qz i tali casu alter dēber; velle restitucōez nō statim sibi fieri. qz

Capitulū Septimū

magis d; velle bonū omunitatis. **E**t ideo d; racōnabiliter velle aliq̄le; dilacōez illi⁹ restitucōis boni vtilis. **S**ecūd⁹ casus qñ restitucō ess; dānosa eicui dēber; fieri ut reddere gladiū furioso. q̄ mediāte se vel aliū interstitiat ut dicit sc̄us t̄ho. 2. 2. q. lxij. qz si res restituēda appar; p nūc grūiter noxia illi cui restituenda for; vel etiā alteri. tūc nō dēber; restitui ei. qz restitucō ordīnatur ad vtilitatē illi⁹ cui restituitur. **O**ia ei q̄ possidētur s̄ racōe vtilis otinentur. nec tñ q̄s dēber; sibi eas appriare i tali casu. s; d; re suae ut o gruo tpe restituat. vel alii cui tradere tutius cōservāda;. **T**erti⁹ casus ē qñ immēdiata restitucō ess; diffamatoria restituēti. **S**icut fur occult⁹ nō tenetur statim dē facto restituere s; p̄t captare tēpus i quo sine sui diffamacōe restituat. dēber; tñ habere volūtate restituēdi q̄ cito oportune possit. a dēber; ad hoc diligētā adhibere. **A**ddit etiā scotus qz quādo ablacō fuit occulta: tūc nō tenetur ablatoz se p̄dere. nec tenetur p seipsum restituere. s; p̄t hoc facere p aliam psonā discretā; a fidelē; a expedit p ofessorē cui prius ē peccatum in cōfessione detectū. supposito qz sibi credatur de fidelit̄

29

39

no

no

19

restituēdo id qđ sue fidei cōmis-
sū est. Et etiā qđ caute restituat
sine manifestacōe eius qui pri-
us abstulit. 7 nō restituit Et i
tali casu pōt restitucō differri
quousq; volūtas 7 optunitas
talis psonē medie possit haberi

h **Q**uartus casus. quādo accele-
racō restitucōnis eēt multū dā-
nosa restituere debēt. 7 brevis
dilatio restitucōnis non esset
dānosa. vel nō multū dānosa
ei cui fieri debet; tunc itēz non
tenetur statū restituere de fco.
s; sufficit qđ statū ex affectu re-
stituatur. cū cessabūt impedimē-
ta hinc inde. **Q**uintus casus qñ qđ
est oīno impotēs ad restituē-
dū. Talis em̄ ptūc nō tenetur.
sed cū peruenit ad pinguiorē
fortunā. Actio enim nō extin-
guitur p̄ inopiā s; sopitur. Et
talis deb; habere forte volūta-
tem restituēdi si aliquādo po-
tēs erit ad hoc Et fact? Tho. 2.
2. q. lxij. dicit. qđ i hoc casu deb;
homo remissionē petere ab eo
cui restituendū est. vel saltē vo-
lūtariā dilacōe; 7 hoc petat ā
per se. aut p̄ alium. Et videtur
qđ pari racōne sit faciendū i
casu precedēt. hęc sunt dicta de
restituōe facta. 7 de bonis for-
tune. **i** **S**iquēritur quō resti-
tucio sit faciēda de bonis cor-
pis que quis aufert. **sc.** **S**co.
vbi prius. qđ si occidit aliquē

imuste: si sibi pro illo a iudice
scdm legem istius loci infligi-
tur mors. ut sic vitā reddat p̄
vita. debet illā patientē sustine-
re a sic solue penā illā. Si autē
sibi a nullo infligitur iudice tūc
expedit sibi ut vitā suā expōat
in causa iusta. ut oīra infideles
a inimicos ecclesie p̄ restitucō-
ne fatēda illi cui vitā abstulit.
Qđ si non velit tātā restituti-
one; facere non pōt tamē a re-
stitucōe oīno immunis eē. **S**i-
cut quidā dicit scō. absoluunt
homicidas. nec eis restitucōe; ne-
cessario incubentē iniungentes. qđ
si facilius possit trāsire homicida
qđ homicida. v. l. homicida. qđ si oc-
cidit s; quis bouē p̄ri sui. vel ca-
nē. nō absoluētur sine restitu-
cōne. tenetur ergo ille ad resti-
tucōem faciendā equiualentē
vite quā abstulit. a hoc eo mō-
quo pōt equiualentia in talibus
esse. **N**ec hoc solū tenetur. s; ut
addit **S**co. si interfecit sustenta-
bat aliquos. ut patrē matrē. v. l.
pp̄mquos: tētur interfectoz oī-
b; illis ad tātā restitucōe; quā
tam eis abstulit p̄ interfectōe;
istius. **D**e mutilacōne vero. **k**
aut alia corporali di. **S**co. de-
bet fieri restitucō p̄ pecuniā 7 il-
la debet rñdere non solū dāno
qđ quis incurrit p̄ mutilacōe;
p̄ toto tpe vite sue quo vsurus
fuisset membro absciso. s; etiā;

Septimū Preceptum

debet rñdere expēsis appositus
in curacōe a vltra hoc placacō
in lesiō q̄ req̄reret. etiā si nō esset
talis mutlacō a solacōm sic
afflictū q̄ p̄petua ē sibi a sola
cō a tali mutlacōe. pl̄ etiam
s̄m sco. p̄ d̄ rāda est mutlacō
paup̄is q̄ diuitis quia paup̄
pl̄ indigebat mēbro absiso
ad victū necariū ac q̄rēdum.
De talib; restitucōib; hēdis
p̄ vita ablata. a p̄ mutlacōm
b; mēbroz. a lesiōmib;. a dā
nis corp̄is dic̄. sc̄us thō. 2. 2. q.
lxj. q̄ in q̄ non p̄t recōp̄sai
ēquales: sufficit q̄ recōp̄satur
q̄d est possibile. Sicut p̄t; de
hōnōib;. qui sūt ad d̄u. a ad
parentes. q̄b; non p̄t redci
ēquales ut dicitur. viij. Et hi.
Sic etiā i p̄posito quādo illd̄
q̄d ablatū est. non ē restitui
bile p̄ aliqd̄ egle: debet fieri re
cōp̄sacō qualis possibilis est.
puta cū q̄s alicui abstulit mē
brū: debet ei recōp̄nsare i pecu
nia. vel in aliquo honore. a si
milib;. a si d̄rāta a d̄icōe vtrius
q̄ p̄sone. a s̄m arbitriū hōi vi
ri. **S**ecūdo p̄ncipalit̄ dicē
dū ē de restitucōne hōne fame
ablate i toto vel in pte. **U**bi
nōndū s̄m thō. a sco. in. iij. di.
xv. a ex dictis s̄cti thō. 2. 2. q.
lxij. q̄ q̄druplicat̄ attingit ali
quē dānificare aliū i fama. **P**ri
mo vrū crimē suū a co mani

Capitulū Septimū

festādo a iuste. ut cū q̄s maliti
am alterius maifestat ei q̄ cor
rigere hab; **A**ut si incorrigibi
lis ē: maifestat in ospectu eccie
a hoc bō intēcōe. sc; ut confu
sus a p̄cō d̄sistat. vel saltem
ut ali; discedāt ab ei; cōsorcō
infectio a corruptio. suato tñ
ordie iuris a fraterne correct
onis **E**t qui isto modo manife
stat crimē alterius. a sibi au
fert famā: nō peccat in hoc. nec
tenetur sibi famā; restituere.
Secūdo dānificat quis aliū
in fama a hoc iniuste. sc; falsū
crimē sibi imponēdo. id ē false
eū corā alijs accusādo de crimi
ne de quo nō ē reg. a q̄ isto mo
do accusat a p̄ximū dānifi
cat in fama sua. grauiter pec
cat. quia mai; ē auferre famā
q̄ temporalia **E**t qui aufert tem
poralia alteri. grauiter peccat ut
dictū fuit sup̄ p̄cepto quinto.
cap. viij. q. r. **E**t p̄cepto. vi.
ca. ij. b. ergo q̄u; peccat q̄ sic
iniuste aliū dānificat in fama.
hōies enim diligūt pl̄ famā;
suam q̄ tpalia sua. **T**alis eni
sic false a iniuste dānificās p̄
ximū. tenetur sibi famā suā re
stituere. hoc illo mō q̄ vrū
suum retractet absolute apud
oēs ad quos p̄ eū puenit. dū
mō sciat a possit. deb; ei apud
oēs cōfiteri falsū se in hoc a illo
dixisse ut dicit sc̄us thō. a sco.

Septimū . Preceptū

dicat qd d; sic fama; restituere.
q; retrah; verbu suū seu illd qd
sibi false impo sūt. 7 hoc ita pu
blice sic sibi ipso sūt. q; alias nō
sua iustitiā i reddēdo pxiō qd
suū ē. Ex q; em̄ hō tenetur resti
tuē tēp alia ut dictū ē multo a
forco; tenetur restituere famā
sic iniuste ablatā. q; ē multo p
co; sio; t; palib; vñ pū. xxij. dicit
tur. Meli; ē nomē bonū q; diui
m tie multe. **S**; dicit; aliquis.
nō impo; tale crimē i publico
asserēdo illd de eo. s; murmurat
et incaute et indiscrete loq; tur.
vel alicui corā plurib; loq; tur
7 narrat hmo; non tanq; sibi
certū. s; dicit se sic audiuisse. An
talis teneatur famā illi restitui
ere sy. sco. d. rara fides ido. quia
multi multa loquuntur. Et ideo
sic murmurās a incaute loquēs
de alio. falsū ē men sc; dicendo
apd alios: forte ille fecit hoc.
certe pōt eē q; fecit. a dicendo
ego audiu; q; ille fecit hoc. Et
hoc n̄ ex mō dicēdi tal' o; dat
aliquā certitudie; maiorē q; ex
r; lacōe corā: nō aufert ex natura
act; illi i opio; illoz audietū.
q; si illi firmit' accipiāt 7 credāt
ex hoc illū de q; est hmo; crimio
sū eē. leues sūt. Quia q; cito cre
dit. leuis est corde. Veruptū q;
a scādalo pufilloz opt; caue.
Juxta illd pauli. i. cor. viij. Si
esca mea scādali set fratre meū.

Capitulū Septimū

nō māduco carnes in eñū.
Et multi sūt tales pufilli leues
ad credēdū mala. 7 ideo p; culo
sū ē corā; ip; talia audita ex re
lato referre. Et si hoc fiat ex in
tencōe mala. ut sc; aio 7 intēci
one ledēdi famā illi; de q; hmo
ē: tūc nō ē facile excusae qn̄. sit
co; caitatē. 7 p o; ns mō; le. **S**i
aut' fiat corā talib; pufill' ale
uib; ad credēdū mala. a fiat ex
inco; sideracōe. dur' ē dicere q;
exeat gen; p; cū vñialis. q; lin
gua in lubrico posita ē: 7 q; nō
offendit verbo. h; p; fect' est vir
Et dicūt aliq; q; si q; ex alicui;
tali relacōe notā ifamie incur
riss; apd illos. apud quos sic
locut; ē. tenet' ille sibi restituē
famā. a dicē apud eos se falsū
in hoc de isto audisse. a minus
cautū se locutū fuisse. vel q; sibi
nō fueat credēdū. cū tale co; p
xim dixit. qn̄ illd retulit otr' bo
nū pxi. de quo nullā cōtitudinē
habuit. vñ aliq; ofili mō; restitui
at pxiō famā. put meli; potue
rit. **T**ercō; o; gigit q; aliq; dā. n̄
mificat pxi i fama. 7 hoc ver
de eo dicēdo. s; iniusto mō; ut cū
q; occultū crimē alteri; p; dit
co; debitū ordie; seu cū ver' cri
mē alteri; s; occultū nō suato
ordie; iuis co; eū i publico p; po
nat. de hoc dic. s. thō. tētuz illi
dā mificato i sua fama restituē
famā q; tū pōt. tñ sine mēo; acō.

Septimū Preceptum

ut q̄ se dicat male dixisse. vel
 q̄ iniuste eū diffamaueit. vel
 alio tali modo. **Et si non**
 p̄t famā sibi restituere: debet
 sibi illō dānū aliter recōpēsaē
 put etiā de alijs damnis supi
 us fuit dictū. **Et scō. de hoc dicit.**
 q̄ talis nō tenetur retractare
 verbū suū. qd̄ p̄posuit i publi
 co. q̄ sic fatiēdo mētiretur. cū
 sciat illud qd̄ cōtra eū p̄posuit
 esse v̄z. a ideo non d̄ mētiri
 p̄pter qd̄ cūq̄ bonū alteri red
 dēdū. p̄mo in nullo casu ē mē
 tiendū. s̄ tenetur alio mō licit
 to sibi red dē famā. ut p̄ hmōi
 vrba non credatis eū esse ta
 lē. **Male ei dixi. a fatue dixi. Et**
 illō suū dictū. tūc est v̄z. q̄
 non fuato ordīne iuris p̄posu
 it in publico. qd̄ non fuit v̄z
 publicū. a ergo in hoc male
 stulte a fatue dixit. **Et illa sua**
 fio. sc̄z nō reputetis eū eē talez
 ē bō. q̄ qlibet p̄sumendū ē bo
 nū donec p̄betur contrariū. **Iuxta**
 illud. **Extra de scrutinio i ordi**
 ne fatiēdo. hūana fragilitas
 istū quē indignum eē non no
 uit. dignū deb̄ estimare. **Sil**
 lenon ē p̄batus malus corā
 illis. a ergo hoc p̄suadēdū ē
 eis ut eū non r̄putēt indignū
 a malū. **Quāto otigit quem**
 dānificare aliū i fama. sc̄z verū
 crīmen. s̄ occultum i publico
 sibi impositum negādo. q̄ ip̄

Capitulū . Septimū

sum q̄ sibi crīmē imposit ostē
 dit in hoc mendacem. a notat
 eū de calūnia. id est de falsi crī
 mis impositōne. **Et de illo dicit**
 scō. q̄ ille sic negās. non tene
 tur retractare negacōez suā q̄
 negauit in publico. v̄z crīmē
 sibi impositū. q̄ ut dicit. nō te
 netur in publico quicūq̄ sta
 tim in iudicō cōfiteri se reū. nisi
 fuit cōuictus. **Tenetur tamē**
 p̄ quedā vrba sobria ut sta
 tū an hoc dictū fuit restituere
 famā illi accusati. quē idirecte
 notauit de calūnia. v̄z dicen
 do non habeatis eū p̄ calūnia
 toze. q̄ credo q̄ habuit intēcō
 nē bonā in p̄ponēdo. vel forte
 ip̄ credidit se p̄bare posse in
 tētū suū. a deceptus ē. **Ex q̄bus**
 p̄t̄ q̄ p̄iculosū a magnū pec
 catū sit aliq̄ue ifamae. **Ter**
 cō p̄ncipalit̄ d̄d̄. ē de dānifica
 te aliū in aīa sua. id est in bonis
 aīe quō teneatur restituere.
Vbi nōndū s̄m scō. per bona
 aīe intelligendo bona moīs. q̄
 acq̄sita corūpūtur. a acq̄ren
 da impediūtur. p̄ vitia enim a
 peccata virtutes iā acq̄sitate cor
 rūpūtur. a q̄ deberēt ex bonis
 actib̄ generari. p̄ vitia impedi
 unt ne generētur. **In istis bonis**
 aīe sc̄z virtutib̄. a actib̄ vir
 tuosis non p̄t vnq̄ aliū dire
 cte dānificare. auferēdo ea si
 bi sic auferūtur extēiora bona.

Septimum **P**receptū

aut infūdeō sibi contraria. sc; vi-
tia et peccā. qz peccm intntum ē
pecc; inq̄tum est volūtariū. nā
si nō ess; volūtariū nō ess; pecca-
tū ut dicit aug⁹. in de vera reli-
gione. Igitur sola volūtate. p̄pa-
pōt quis sic directe dānificari.
sc; in seipso causādo volūcones
malas et peccā. pōt tamen vn⁹
dānificāe aliū indirecte sc; tr-
hēdo ex intencōe a bonis opib;.
et sic impediendo a gnācione
vtutū. et inducēdo ad mala ope-
ra q̄b; vtutes corrūpūtur. et vi-
cia generātur. Et talis inductō
ad malū. et retractio a bonis cō-
tingit multis modis. vic; iūbe-
do. cōsulēdo. p̄suadēdo. rogādo.
deridēdo bō. et laudādo mala. et
sic de alijs modis. Ad p̄positū
ig; p̄mo dicēdū qz q̄ alium sic
dānificat in istis aie bonis grū-
ter peccat. qz cōn dilcōnem dei
agit. eo qz r̄trahēdo a bonis minū-
it hōrez q̄ deo exhibētur. et idu-
cēdo ad mala. aug; dei in hōnōā
cōez et offensā. Agit etiā cōtra
dilectōez p̄xim; cui debet; velle
et facē bonū. s; vult. et facit sibi
malū. Et peccmē tnto grū⁹. qz
to dānū est mai⁹ qd̄ p̄rio ifer-
tur. Exēpli grā. grū⁹ peccat ce-
teris paib; q̄ dānificat p̄ximū
in libra qz si in solo denario. Cū
aut bonū anime sit inestimabi-
le melius bonis corpis a fortu-
ne. sic aia incōpabilē melioz ē

Capitulū **S**eptimū

corpe: sequitur qz multo grū-
us peccat qui dānificat aliū in
bonis aie. ut in virtutib; et opi-
b; bonis quibus meretur eter-
nū bonū. qz peccet q̄ dānificat
in bonis corporis aut fortune.

Secūdo dicitur qz sic dānificas aliū in bonis aie. tenetur sibi ad restitucōez modo possi-
bili ut dicit. **S**co. Et pt; qz cū
bona virtutū sint maxima bō
inter oia hūana bona in p̄nti
vita s; in aug⁹. li. primo retra-
ctiōnū: pl; dānificat p̄ximū q̄
in istis eū dānificat. qz in q̄bul
cūq; alijs. et p̄ oīs plus tene-
tur s; in iustitiā ad restitucōez
suo p̄ximo de tali fatēda. qz tū
sibi possibile ē. qz de alijs bonis
Talis aut restitucō fiat sic. ut
dānificas illū dānificatum
suadēdo. inducēdo. exhortādo.
et alijs bonis modis efficaciter
inducat ad penitētiā. ad vite
emēdacōem. ad actus bonos:
virtutū gnātiuos. Et si nō suf-
ficiat sua p̄pa p̄suasio aut exhor-
tacō et similia. adducat alios
efficacōez. dūmodo tamen illi
non p̄dat peccatū illius occul-
tum. Et si nō sufficiūt p̄suasio-
nes hōmōi et inductio ad bonū.
qz facilius est peruertē qz con-
uertere: tunc tenetur vltra hoc
q̄tum pōt impetraē illi ouerfi-
onē p̄ oracōes p̄prias. et p̄ orati-
ones alioz p̄ ipm impetratas

Septimū Preceptum

a pecunias et alijs similibus
 aut melioribus modis possibi-
 libus. Damificans igitur aliquē
 in bonis anime tenetur sibi restitu-
 ere quod tibi est possibile. se-
 ptem sic agendo quod non publi-
 cet istius occultū peccatū. et ei?
 personā quā noscūt aut nosce-
 rent vix similiter pro futuro. Ex
 his est diligēter ostendendum quod
 magnū peccatū est sollicitare et
 inducere aliū ad peccandum. quod
 in se est magnum peccatū. et ultra
 hoc tenetur homo illi restituere
 et dānū recōpensare. quod hō
 vix potest facere ad odignū. eo
 quod voluntate iam allecta ad malū
 vix potest hō reducere ad virtu-
 tē. pauci etiā sūt qui sic restituere
 conentur. cū tamen multi sūt qui
 sic restituere teneantur. Creber-
 rima ei est illa damificatio. et
 maxie circa iuvenes vtriusque
 sexus quod sepiissime inducuntur ad
 mala supradictis modis. et non
 nūquam maiorū exemplis pessimis
 r corruptūtur. **S**ed quod facien-
 dū est de eo qui damificat aliū re-
 trahendo eū a religione. **R**e. scō. quod
 si quis abstrahit a religione ali-
 quē iam obligatū ad religionē
 professionis obligacōe: tenetur
 agere restitucōem. et damificauit ei
 religione; in illa persona tenetur
 agere ut ille redeat ad religio-
 nē. **S**i si aliquē dispositū ad in-
 tradū religionē retrahit. aut in-

Capitulū Septimū

pediuit ne intraret. et hoc non
 fecit inten cōe cōsulendi pprie
 vtilitati. sed sine fraude. Aut ex
 aliq rationabili causa. sed fecit in-
 tencōe nocēdi religioi. **E**t tūc
 quod interest inter habere. et in-
 ppe esse: ideo non tenetur ad
 tātā restitucōem religioi: ad quā
 tātā teneretur si ille fuisset in reli-
 gione acceptus actualit. **T**e-
 netur tamē ad aliquā restitu-
 cōem: ut ad inductionem illi re-
 tracti. ut adhuc ingrediatur.
 vel ad inductionem aliqle alicu-
 ius alterius aliqle equalētis. **T**ra-
 tētur restituere religioi iniuste
 pro eū damificare. persone vxo
 iniuste pro eū damificare. ut quā
 retraxit extra religionem. **A**ut
 quā impediuit ne ingrederet.
 tenetur etiā ad restitucōem. **T**e-
 netur ei omni diligētia inducere
 re ad intradū mōsteriū. quod si
 nō potest efficere. a forte ille quē
 impediuit ne intraret. potest se
 ad statū nūc impossibilē reli-
 gioni ut mrimonij: tenetur si-
 bi in suasionibus. et in alijs spū-
 alibus bonis ad equalētā illoz
 bonoz in quibus eū damificauit
 retrahendo a religione. et ad quā
 maiora proficissit in religione quod
 in seculo. **E**t hoc tenetur facere
 secundum modos suprapositos de da-
 mificato in bonis anime quo ad
 virtutes. **A**ut secundum alios melio-
 res prout poterit.

Sequitur capitulū Octauū.

Quoniam vniuersi satisfacere possunt pro defunctis. et pro mortuis. et pro alijs viuis. et illa negligendo grauiter peccat. **I**tem circa adhuc de satisfactioe. scilicet quomodo pro suffragia possunt satisfacere pro mortuis tria ostenduntur. **P**rimo quod anime iuuari possunt pro suffragia. **S**ecundo quibus rebus iuuari possunt. **T**ertio qui eas iuuare possunt. **D**e primo non dicitur. quod sex sunt loca animarum ut dicit magister in. in. c. d. xx. et xxi. **E**t tunc cum alijs theologis. videlicet celum. infernum. danatorum. limbum. puerorum. limbum patrum. hic mundum. et purgatorium. **E**t solum in purgatorio. et hic exantibus presentibus sunt suffragia quo ad liberaeone; penne. **I**n primis enim locis exantibus non presentibus sunt suffragia. scilicet exantibus in celo pro modum indigentie quo ad primum essentialia. **D**icente beato **A**ugustino. **I**n iuria facit martiri. qui orat pro martire. prodest tamen eis suffragium ad premium accidentale. quod gaudium est in celis super vno peccatore penitentiam agente. **L**uce. xv. **O**rare enim pro talibus in celis infidelitatis est. **E**st autem certum aliquem esse in celis quod tripliciter. **P**rimo per bibliam noui testamenti de apostolis. de mpto iuda. **S**ecundo de patribus veteris testamenti per bibliam veteris testamenti. **T**ercio qui sustinuit martirium

pro fide etiam; si ante peccauerit ut de **C**ypriano refert **A**ugustinus. quod falsus martirij abstulit vialia ab eo. **Q**uanto si post baptismum statim decedat puellus. et tunc si ipse presente celebratur missa: dicitur de; pro omnibus defunctis. vel pro alijs. **S**i autem maior infante moritur: tunc potest pro eo celebrari. **C**um beatus gre. in dyalo. dicat danatum. puerum necdum quinquennem. **S**i etiam adultus statim post baptismum moreretur: orari potest pro eo. quod forte non penituit nisi pro mortalibus. et tunc indiget pro venialibus. **Q**uanto si est canonicatus pro ecciam. **I**n secundis locis non presentibus sunt suffragia. scilicet exantibus in danatorum inferno. vnde **A**ugustinus. **S**i patres meum esse in inferno scire non possumus pro eo quod pro dyabolo orare. **E**t teste ecciam in inferno nulla est redemptio. secundum legem eorum. quod dicitur per. **T**ertianum quem beatus gre. librasse legitur de inferno oratio. **E**st autem certum esse in inferno hereticos primo. secundo iudeos. tercio paganos. de christians autem non sic certum est. **Q**uamuis enim peccatum eorum manifestum sit. non tamen pena. vnde potest pro eis orari in secreto. et possunt suffragia fieri pro illis qui seipsum occiderunt. qui in bello iniusto mortui sunt. qui duello interierunt. aut qui in torneamentis succubuerunt. aut cum meretrice. **D**icit **A**ugustinus. in de cura pro mortuis

Septimum Preceptum

habēda. p omnib; deb; fieri ora-
tio. **S**i nō deb; fieri publice p̄p̄
scādalu. Exēplū habes de gre-
go. iiii. dyalog. q̄ pro pprieta-
rio orare diu distulit. Simili-
ter d; fieri suffragiū pro suspēb;
7 iuste dānatis. a subito mor-
tuis. qz etiā latro in cruce peni-
tuit. **S**i aut̄ inueniatur subito
mortu; q̄ p̄us bone vite fuit.
publice oro deb; fieri. qz iust; 9
si morte p̄occupatus fuerit: i
refrigio est. **S**api. iiii. In ter-
cō nō p̄sūt suffragia sc; existe-
tib; in limbo pueror; qz non
sūt i statu disposito. sicut nec
isti i inferno. qz non sunt de cō-
mūitate fidelū. Est ei vna vni-
uersal' eccl'ia in caritate diūcta.
q̄ ē societas a amicitia spūalis
de q̄ i simbolo. scōz omūiōnē
Et p̄s. p̄cipē me fac de; oim
timētū te. a ē. **I**do q̄c q̄d vnus
lucrat p̄ oracōes penitēs hic
a illa societate: ē omnū. aut
quo ad ḡtulacōem. a quo ad
sbuencōez. **S**i isti i inferno
dānatoz sūt de societate dya-
boli. a vltut mēb; putrida. **E**t
q̄ i limbo pueror; sūt. a socie-
tate scōz sūt exclusi. **I**do non
p̄sūt eis nrā suffragia. **I**n quar-
to non p̄sūt sc; existe tib; i
limbo patrū non q̄ ad meritū.
qz nullū est post hāc vitā. nec
ad satisfaciēdū. qz non habe-
bant satisfacere nisi. p debito

Capitulum Octauū

būane natue toti; ad sol; xp̄s
p̄ infinitū meritū tollere potu-
it. **I**n q̄nto loco existētib; d
sc; i hoc mūdo suffragiū pro-
dest. sc; tā illi q̄ facit. q̄ isti aie
p̄ q̄ facit. si est in purgatorio
Primo eni idē satisfaciēti p̄t
p̄desse tripliciter. **O**no modo
ad merend; si sit i caritate. nihil
ei ming; meretur de gaudio ce-
lesti q̄ si p̄ se fier; suffragium
fm̄ illud p̄s. oracō mea i finū
meū dūtetur. p̄mo q̄nq; plus
meretur q̄s oracō. vlt celebrā-
do p̄ alio q̄ si pro se facer; qz
maiori feruore caritatis succēss;
vid; qui sc̄illas feruoris mit-
tit ad alios maxie ad inimicos
In cui; euidentia xp̄o orate pro
inimicis latro dūsus ē ad peni-
tentiā. **E**t fm̄ aug; 9. **S**tepha-
no orate p̄ inimicis. paul; tā-
de dūtetur. **A**lio mō prodest sa-
tiēti ad satisfaciēdū p̄ se i mdi-
recte. qz si iste p̄ quo suffragi-
um fit non indig; ut qz ē i ce-
lo. a qz non ē capax. ut si est i
inferno. q̄n tūc suffragiū faci-
ens ē talis intēcōis habitu qz
p̄ se facer; si nō cred; p̄desse
illi: tunc suffragiū satisfaciēti p̄
fatiēti si indig; **S**i aut̄ non i-
dig; dicit pe. pa. di. xlv. quātū
tunc i suffragio deb; sep̄ esse
iplicita intēcō fatiētis ut alijs
p̄sit indigētib; hic. vlt i pur-
gatio. **S**i aut̄ fiunt suffragia

Septimūm**Preceptū**

multa et specialia pro illo quoniam non indiget. ut quod est in gloria. vel in inferno. non. et superest. vel quod minus indiget. tunc diuiditur indigentibus pro deo. **Sic** secundum Augustinum in regula dicitur. **Cum** datur vestis in monasterio. vel aliud non indiget. datur abbas illi qui indiget. **Et** idem dicit theodorus. et probat ex sermone quod a dante de doro. **Tercio** modo indirecte potest fieri quo ad orationis subsidium. quod iste cui suffragium prestatur siue sit in celo. siue in purgatorio. tenetur orare saltem cum liberatus fuerit pro faciente suffragium. alias esset ingratus. unde matheus. **Si** quidem fuerit filius pacis. residet super illum pax vestra. si autem aduersus reuertetur. **Quarto** modo tamen non potest directe ad satisfaciendum. vnde si tibi iniunctum est unum psalterium. et defuncto iniunctum fuit aliud psalterium. si dico pro defuncto unum psalterium. adhuc sum obligatus ad dicendum aliud pro me. **Simile** est in humanis debitis. si debeo unum flor. **Iohanni.** et fratrem meum. eidem etiam unum. dabo unum pro fratrem non me acquitavi. **In** purgatorio autem existentes sunt in magnis debitis erga deum. que debita si neque eis subuenit. luere oportet. **penis.** et sic satisfacere. **Ex** premissis patet quod multis modis melius est orare pro mortuis fidelibus. quam pro viuis. **Quia** mortuus autem est me ignorante in inferno. et tunc

Capitulum**Octauū**

gradum glorie merui per opus bonum: si sum in caritate et satisfactio cedit mihi. **Si** autem super extra caritatem. per actum suffragii disposui me ad caritatem aliquam. et opus ad minus fieri pro meo et si non meo. **Aut** est in purgatorio. **Et** tunc licet secundum omnes nihil in mereri possit nec sibi: tamen secundum multos pro me potest exaudibiliter orare. **Sic** et gere. **ii.** machabeorum. **xv.** orant exaudibiliter pro israel. **Et** secundum omnes ad minus orabit pro me cum venerit ad celum. aut iam est in celo. vel ut iam dictum est eis ibi. tunc sciet illos qui pro eis orauerunt et pro eis orabunt. **ymo** etiam si suffragantes propter peccata sua illis non profuissent: adhuc pro eis orabunt. **Et** ratio est. quod amicitiam virtuosio considerat affectum plus quam effectum. **Sunt** autem tunc beati in caritate perfecta. per quam orationum expressa auditur facilliter. **Secus** autem est de viuo quando pro eo oro. quia forte ignoat quod pro eo oro. et sic non orabit pro me. **Item** forte est peccator. et sic modicum valebit. **Item** si est iustus. non tamen in voto semper exauditur. **In** sexto existentibus loco scilicet in purgatorio profut suffragia. tum quia caritatem habent que facit eos capaces. tum etiam quia de nostra fidelium sunt societate ut tactum fuit de

Septimum Preceptum

existētib; in limbo puerorū de
omunione ecclē **De loco huius**
purgatorij sex sūt videnda. q̄
tradit t̄ho. sup. iij. di. xij. prio
q̄ sit. pbatur auctoitate scrip
ture p illō. ij. mach. xij. **Sca**
ergo a salubris ē cogitacō p
defūctis exorare ut a peccatis
soluātur. ergo purgātur **Item**
probat greg. iij. dyalo. p ex
ēpla plura **Et** p illō. i. cor. iij.
Si quis edificauerit sup fun
damētum hoc. id ē xp̄m. aurū.
argētum. ⁊ lapides p cōsōs. **Et**
sequitur. vic; lignū. fenum. sti
pulā. vniuscuiusq; op? quale
sit. ignis pbabit **Itē** dy om̄ sig
ylti. capi. celestis ierarchie **Cō**
memorat ritū p̄mitie ecclē orā
tem p mortuis **Itē** auctoitate
p̄horū **Socrates** enī libro q̄
dicitur fedrō plato nis **Suecū**
q; inq̄t aīme p̄uidebūtur me
diocriter egisse. vniēt in locū
vbi p penas absoluētur **Et** po
nit aīas bonas habere nullas
penā. mediocrit̄ bonas medi
ocrit̄ hēre penā. malas aut̄ ma
gnas. **Ad idē** est **Auicēna**. ix.
met̄ha. sue ca. vltio. qui tamē
machometista fuit **Ad idē** ē her
mes termegist⁹ ad **Esculapū**
hōne etiā sic. opt; satisfacere
quēcūq; penitētē **S;** aliq̄ mo
rūtur in caritate q̄ non satisfe
cēt pro peccis preteritis. ergo
opoz; i futuro alicubi satisfā.

Capitulum Octauū

cere. ⁊ hoc ē purgatorij. **Exē**
plis pbat greg. iij. dyalo.
Secūdo nōt q̄ triplex est **g**
purgatorij. vnū i p̄nti vita p
tribulacōes toleratas ut opoz;
t; Aliud i alia vita fm legē cō
munē. tā ppe infernū damna
toz. ut idē sit ignis q̄ dānatos
cruciat. ⁊ q̄ electos purgat. si
cut s̄beodē igne auz purga
tur. ⁊ ferz crematur ut exēplū
ficat **Tertū** purgatorij ē fm
dispōsacōez. **Et** sic q̄nq; in diu
fis locis aliqui puniri legun
tur. vel ad viuoz instructōez.
vel ad mortuoz s̄buencōem.
ut viuētib; eoz pena innote
scēs p suffragia ecclē mitiget
Tercō nōt q̄ duplex ē pena ai
maz in purgatorio. vna s̄sq.
qua dīma iustitia p ignē pūit
Alia dāni. que consistit in p̄uaci
one visiois b̄tifice ad tempus
Et de vtraq; dicit. q̄ mīma pe
na purgatorij. excedit maximā
penā huius vite. **Vñ** aug⁹. de
vera ⁊ falsa p̄nia. **Hic** ignis
purgacōis. ⁊ si etern⁹ non sit.
miro mō est gr̄uis. excedit ei
oēm penā quā vnq̄ quis pas
sus est i hac vita. **Nunq̄** i car
ne tāta inuēta est pena. lic; mi
rabilia martires passi sint toz
mēta. ⁊ multi neq̄ter inq̄ quā
ta sepe sustinuerit supplitia **Itē**
Aug⁹. libro de igne purgato
rij dicit. aliq̄s non ad rē p̄tin;

quod diu moras habeas tū ut ad
vitā et nā pueniā. Nemo hoc
dicat frēs kīmi. quia ille ignis
purgatorij diuior erit quod quod
quod potestis in seculo. aut videre.
aut excogitaē. Et statū sūū gīt
Ideo totis virib⁹ vnusquisq⁹
labor; capitalia cōmia. et mīuta
peccā ita opib⁹ bonis redimē. ut
ex ipis nil videatur remanē. quod
ignis ille possit absumē. Exēpli
ficat ibi. Quā dux sit h digitū
modicū i ignē tenere: quod topi⁹
totā aiām medullit⁹. dicit ec.
cōis thologoz opimio quod pur
gatorij pena incōpabilit̄ ē ma
ior peis mūdi. De pena dām p
bat. quod quod to aliqd magis defi
deratur. tūto ei⁹ absentia ē mo
lestior. Et quod affcūs quo de hde
ratur sūmū bonū post hāc vitā
in animab⁹ scīs intēfior ē quia
nō retadatur affect⁹ molestia
corpis. Et etiā quia terminus
fruedi iā sūmo bono adueniē h
misi aliqd impediri; Ideo de tar
datione maxime affligūtur. de
pena sensus pb at quod cū dolor
non sit lesio. h lesionis sensus:
tūto aliq⁹s magis dol⁹ de aliq
lesiuo. quod to magis ē sensitiuū.
vñ lesiōes q̄ sūt in locis maxie
sensibilib⁹. ut i oculo. et in filib⁹
mēbris. maximū dolorē causāt
Et quod tot⁹ sensus corpis ē ab ai
ma. Ideo si i ipsā aiā; aliqd lesi
uū agat. de ne cū tate opt⁹ quod ma

rie affligatur. **¶** Q̄rto nōt quod h
aie wlūtaiea cū mag⁹ paciā su
stinet pena; purgatorij pt⁹. quod
hnt cor rēm. et p on̄s oformat
wlūtātē suā dōme wlūtati. i iu
sticie. Itē ois sapiēs vult illd. si
ne q̄ nō pōt pueniē ad finē intē
tū. h sine illa pēa nō pnt vniē
i celū. Itē pētūt suffragia cū ma
xio de hēdio sū illd. Job. xix. mi
seremi mei. miseremi mei saltez
vos amici mei. hnt enī aie pur
gatorij quod duplicē scīaz. vnā p
spēs influxas a deo sic alie sbe
sepate. secūdā p ea q̄ h didicerūt
tertīā p aiās illic adueientes.
q̄rtā p āgelos bonos reuelan
tes. q̄ntā p malos sc⁹; aliqñ eas
sū th. deridētes. **¶** Q̄nto no
tat. boni angeli nō puniūt ani
mas i purgatio. quod eoz ocuē
sūt amicissimi. tū possibile ē quod
eas ad loca pēaz deducāt. nec
crutiātur misterio demonū. quod
aie eoz victores fuerūt. possibi
le tū ē quod ipi demones q̄ de peis
hōim letātur. aiās comitēt cū
deducūt ab āgel scīs et assistāt
purgādis. tū ut eaz peis satie
tur. tū ut i eaz exitu a corpe su
um aliqd recipiāt. In hoc aut se
culo qñ adhuc loc⁹ pugne ē
pūiunt hōies. et a mal āgelis
sic ab hostib⁹. ut pt⁹ de Job. et a
hōis sic pat⁹ de Jacob cui⁹ nez
u⁹ femoris angelo pcutente
emarcuit. **¶** Benef. xxxij. Sola

Septimum Preceptum

aút dñia iustitia aīmas igne
mediāte purgat. sic aurifaber
p ignē aux. sic tribula granū.
a cauteio medic⁹ morbuē. Que
da; etiā ibi pccā leuia illuc de
portata purgātur ut dicit gre
go. iij. dyalo. Et aug⁹. i. de ve
ra penitētia. Oēs vtro pene p
pcās q̄ tumcūq; grūib⁹ debi
te. q̄s penas nō plene deleuit
hōtrico. ibi ignis purgabit.
Sic p; q̄ in purgatorio sūt
quadruplices pene. Primo car
cer loci mal⁹. q̄ in terra a ppe
infernū. Secūdo ignis vni for
mis. s; hōm dñā iustitiā diffor
miter cruciās. Tercō demonū
assistētia cruciatia. Quarto pua
cō beatitudis. Est aut̄ triplex
ignis purgatorij. Prim⁹ ē in
alio mūdo in purgatio q̄ est
acerbissim⁹. Cui⁹ officiu ē tri
plex. vici; purgare a pcās vi
alib; a pnis p mōlib; cōtri
tis. a p vni alib; pro quibus
hō nō est satisfactū. a ab alijs
scōrijs aie q̄ sunt hitus vicōh
errores. a fomes. Secūdus
ignis ē cit⁹ purgatorij. q̄ cit
in cōflagōne mūdi. Tertius
purgatorij ignis ē tribula
cōpntis vite. Et ille mltō plus
purgat a cit⁹ q̄ ignis i loco
purgatorij. q̄ meritū eterne
prie aug; a modic⁹ multū de
pccōz pnis delet. a mōlē cul
pā a vialē delere pōt quo ad

Capitulum Octauū

penā. Sed ignis purgatorij
p̄mi solū delet vni ale pccm. a
penas debitas p mōlibus cō
tritis a vni alib; s; nihil mere
tur de gaudio. a in cōpabilit̄
tñ ē maior ter cō igne. **Sex** k
to notat q̄ vna aīa citius pur
gatur q̄ alia ut doc; ap̄lus. i.
Cor. iij. Exēplificās de ligno.
feno. a stipula. q̄ quedā vni
alia sunt maioris adhxentie
q̄ alia. hōm q̄ affectus magis
ad ea incliatur. a fortius i eis
figitur. ideo talia tardi⁹ pur
gātur. Que aut̄ aie acerbius
purgātur. vel q̄ tardius. Scē
dū q̄ acerbitas pene. pprie re
spōdet q̄titati culpe. s; diutur
nitas rñdet radicaōi culpe in
subiecto. vñ pōt otigere q̄ ali
q̄s in purgatio diut⁹ more
tur. qui min⁹ affligitur a ecō
uerso. Oia p̄fata sunt t̄ho. vbi
prius. Abbas Joachi libro de
semine scripturaz dicit. mag
pccōzes q̄ vire i fine vite peni
tēt. in purgatorio igne vsq;
ad nouissimū diē tales crema
ri optere credendi sūt. Armi
canus libro de q̄stione armēo
rū li. xij. diē. verisimile ē mul
to vsq; ad resurrectioē; glo
riosa oim electoz i purgato
rio remāfuros q̄ multa purga
cōne indigebūt. **Seq̄t**
Capitulū Nonū. p que suffra
gia aie iuuari possunt aē.

Avo ad secūdu p̄ncipi
 pale p̄ q̄ vic; aie defū
 ctōz iuuarī possint h̄.
 fm gre. iij. dyalo. Et doctores
 m. iij. di. xlv. Primo valet ieu
 niū. Secūdo pl̄ elemosia Ter
 tio plus oratio. Quarto maxie
 sacrificiū altaris. semp̄ itelligē
 do. ceteris parib; . **S**b̄ istis tñ
 quatuor pluā alia cōphendun
 tur sicut dictū ē supra tertio p̄
 cepto de satisfactōe. Primo va
 let ieiuniū. vel vigilia. abstīnē
 tia a delcābilib; cibis. vel alijs
 solacijs corporeis alias licitis
Similit̄ aspitas lecti. et vestīū.
 flagellacō. genuflexio. et pegri
 nacōes. cōtricō. et h̄mōi. Et h̄c
 animab; applicata valēt p̄ viā
 iustitie. et p̄ mod̄ solucōis p̄ene.
 vnde d̄z xij. q. iij. aia. Ieiunia
 viuētū sunt auxiliū defūctorū.
 sic q̄ de? ea acceptat p̄ anima
 b; defūctorū tanq̄ p̄ ipsas hoc
 scm̄ ess̄. vñ bt̄us d̄nic? ferrea
 cat̄xa t̄plicē discipliā; om̄i no
 cte recepit vñā p̄ se. aliā p̄ defū
 ctis. t̄ciā p̄ peccōzib; viuis. na;
 si te in carcē ex̄nte nō posses sol
 uē statū. x. florenos quos tene
 ris. ego tot p̄ te d̄ādo. te libera
 rē. Sic etiā in p̄posito ē de carcē
 re purgatoz. **E**x q̄ pat; q̄
 osultū ē valde h̄ p̄ talia purgai.
 p̄b̄ t̄i p̄ infirmitates et alia patien
 ter sustinēdo dū viuim; q̄ tūc
 asp̄ale mēmur i p̄ria gaudiū

et satisfactō. **V**n̄ aut̄ nob̄ defū
 ctis q̄s nob̄ suffragat̄. tūc me
 ritū sibi man; h̄ op? satisfacto
 riū in q̄ tū tale solū sb̄ueit nob̄
 Exēplū de h̄ purgando sept; p̄
 gre. m. ome. vbi r̄fert q̄ emi
 lian? diues lapsus i q̄d d̄ā vic
 um. mōsteriū intrauit. se multi
 plicat̄ afflixit. matutias in mō
 te extra mōsteriū p̄ueit. vbi ab
 bas i medio noctis sup̄ eū lum
 velut solē vidit. et cū ab eod̄ de
 ph̄nsus eēt p̄ modū. et intro
 gatus in mōsterio q̄d egisset.
 tar de cōfessus est. q̄ etiā in ip̄a
 luce audiuit dimissum ē pecc̄m
 tuum; pauor etiā et timor mor
 tis quosdam purgat hic. **V**n̄
 gre. iij. dyalo. dicit p̄lex q̄
 de culpis minimis ip̄e sol? pa
 uor egrediētes animas iustoz
 purgat. sicut narraui de q̄dam
 factō viro frequēter. q̄ ad mor
 tem vniens velxment̄ timuit.
 h̄ post mortem discipulis i sto
 la alba apparuit. et q̄ p̄ clae sit
 susceptus indicauit. h̄c ibi. Et
 bt̄us Aug? . li. de visitaōe i fir
 moz loquēs sacerdotib; de ho
 mimib; morituris sic di. Absol
 uendi sūt om̄s. absolucōez dū
 tarat rogātes. nec suspendēdi
 sunt a fidelium cōmuniōne qui
 b; mors timetur sine dilacōe.
 et quos peccōzum amara recoz
 dacio vel eiciet i lacrimis. vel me
 tus mortis ducit ad vniā sic

Septimum Preceptum

scriptura testat. Et territi purgabuntur. scilicet Job. xli. lxx aug?

Secundo valet Elemosina etiam per viam iustitie et per modum redempcionis per aiabus. et illud melius est quam ieiunium. quod bonum humanum quanto communius. tanto melius. Elemosina autem pluribus datur interdum. Et scilicet isto consuevit duntaxat omnia opera misericordie corporalium similiter et spiritualium impensa. propter alias defuictorum. unde dicitur quodam. cadalarum. panum. et huiusmodi per ministris ecclesie valde defuictis. lxx autem hic per se facta sic dictum est de ieiunio plus nobis valerent. Exemplum potest gre. iiii. dyalo. de paschasio dyacono cardinali maximo elemosinario et literato valde. qui non ex malitia sed ex ignorantia duobus in papatu elatus. postea a iudice ad se sit illi qui minus ius habuit. Paschasio igitur defuictus. scilicet germanus episcopus capuanus de consilio medicorum in timore se lauari volens. cum seruientem in fructu aqua reperit. a quo cum quesisset. cum tante seruitutis. respondit quod propter adhesionem predictam. Et si inquit per me oraueris. et reuersus non me habueneris. liberatus sum. quod et factum est. Et dicit gregorius. quod elemosinis paschasio meruit liberari. et a germano prece. **T**ertio valet per aiabus oratio. et plus ceteris precibus quam predicta. et hoc per

Capitulum Ronu

via gratie et per intercessionem membrorum. Melius ei est opus caritatis quod dirigit in deum. ut oratio. quam quod dirigitur in se. vel in proximum. ut solum ieiunium. vel elemosina. unde dicit scilicet suo quodlibet. quod penult. Inter omnia meritoria oratio magis habet rationem meriti. applicabilis alteri. quia pro parte de ratione sui est placata et reconciliata. unde dicitur etiam istud per quo per ipsum oratione offertur. lxx ille. unde secundum per. per. in. iiii. di. xlv. oratione scilicet in patria valet per aiabus. quod forte beneficium pro ad iute sunt dum hic uiueret. valet etiam precibus. presertim viatorum iustorum. et pro omnibus orationibus beati Anselmi. vel aliorum valet quo ad deuotionem oratione dominica. scilicet per. nre. quod iudex noster scilicet est aduocatus noster. cui esset obprobrium. uel re contra suum mortuum. et in frigidum. uel cassare quod ibi dicitur a for. maunt. unde in cimiterio et alibi dicitur. Quia etiam est oratione spiritus sancti. qui secundum apostolum. postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. id est nos postulare facit. valet etiam plus quam nre orationes. vigilie defuictorum ab ecclesia institute. quod ex opere operato. id est ex ordinatione et intentione ecclesie. Exemplum de hoc refert vincencius in speculo historiali de sancto Johanne elemosinario patriarcha. buie ei quod a diues dedit. viii. libris

Septimū Preceptum

auri. petēs ut orar; p salute fi
 li; a fris. a nautaz. a nauis. mo
 ritur fili; a circa eadē tempora
 nauis mergitur cū oib; otētis.
 nisi q; hoies p̄fati euasert. **Sū**
 p q; cū amiraret diues. vidit
 in somnis simile **Joh.** eleōfina
 rio sibi dicētē **Cur turbais. nō**
 ne p salute petere iussisti. filius
 saluatus ē. a si vixiss; immūd?
 fuiss;. **Alij** in vita sūt tuiti. a m̄
 si orō a elemosia m̄cessissent.
 oēs cū nauī m̄terissent. expge
 fact; igr; diues optie otentus
 e. **Quarto** sup oia valet di
 greg;. **Sacrificiū** altaris. id est
 missē celebratio. a hoc valet p
 viā grē a iustitie. quia melius
 est op; caritatis. om̄is sc; to
 ti; ecclē q; puate. a speālis pso
 ne **Et** dicit hic oblacō altaris
 indistincte ut dicit sco. vbi p̄
 us **Siue** sit osecracō. siue pcep
 cō eukaristie. siue opacō alia
 sacerdotis celebrātis in psona
 ecclē. a non accipitur p̄cise p
 otento in eukaristia. q; etiā; sic
 in pixide eēt. **hxc** aut oblacō ut
 fit deo accepta. oport; q; offe
 ratur a psoā. vel apsois accep
 tis deo. scdm illud **Ben.** iij. re
 spexit de; ad abel sc; p̄mo. a ad
 muneā ei; sc; secūdo. vñ qñ q; s
 celebrēt missa; oblacō fit. p̄rio
 a xpo qui sacramentum illud
 sic instituit hei scdm illd **Joh.**
 vi. p̄cis quem ego dabo caro

Capitulum Nonū

me est p mūdi vita. q; xps est
 fūm; sacdos. q; lic; immediate
 nūc nō offerat. alias eēt in fūm;
 tū meritū: tñ mediate offert p
 ministr; **Fit** secūdo a xpi passio
 ne. a ab ea hab; efficacā in q;
 tū ibi speālior omemoraō xpi
 passiois h̄tur. vrb. figmis. a
 meditacōib; s̄m illud luc. xxi.
 hoc facite in eā omemoraōez
Et. i. cor. xi. **Tercō** fit a accep
 tatur racōe voluntatis ecclē
 gnalis militātis. q; ille intelli
 gitur facere cui; noie vel vice
 fit ut di. **Dyo.** ca. xii. cele. Jeraz
 chie. **Quōto** pōt acceptabilius
 fieri vel fructuosū? sacrificiū rōe
 psonalis meriti offerētis. puta
 sacdotis offerentis **Quōto** pōt
 acceptabili; hei p priuatā pso
 nā. scdm q; deuota; p̄t missa;
 celebrai. p̄mū ex dictis tā in lo
 nis q; in malis sacdotibus hab;
 locū a efficacā. **Quōtum** ē tñ i
 bois **Quōtū** accidit. vñ s̄m dur.
 a th. i. m. iij. di. xii. **Eucaristia** in
 missē celebracōe duos fructus
 p̄cipaliē h; cōferre. vñ in q;
 tū eucaristia ē sacmētū dat reci
 piēti eā deuote. maiorē v̄monē
 ad xpm fidē. sp̄. caritate;. a alia
 plura in p̄pā aia recipientis cau
 sat. **Aliud** h; dare eucaristia ut
 ē nō tñ. sacmētum. s; etiā sacri
 fitiū qd dā deo acceptissimū p
 p̄ p̄fatas tres cās vel q̄tuor re
 citatas. a sic h; vi satisfactōis

Car...
 do null...
 es i...
 tu i...
 lim...
 fit...
 g...
 n...
 v...
 o...
 b...
 a...
 p...
 co...
 r...
 l...
 ch...
 ti...
 v...
 no...
 im...
 v...
 v...
 m...
 m...
 o...
 f...
 S...
 ca...
 o...
 m...
 d...
 o...
 tr...
 m...
 fr...
 ga...

Septimum Preceptum

ad tollendā penā debitā illi p
 quo offertur missa a sacerdo
 te siue sit p peccō mortali siue
 viali. tā in viuīs q̄ i mortuis
Et si quis quāntum ergo de pe
 na tollit eucaristie oblatō. **R**e
 fm dur. ibidē non semp penā
 totam tollit. qz effect⁹ hodie
 ne oblatōis finitus est. **A**lias
 oēs de purgatio vna missa li
 berat. **S**i pl⁹ a minus tollit
 fm qz se extendit deuocō mi
 nistri offerētis. ⁊ virtus sacri
 cij do soli nō ē. ⁊ reat⁹ fm bñ
 placitū dei. ⁊ fm dispositōez il
 lius p q̄ offertur. **C**redit tam
 archieodōzēb. qz nulla missa ce
 lebrēt. p q̄ nō plures de pur
 gatio liberētur. **Q**uōd veritatē
 dicit h̄re p. pa. vbi p̄us supz
 .iiii. **Q**ui a q̄nqz multi sūt i pur
 gatio sic dispositi ut cito libe
 rētur. **A**ut qz iā diu ibi steterūt.
Aut qz pauca purgāda habu
 erūt. **E**t nōnd q̄ quāto h̄c q̄tu
 or suffragia sūt ex maiori cai
 tate: t̄nto ampli⁹ profitunt.
 fm petrum de thar. vbi prius
Quintum aut sacramentum
 altaris p aiab⁹ valeat. doc: gre
 go. iij. dyalo. vbi p̄mo refert
 de mōcho noie iust⁹ q̄ in mo
 nasterio sc̄i grego. aliq̄n eius
 dē medicus fuit: tres denario
 occulte habuit. quos inuemiē
 tes mōchi: i māclatis a beato
 greg. acceperūt. ut moituro iu

Capitulum Nonū

sto null⁹ adess⁹ frat. ⁊ mortu
 us i sterq̄limo sepeliret. mori
 tur: i ḡz. h̄ p̄itēs iust⁹ i sterq̄
 limo sepelitur. xxx. aut die iul
 sit grego. p eo quotidie p tri
 gita dies missa; vnā celebrat.
 ⁊ tricesima die iust⁹ apparuit
 vni de mōchis dicens. se añ in
 chacoēz missaz dictaz male
 habuisse. h̄ postea melius. ⁊ iā
 liberatū. **S**ecūdo refert de q̄ dā
 apud hostes detēto. p quo vx
 or certis dieb⁹ sacrificiū offer
 ri peuibat. lōgo aut post tpe
 liberatus innotuit vxori. p̄di
 ctis dieb⁹ a v̄mcul⁹ fuisse solu
 tū q̄n sacrificiū altaris p eo fu
 it oblatū. **T**ercō refert de p̄sbi
 tero q̄ i riuīs id ē timis calidis
 finis aliquotēs se lauaē ofue
 rit. vbi frequēter reperit hui
 tozē sibi oia exhibētem. q̄ b at
 neatores ofueuerūt. tādē redi
 ens ne ingrat⁹ ess⁹. duas toz
 tas id ē panes i quib⁹ potat
 ofici eucristia hui tozi obtulit.
Qui ingemiscēs ait. h̄c mādu
 care non valeo. h̄ p me queso
 ofecrare dignis celebrādo. do
 min⁹ eni sui loci huius. ⁊ pro
 meis pecc̄is h̄ purgōz. **S**i re
 dies. me nō inuenis. liberatū
 crede. p ebdomadā ergo p̄sbi
 ter quotidie celebrat. ⁊ redi
 ens neminē inueit. **Q**uarto re
 fert de agathone ep̄o cui nauū
 gantū romā temptas nauim

2° dñs dñs

3° dñs

8° dñs

nō.

5° dñs

maxie q̄ssauit. nauta aut̄ eius nauiculā i nauī p̄dētē regē volēs cū nauicula fune fracto in mare ferebatur. die tercō wit ep̄s cū q̄ssata nauī i insulā hosticam vbi celebrauit p̄ nauta quē putauit s̄mersū. Repata q̄ nauī. tādē wit ad rōnū portū. vbi nautā ābulātē vidēs. q̄ fuit quō euasiss̄. R̄ndit ille. Cū nauicula repleta ess̄ aqua ibi māh. q̄ eueza. carine supple di. put potur. Cū q̄ post dies q̄nq̄ fame 7 labōē fūdītus deficerē: vidi quēdā mibi panēz porrigentē. q̄ cōfortatus. vidi nauē trāsēntē. q̄ me huc aduexit. Quo intellexit ep̄s eādē diem fuisse sue celebrāōis. **¶** Quo ad terciū p̄ncipale. An suffragia sc̄a p̄ peccatores valeāt defūctis. Rōnd̄ p̄rio sc̄d̄; th̄o. vbi p̄ri? q̄ tria sūt que faciunt opa viuoz vlut cāne quedam ad aīas defūctoz pueniē. Prīmū est caritatis vniō. Secūdū est facientis seu satisficientis intēcō. Tertū est obsecrātis oracō. De p̄rio pt̄; q̄ caritas q̄ est vīculū vniēs mēbra eccl̄ie non solū se ad viuos extēdit: s̄ etiam ad defūctos. q̄ in caritate decelserūt. q̄ caritas ē vita q̄ p̄ mortē corpis nō fimitur s̄m illd̄. i. cor. r̄n. xij. Caritas nunq̄ excidit. Idcirco etiā amicitia 7 societas d̄ma inter bonos in caritate fit.

mata 7 fundata p̄ mortem nō desinit. s̄ manet inter viuos 7 mortuos in d̄no 7 similit̄ inter mortuos in d̄no int̄ se. h̄c caritatis vniō facit aliq̄ mō om̄ia cōmūia int̄ h̄ntes eius societate. ita ut in patria quilibz̄ gaudeat de bonis alteri? singulis. Et in via quilibz̄ deuotus gaudet de singulis vire bonis p̄xi. Et in purgatorio q̄libz̄ aīa de bonis alteri? de quibz̄ ponitur articu. 19. Sc̄oz̄ omniumoz̄. p̄mo pl̄ habēs de caritate. de bonis certis alteri factis amplius gaudz̄ 7 gratulatur sc̄dm̄ interiorē cōsolacōē 7 delectacōē. q̄ gaudeat alius qui minorem habet caritatē. 7 cui illud certū bonū inest. De secundo videlicz̄ de satisfactōis inten cōe pt̄; q̄ mortui in memorijs bonim viuunt. vñ sicut viu? vnus pro alio in societate ciuili satisfacere pot̄ ut pt̄; in debitoribus. Sic in societate caritatis apud deum vn? p̄ intencōēz̄ alteri pot̄ dare bona sua satisfactōia. n̄q̄ tum talia. siue sit viu? siue defūct? De tercō vicz̄ de obsecrātis affectōe seu orōe pt̄; q̄ p̄ viam orōis aliq̄s alteri int̄ dū impetrat p̄mā grā; licz̄ nō mereat. peccatores etiā de? q̄nq̄ audit q̄n salicet petūt aliq̄d deo acceptum. q̄ de? non solū iustis s̄ etiam peccatoibus bona sua

Septimum Preceptū

quidit ut ptz. **Math. v.** non
 er eoz meritis. s; ex sua clemē
 tia **Ideo sup illo Joh. ix. de?** pec
 catores nō exaudit. dic. glō.
 q; cecus loqitur ut nō inunct?
 id est ut adhuc nō plene videt
Ad oppositū ergo dicēdū q; suf
 fragia siue hāt p peccōres etia;
 seculares. siue per iustos. vale
 repnt defunctis. si non p cai
 tatis vniōne: tñ p impetracōez.
 lic; per iustos scā pl? valeant.
 hanc viā thō. exp̄sse tenere vi
 detur super. ij. di. xl. q. iij. vbi
 oppositā opimionē recitās pñ
 tem sic approbat. **Quia inquit**
 efficacia suffragioz mēsuatur
 fm caritate ei? pro quo fiunt.
 cū tātū valeāt vnicuiq; qñtū
 meruit ut sibi valeret ut aug9.
 dicit **Ideo ab alijs vri? dicitur.**
 q; etiā ipa opaco sine caritate
 facta valz ei pro quo fit virtu
 te caritatis ei? nō operātis. hxc
 ibi. nec in qñto oppositū vidr
 tenē. **Concordat wilh. in rōli**
 dmo **Et p. pa. vbi pri? po**
 nit qtuoz g'dus valoris suffra
 gioz nō opz bonoz. **Prim? ē**
 q; maxie valz suffragiū bñ fa
 ctū p bono. q; oibus mōis tri
 bus p dās pōt valere. **Secun**
 dus min? valz. lic; valeat boni
 p malo viuo. q; p modū fre
 quētis ipetracōis. **Tert? mali**
 p bono. **Quitus mali valz pro**
 malo. q; de? peccōres nō exau

Capitulū Nonum

dit. id est sic iustos. s; sicut petē
 tes. id qd est cōfoz me dīme vo
 lūtati **Ex pōdis etiā pat; rñho**
 ad aliud dubiū quo queitur
 vtz suffragia scā pro multis. oi
 bus profint eq̄lit. **R. pmo q;**
 suffragiū factū p multis tātū
 valz; quo ad gaudiū. cui lib; i
 purgatio. qñtum si pro quo
 lib; fier; . **Et eadē racōne valet**
 etiā pro istis aiabus p quib;
 non fit. ptz; ex pmo modo. qz
 caritas fm ap̄sm non qrit que
 sua sūt. id ē fm aug9. nō ppria
 cōmūib? s; cōmūia pprijs an
 poit. vñ sic religio sus bñ dispo
 situs plus gaud; de legato scō
 cōmunitati. q; de legato sibi in
 sp̄ali. **Sic est i purgatio q;**
 ad o gratulacōem. **Secūdo di**
 co q; suffragiū factū pro mlti
 nō tātū valz; singulis quo ad
 liberacōem a pena. quātum va
 leret si fier; pro vno. vel pau
 ris ex int̄cōe dirigētis. ptz; qz
 opus satisfactoriū est finite ef
 ficacie i satisfactōe. nō qñto plu
 bus o diuiditur. tāto min? sin
 gulis cedit. nō est simile i politia
 hūana. **Si enim quinq; sūt i**
 carcere. quoz quilibet tenetur
 qñq; flor. **Si ex pte oim sol**
 uo quiq; florenos: non libera
 tur in toto. s; solum in vno. qz
 adhuc q̄lib; tenetur quatuoz
Si si quiq; florenos darē pro
 vno. ille plene liberaretur **Sic**

etiā ē de incarcerationis i purgatio
Dubitatur adhuc vtrū tātū
 valeāt suffragia successiē otinu
 ata: quātū simul scā ut .xxx. mis
 se p dies triginta dicte. quātū
 triginta vna die dicte. Et sic de
 eleōfina cētū flor. p vna diem
 datorū quātū si amūfariū pecu
 raretur. 7 sic de alijs *lx. pe. pa.*
 tātū vel plū valēt quo ad meri
 tum instituentis. q̄ magis est
 ad honore dei otinuacō talium
 amūfarioꝝ. Et hoc cōsiderās ec
 clefia. sic institunt amūfaria. tri
 cesimos a septuagesimos et
 hmoi. *S;* quo ad celeriore libe
 racōem a purgatorio. 7 cicius
 videndū deū. plus valet acce
 lerata multiplicacō. Quia sacra
 mentum i pposito habitum si
 est suffragium altaris. nunq̄
 tantum valet ex ope opato. si
 cut actu habitum. Et forte ai
 ma nō erit tam diu i purgato
 rio quous q̄ vltimum suffragi
 um p amūfariū fiet. vñ vtrū
 q̄ est laudabile. a pōt ex fon
 te caritatis manare. ita ut cōti
 nuans suffragium dīne laudis
 otinuacōez q̄rat. Et simul fatiē
 citi? velit eū liberari. ut statū dō
 fruatur. a ne diu cruetur ac.

Sequitur præceptū Octa
 uū de falso testimonio.

Capitulū Primum

Nunc octauū præcep. a
 tū sic ponitur *Exo. xx.*
 Et deu. v. *Nō loq̄ris*
 cōtr̄ primū tuū falsū
 testimoniū. hic h̄m *Aug.* noīe
 falsi testimoniū oīra primū dati
 telligitur prohiberi oē m̄ gnali
 mēdaciū saltē p̄mōsū. q̄d etiā
 innuit textū *leui. xix. d.* *Nō mē*
 tiemini. nec decipiat vng quisq̄
 proxim suū. de quo ec̄. itelligi
 tur illō *Sapi. i. os q̄d mētūtur*
 occidit aīa. Et p̄s *perdes oēs q̄*
loquūtur mendaciū. ymo h̄m
tho. 2. 2. q. cxxii. h̄ prohibētur
oīa p̄cā ad locucioez p̄tinetia
q̄b; saltē ifertur nocumtū pri
mo ut mendacia p̄miciosa de
tractōes. blasphemie. a hmoi.
 De mēdacō i ḡz tria p̄ncipalit̄
 sūt vidēda. *Primo q̄d fit. 7 quotu*
plex mēdaciū sit. a. an oē mē
daciū sit p̄cām. Secūdo i sp̄ali
quot modis q̄s p̄ccat mētēdo
Tercō q̄n sit mōle. vel veniale
p̄cē. **Q**uātū ad p̄mū nō nō q̄
 ad mēdaciū h̄m *tho. 7 doctōes*
omunit i. iij. dis. xxxviii. duo re
quirūtur. p̄mo falsa significatio.
secūdo intēcō fallēdi. 7 accipit̄
itēcō fallēdi p̄ intēcōe aliū
decipiēdi. Aut sibi asserēdi fal
sū. q̄d si p̄t̄ mēdaciū iocōsū.
vbi nō semp̄ est intēcō decipi
endi aliū. a falsam sibi op̄mō
nez generādi. prout quibusdā
vidē. Ex quo p̄t; q̄ differentia